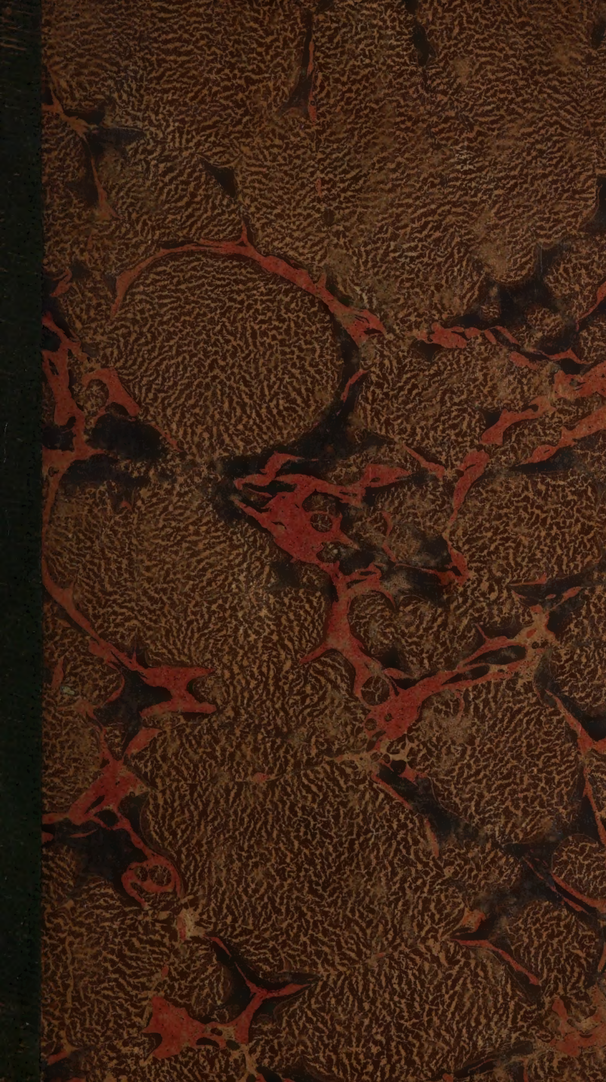

Tom. 1.

SANCTORII SANCTORII DE STATICA MEDICINA APHORISMORUM

Sectiones Septem:

ACCEDUNT IN HOC OPUS COMMENTARII MARTINI LISTER, ET GEORGII BAGLIVI.

PATAVII, MDCCXLII.
Typis Seminarii apud Jo: Manfrè.

Superiorum Permissu.

Ex Libris [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
1748

Nunc

ex lib. [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

1750

MARTINI LISTER LECTORI

S.

INter rusticationis otia, que mihi, urbe relicta, valetudinis causa imprӕsentiarum prӕstiti, cum mihimet ipsi non de essem, aliis quoque simul benefacere studui. Igitur Medicinam Staticam *aliqua commentatione illustrare cogitavi:etenim ex novis in Anatomia inventis de usu partium, eam aliquantulum explicari potuisse credidi. Non aliud profecto inventum in Medicina, prӕter unum Sanguinis Circuitum, huic comparandum est;licet itaque inter ejusdem sӕculi felicitates utrumque ponere: hoc verò* Sanctorii*, illi quidem* Harvӕi *tempore paulùlum antecessit: quod vehementer doleo;cum si illud sciſset, ex mirabili hominis industria, alios quoque usus tanti experimenti nos certè docuisset. Adde his librum hunc nostris hominibus acceptissimum fuisse;quod satis constat,ex plurimis editionibus ejus, minimùm decem, intra spatium quinquaginta annorum, quo primùm excusus est, prӕ-*

eſt, præter translationes ex Latina in Vernaculas quaſque.

Obicii *verò nugas, ex malevolentia & livore ortas, libenter omiſi, adeoque Authoris reſponſiones, utpote ſuperva-caneas. Tacuit quidem* Harvæus *noſter, ſuæ rei certiſſimus, altoque ſilentio, ad viginti annos, innumeros adverſarios vehementer deſpexit, ita ſe geſſiſſe Sanctorium oportuit; nam utriuſque experimenti eadem certitudo eſt.* Nu*llus ſanè dubito, quin multo magis inclaruiſſet* Medicina *Statica, niſi nuperis inſomniis, tanquam totidem incantamentis,* Medic*i occœcati eſſent: ſed jam fere, ut video, exoleverunt Figmenta: ſtateram taque in medium ſiſto, ſanis penſitandam.*

SAN-

SANCTORIUS
AD
LECTOREM.

NOvum atque inauditum eſt in Medicina, poſſe quempiam ad exactam perſpirationis inſenſibilis ponderationem pervenire: nec quiſquam Philoſophorum, nec Medicorum unquam hanc Medicæ facultatis particulam aggredi auſus eſt: Ego verò primus periculum feci, & (niſi me fallat genius) artem ratione, & triginta annorum experientia ad perfectionem deduxi: quam conſultius judicavi, quam Diexodica deſcribere: primó ad imitationem magni noſtri Dictatoris, cujus veſtigiis inſiſtere glorioſum ſemper duxi; deinde id feci quaſi neceſſitate impulſus, quandoquidem ipſa experimenta, quibus quotidie aſſiduis multorum annorum ſtudiis incumbebam, ita me ad hanc doctrinæ formam Aphoriſticam manu quaſi ducebant, ut Aphoriſmos optime inter ſe connexos miro hoc ordine digeſſerim, eo plane modo quo apes primum mel ex variis floribus delibant, & deinde in apiariis per ædicularum ſuarum favos elaboratum miro ordine diſponunt.

De utilitate autem artis nihil dicam, cum nemini lateat, quantum in medendo ponderis habeat inſenſibilis perſpirationis cognitio: ſolum hoc unum benignum Lectorem admonitum velim, cum ſic ſe ferant res humanæ, ut res novas invidia oppri-

mere

mere potius, quàm ſtudio illas promovere conentur, ſcio multos non ſolum vulgares, ſed etiam ex literatorum cenſu, non veritatis amore ductos, ſed ambitionis œſtro, aut vana contradicendi libidine, aut invidiæ ſtimulo impulſos contra artem hanc novam inſurrecturos, eamque graviter detrectaturos eſſe, licet ne nomine quidem tenus artem ipſam ſalutaverint: Verum illis omnibus. ſi veritatem ſectari deſiderant, ita ſatisfaciam, ut veritatem ipſam ſinceram ac puram puram non ſolùm animo & intellectu percipiant, ſed oculis etiam, ac ipſis quaſi manibus palpent, ſi modo quæcunque de inſenſibilis perſpirationis ponderatione deque ejus cauſis, de tempore, de commodis & incommodis, de exceſſu & defectu, de aere, cibis & potibus, & aliis ſex rebus non naturalibus impedientibus, vel promoventibus perſpirationem & quæcunque alia in hoc libro tradidi, ea ad rigoroſum trutinæ examen revocent.

Neque faſtuoſo ſupercilio hanc trutinam parvi faciant, vel contra præſtantiſſimam artem inania ſciolorum more deblaterent, quippe eos non alio reſponſo dignos putabo, quam poſtica illa Perſii ſanna, qui Andabatarum more cœcutientes veritatem mordicus perosi, non ſeſe Eubœos ſolum aut Cordubenſes in percipienda veritate, ſed ineptiſſimos Ariſtarchos in reprehendenda demonſtrant.

NOI

NOI REFORMATORI

Dello Studio di Padoa.

HAvendo veduto per la Fede di Revisione, & Approbatione del P. F. *Ambrosio Lisotti Inquisitore* nel Libro intitolato: *Sanctorii Sanctorii de Statica Medicina Aphorismorum Sectiones Septem, cum Commentario Martini Lister, & Georgii Baglivi*: non v' esser cos' alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Attestato del Segretario Nostro; niente contro Prencipi, & buoni costumi, concedemo Licenza a Giovanni Manfrè Stampatore, che possi esser stampato, osservando gl' ordini in materia di Stampe, & presentando le solite copie alle Publiche Librarie di Venetia, & di Padoa:

Dat. 13. Novemb. 1739.

(Carlo Ruzini Cav. Proc. Ref.
(
(Alvise Pisani Cav. Refor.

Agostino Gadaldini Segret.

DE

DE PONDERATIONE Insensibilis Perspirationis.

SECTIO PRIMA.

APHORISMUS I.

SI quanta & qualis oporteat, quotidie fieret additio eorum quæ deficiunt, & ablatio eorum quæ excedunt, sanitas amissa recuperaretur, & præsens semper conservaretur.

II.

Si Medicus, qui præest aliorum sanitati, sit solum capax additionis & evacuationis sensibilis, & nesciat quanta quotidie illorum sit perspiratio insensibilis, illos decipit, & non medetur.

COMMENTARIUS. I. II.

NIhil frequentius occurrit apud veteres Medicinæ scriptores, quàm insensibilis difflatio, ab Hippocratis usque temporibus: is autem corpus totum tam foras, quàm intro perspirabile esse perhibuit; ideo cucurbitam integræ & non con-

cisæ cuti adhibitam, ad spiritum male habentem evocandum interpretari licet. *Item ista* manantia corpuscula, *quorum mentionem facit* C. *Celsus, per* invisibilia foramina *fuisse de materia insensibilis perspirationis: Ejus tamen doctrina, & ponderis certitudo ex toto debetur optimè merito* Sanctorio.

Igitur incertum admodum judicium de morbo aliquo is Medicus laturus est, qui nesciverit, quatenus insensibilis perspiratio impedita fuerit, aut excesserit.

In Sanitate itaque amissa ea unica Medelæ ratio est, ut restituatur ex integro insensibilis perspiratio, si quando ea prohibita fuerit: itemque ut si sensibiles evacuationes vitientur, earum quæque remedia ex pondere æstimentur, non neglecta tamen utriusque qualitate.

III.

Ille solus, qui sciret quantum & quando, magis vel minus corpus occultè perspirat, penetrabit, quantum & quando erit addendum vel auferendum pro sanitate conservanda & recuperãda

Quamvis illa doctrina proximè oritur ab usu sellæ pensilis, *tamen non ita erit difficile, ex observationibus infrà positis conjecturam satis promptam facere de insensi-*

ſenſibilis perſpirationis ſtatu, quomodocunque demum ea ſe habere contigerit.

IV.

Perſpiratio inſenſibilis ſola ſolet eſſe longè plenior, quam omnes ſenſibiles ſimul unitæ.

Hinc liquet inſenſibilem perſpirationem accuratè ſcire, quam magni noſtrorum hominum interſit, præ reliquis omnibus evacuationibus ſenſibilibus.

V.

Perſpiratio inſenſibilis vel fit per poros corporis, quod eſt totum tranſpirabile, & cutem tanquam naſſam circumpoſitam habet: vel fit per reſpirationem per os factam, quæ unica die ad ſelibram circiter aſcendere ſolet; hoc enim indicant guttæ in ſpeculo, ſi ori apponatur.

Inſenſibilem perſpirationem, ubique corporis ad eundem modum fieri veriſimile eſt; nimirum per excretorios Glandularum ductus; atque hi ipſi illi pori ſunt Authoris, aut per majora viſcerum foramina, qualia ſunt Ductus Hepaticus bili dicatus, Verſungianus ſive Pancreaticus, & ſi qui fuerint id genus patentiores. Ita Pulmones quoque ſuum munus perficiunt; at perpetua illa ſpirandi neceſſitate

posita, spiritusque expulsi summa humiditate; credibile est ad multo majus pondus humorem insensibilem respiratione exigi; putà ad quintam circiter partem totius, aut amplius.

V I.

Si cibus & potus unius diei sit ponderis octo librarum, transpiratio insensibilis ascendere solet ad quinque libras circiter.

V I I.

Quantitas perspirationis insensibilis aliquam varietatem patitur pro varietate naturæ, regionis, temporis, ætatis, morborum, ciborum, & aliarum rerum non naturalium.

Ita quartus Aphorismus confirmatur; nam sunt ut quinque ad octo: consideratis tamen considerandis, nimirum quæ in septimo Aphorismo numerantur; scilicet pro varietate naturæ regionis, ætatis, morborum, ciborum, & aliarum rerum non naturalium.

VIII.

Ex corpore mane ponderato ante & post excretionem sensibilem, quanta fuerit nocturna perspiratio, & sensibilia excrementa facillimè intelligitur.

Atque ea ratio de hac re computum instituen-

ſtituendi, ut certiſſima, ita vel faſtidioſiſſimum quemque nequeat offendere.

I X.

Si corporis pondus plus ſolito augeri incipiat ſine majori cibi vel potus additione, vel ſenſibilium excrementorum retentione, facta eſt adiapneuſtia

X.

In eadem ſalubritate corpus conſervatur, quando ad idem pondus ſine ulla inſolita evacuatione ſenſibili regreditur: ſin veró ad idem pondus per ſolito plenius lotium, vel ſeceſſum reducitur, incipit à priſtina elongari ſalubritate.

Ex aucto præter naturam corporis pondere inſenſibilem perſpirationem retentam eſſe dicimus. Verùm etiamſi Urina, aut alvus plus ſolito mota corpus ad ſuum pondus redigere poſſunt; neuter tamen modus inſenſibili perſpirationi ſatisfacit: quippe quod ſic perſpirat inſenſibiliter, prius digeri oporteat ductibus ſuis glandularum excretoriis: ita ut nihil mirum ſit, ſi corpus adverſa valetudine affici incipiat, ubi tertia illa Glandularum Viſcerumque concoctio vel leviter præterita ſit, atque imperfecta.

X I.

Si ex Staticis deprehendatur, impeditam esse perspirationem, diebus sequentibus vel succedet plenior perspiratio, vel aliqua evacuatio sensibilis plenior, vel cachexiæ vestigiũ, vel febris

Ita natura rerum suarum satagit vel aliqua crisi, vel si obstructæ tandem perspirationi succumbendum sit, acuto periculosoque, aut longiore aliquo morbo orto.

X I I.

Non possunt stare simul, multa perspiratio, & multa solitoque major sensibilis evacuatio.

Ubi sensibiles evacuationes solito majores sunt, materiam perspirandam arripi necesse est, ut proximè sequẽti Aphorismo perhibetur.

X I I I,

Si quis plus justo sensibiliter evacuat, minus justo perspirat.

Etenim ea tantùm, quæ esu potuque 'umpserimus, exinanienda, sunt. Igitur quicquid superat, sive hac tandem, aut illac effluat, noxium est, imò vel levis error in proportione hujus vel illius evacuationis valetudini non parum obstat.

X I V.

Crassa excernere, mejere, vel sudare plus

re plus juſto;& perſpirare minus,malū.

Addo & ſputare.

XV.

Si corpus ad idem pondus quotidie revertatur, nulla facta mutatione in perſpirabilium evacuatione, non indigebit criſi, ſanumque conſervabitur.

Inſenſibili perſpiratione benè ſe habente, res in tuto eſt; utpote quæ omnium evacuationum, pondere certò, ſi non virtute, longe præſtantiſſima eſt.

X V I.

Malæ qualitates introducuntur, dum corpus uno die eſt unius ponderis, altero alterius.

Concoctiones paulatim vitiantur, ſive ſolito plus minuſve conficiant; maximè autem quæ ad inſenſibilem perſpirationem ſpectant.

X V I I.

Illud pondus eſt unicuique ſalubritatis norma, quo, dum acclivia aſcendit, ſolito leviorem perſentit.

A defectu inſenſibilis perſpirationis primùm Pulmo laborat; quippe qui clivi alicujus aſcenſum moliendo potiſſimum exercetur, & cujus partes tantæ ſunt præ reliquis in perſpiratio exigendo.

XVIII.

A copia oriuntur malæ qualitates, sed non vice versa.

Ita senes, arthriticos puta, non semel vidi inedia spontanea & pertinaci necatos: & quamvis morbi vis interdum sic pulchrè minui visa est, tamen Ventriculi concoctio omnino periit. Et enim finita arthritide jam nihil appetere potes fuerunt, & vel protinus extincti, vel hydrope aut tabe brevi consumpti sunt.

XIX.

Pondus, nec non copia minuitur, aut evacuatione crudi sensibilis, vel insensibilis; aut cocti sensibilis, vel insensibilis, hæc est salubris; illa tollit copiam, sed relinquit malam qualitatem.

Medicamentis & pondus & excessus facillimè tollitur; sed istorum malitia, insensibili perspiratione non ex integro restituta, minimè.

XX.

Transpirationis insensibilis duæ sunt species: altera fit statim à somno, facta concoctione, & post hanc augentur vires; altera in vigilia, & hæc elevatur à crudo succo, & ob hanc flaccescunt: fit enim cum majori vel minori violentia, prout major vel minor vigiliæ motus.

Vigiliæ

Vigiliæ tempore quod inſenſibiliter perſpiret, hominem infirmat: quod verò à ſomno avolet, vires dat: quippe illud crudum, hoc concoctum ſit. Ratio eſt, quòd inter dormiendum, placide, ſenſimque concoquant glandulæ; contrà in Vigilia, cùm muſculi in perpetua quadē tenſione, agitationeque ſint perſpirabile immaturum vehementer admodum expellunt.

XXI.

Perſpiratio, quæ ſalubriter aufert è corpore multum, idque inutile pondus: non eſt quæ cum ſudore fit; ſed ille halitus inviſibilis, qualis hyeme uno die naturali ad quinquaginta uncias, & ultra exhalare poteſt.

Sudor vim quandam affert inſenſibili perſpirationis, ideo crudum expellitur ea feſtinatione: imò pori in ſudore totidem vomitoria exiſtimandi ſunt, ob nimiam relaxationem Oſculorum Glandularum in cute poſitorum.

XXII.

Inviſibilis perſpiratio fit viſibilis, vel quando nutrimentum eſt nimium, vel quando calor languet, vel ob motum violentum.

Ita frigidis ſudoribus, ubi vis cordis languet, perſpiratio fit viſibilis, ſcilicet

ex resolutione ductuum excretoriorum Glandularum.

XXIII.

Perspiratio insensibilis juncta cum sudore, mala: quia sudor fibrarum vires diminuit: dicitur aliquando bona, quia à majori malo divertit.

Ex sudore Ora glandularum patentiora fiunt; scilicet ex crassioris crudæque materiæ perspiratæ vehementi ejectione: atque ita imbecillitas lassitudinisve sensus oriatur, verisimile est; nimirum & perpetua distentione istarum innumerabilium particularum corporis.

XXIV.

Quantò subtilior, & sine madore est invisibilis perspiratio, tantò salubrior.

Ratio est, quòd quò concoctior rariorque à Glandulis evolet materia perspirat, eò partes jucundiùs suis officiis funguntur: in quo certe sanitas.

XXV

Liquida omnia excrementa sunt graviora; fundum petunt: crassa sunt leviora, & innatant, qualia sunt fæces duræ, crassæ, sputamina, & alia id genus.

XXVI.

Liquida excrementa plus oneris, data magnitudinis paritate, à corpore au-

ferunt

ferunt, quam dura & conſiſtentia.

Dura & craſſa excrementa, quæque inteſtinis ſint, intra hibitum corporis contineri minus proprie dici poſſunt: igitur ob eam quoque cauſam minus moleſta ſunt, quàm quæ intra circuitum ſanguinis, perque Glandulas ferantur.

XXVII.

Liquida quoque cibaria ſunt ponderoſiora, & ſolida leviora: panis, caro, levia; vinum, juſculum, gravia. Tanti ponderis eſt vini cyathus, quanti unus integer panis mole ferè triplo maior.

Verum leviores iſti craſſioreſque cibi, quales ſunt caro, & panificia quæque, multo valentiora ſunt, quàm vina aut juſcula. Rectè C. Celſus, *quò valentior quæque materia eſt, eò minus facile concoquatur; ſed ſi concocta eſt, plus alat.*

XXVIII.

Illa viventis conditio, dum ſentitur corpus oneroſum quando non eſt, pejor eſt quam illa, dũ ſentitur quando eſt.

XXIX.

Corporis viventis pondus eſt æquivocum: ſimul enim ſtare poſſunt, corpus eſſe ſolito oneroſius, & ſe perſentire leviorẽ: & verſa vice corpus ſcilicet eſſe factum ſolito levius, & ſe graviorem perſentire.

XXX.

Si hæc duo simul conspiraverint, alterum, quod homo se ipso leviorem sentiat; alterum quod revera non sit levior, indicabunt statum saluberrimum.

Quia viribus convulsis vel minimum pondus oneri est; iisdem verò integris, vel soliti ponderis excessus haud persentitur. Igitur nisi debitum pondus viribus adsit, summa salubritas consistere nequit.

XXXI.

Corpus, quod acquirit minus pondus latitudinis suæ salubritatis, est pejoris conditionis, quam illud, quod acquirit majus pondus suæ salubritatis.

Pondus, quod sit infra salubritatem, haud facile restituitur; excessus autem sani ponderis vel abstinentia vel medicina citò tollitur.

XXXII.

Dum corpus ob *animi* vel *corporis motum* redditur minoris ponderis, statim redditur minoris virtutis: quod non contingit, si reddatur minoris ponderis à somno post factam concoctionē.

Vide Explicationem Aphorismi 24. supra. Certe in debita concoctione summa sanitas, atque virium integritas est.

Si ab-

XXXIII.

Si abſque præcedenti violentia pondus fiat minus,& vires cadant, id accidit , quia non remittitur quantum amittitur.

Multa abſtinentia vires cum pondere minuit.

XXXIV.

Tribus modis tantum animal fit debile,vel dum pondus corporis augetur, nulla facta virium reſolutione: vel dum reſolvantur vires, eodem corporis pondere perſeverante: vel dum vires & pondus cadunt.

XXXV.

Laſſitudo illa,quæ fit , dum corpus redditur minoris roboris , & minoris ponderis,eſt aliis periculoſior : pondus enim eſt roboris ſpecies .

Horum modorum exempla hæc eſſe poſſunt ; ſcilicet ex nimium implentium ſumptione ; item. quod inter alias cauſas nimia venere , vel vino ſe abutentibus contingit;in tertia verò claſſe ſunt morbi quique , tam acuti ,quàm chronici .

Igitur ea conditio , qua vere morboſa, longe periculoſior eſt.

XXXVI.

Pondus corporis indit nobis robur,vel dum trahimus aliquid deorſum , vel

dum

dum utimur vectione, vertigine, vel pulsu.

XXXVII.

Senis robur sæpe à corporis pondere magis, quam à viribus dependet: vetus animal exigui ponderis potest diu vivere, sed non potest esse robustum.

Propter magnam salubritatis latitudinem in variis ponderibus.

XXXVIII.

Si à somno corpus redeat ad consuetum pondus absque omni sensu molestiæ, bonum; signum enim est perfectæ concoctionis: si veró cum molestia, malum.

Ex molestia à somno etiamsi corpus ad idem pondus consuetum redeat; tamen aliquam malitiam subesse, à victu aut infectione putà suspicari licet.

XXXIX.

Corpus ob externa errata non labitur in morbum, nisi antea aliquod viscus habet præparatum: præparatio hæc cognoscitur ex solito majori seu minori pondere, non sine aliqua præcedenti molestia acquisito.

Omnes, quibus viscera, ex hereditaria aliqua labe infirmantur, sub hac præparatione censendi sunt. Sedulò itaque

caveant

caveant externa errata. Ita Phthiſicis, Urbium plerarumque noſtrarum aer, ſere fumo carbonum foſſilium metallico inquinatus, noxius eſt.

X L.

Natura, dum in perſpirandi officio eſt impedita, incipit ſtatim in multis deficere.

Nimirum, ob præſtantiam inſenſibilis perſpirationis; qua obſtructa, (maximè ſi id ſummo ſuo tempore contingat; nam inæqualiter id munus perficitur) reliquæ corporis functiones illicò male ſe habent, tanquam conſentientes: imò inſenſibilis perſpiratio nuſquam non fit. Igitur ſi materia perſpiranda quæ pleno gurgite expelli oporteat, ubique ſubſiſtat, & ductus excretorios gravari diſtendique, & habitum corporis præter modum impleri, neceſſe eſt.

X L I.

Dum caput dolore gravatur, ſtatim corpus incipit minus perſpirare, & ponderoſius reddi.

Caput omnium ſenſuum ſedes eſt: quare ſi id doleat, omnes functiones, tam quæ ex voluntate pendeant, quam quæ nobis invitis fiant, qualis inſenſibilis perſpiratio eſt, conturbari neceſſe eſt.

Hinc

Hinc Maniaci, quibus ratio fere ob vehementem capitis dolorem amissa est, ex frigore etiam hyberno vix patiuntur, etiamsi nudi incedant; quia in perpetua quadam partium constrictione natura occupatur, parumque insensibili perspirationi vacat.

XLII.

Prima morborum semina tutius cognoscuntur ex alteratione insolitæ perspirationis, quam ex læsis officiis.

Etiamsi nobis usus partium, earumque defectus magis innotescant, at id tardius quidem est. Multoque adeo periculosius officia illa læduntur, quàm perspiratio obstructa: etenim huic incipienti facillimè occurritur.

XLIII.

Si ex ponderatione videris consuetum perspirabile retineri, & sudorem vel lotium post aliquot dies non facessere, inde cognosces retentum prænuntiare futuram putredinem.

Crisi aliqua nobis omnino opus est vel per sudorem, vel per Urinam, ut morbo futuro caveatur, si insensibilis perspiratio multum diuque obstructa sit.

XLIV.

Si veró ex ponderatione videris ob

causam

auſam violentam perſpirabile plus
olita evolaſſe, ſcias in locum perſpira-
ilium violenter evacuatorum ſtatim
onfluere cruda, & in meatibus mini-
nis impingi.

*Hinc diſcimus, à longa fame parcè ad-
nodum cibandum eſſe; item convaleſcen-
ibus valdè temperandum eſſe: itidem iis
naxima victus cautio debetur, qui ex
eptentrione in calidas regiones ſuſce-
turi ſunt peregrinationes, & propter a-
menta inuſitata, & propter incredibiles
las exinanitiones materiæ perſpiratæ.
At quanta vis in fame ſit, chylum cru-
um in venas arripiendi, ſcire optimè li-
et ex illo noſtro præclaro experimento de
hylo colorato in venis lacteis invenien-
o: Vide* Acta Philoſophica Londinen-
a, *ubi olim editum eſt.*

XLV.

Quæ impinguntur, ſi fieri poſſint
ecundùm omnes partes fluxilia, ſeu
erſpirabilia, bonum: ſin minus, pars
ontinens prius fit dura, coriique ſpeci-
nen referens, & deinde ſcirrhoſa.

*Ex impactione crudæ materiæ in ali-
uam Glandulam, niſi ea fluxilis fiat, &
erſpiret, in ſcirrhum converti iſtam
landulam, & tandem in Cancrum me-
tus eſt;*

tu est; nam ipsa Organa omnino læduntur à materia in glandulis requieta; utpote, quæ celeriter acredinem quamdam concipit putrefacientem.

XLVI.

Si perspirabile neque à natura, neque à calore febrili resolveretur, corpus illicò ad malignã febrem prepararetur.

Febricula malignitatem avertit: nimirum à cordis motu citatiore materiam perspirandam attenuari, expellique: ex ejus autem nimia mora, putrefactio sequitur. Pestilentes verò quique morbi suos insuper Characteres isti materiæ corruptæ faciliùs super inducunt: adeoque satius est, crudam istam materiam emolliri febricula, quàm ut restitet corrumpenda. Hinc quoque liquet, cur roborantia & peptica quæque fere septica sint, & è calidissima materia.

XLVII.

Febricitantes in pejus æquè indicunt, si à Medico imperito medicamentis importunè exhibitis illorum perspiratio divertatur, ac si ab erratis ægrotantium.

Quã parcè cautèque dederunt medicamenta in febribus veteres Medici, notissimum est eorum scripta legentibus; contrà

i quantas in his turbas noſtri homines ſiant! horum autem ignorantia an avaria accuſanda ſit, tute cogita; certè lde periclitaturis, cui perſpiratio inſibilis à nimia copia medicamentorum, am per ſe bonorum, obſtructa ſit; mulſanè magis, quàm ſi ſanus quiſque vis aliàs ſalubris crapulam patiatur.

XLVIII.

Caſſiæ pauxillum non divertit periationem, non lædet vires, ſed ſon aufert è corpore inutile pondus: æ verò medicinæ magis evacuant, remotiores partes attingunt, & cors magis leve efficiunt: cibus tamen potus ſubſequens implent evacuas meatus; inde alvus & veſica exicitur, & paulò poſt corpus ſæpè ponroſius redditur.

Claro ſanè documento, quam inutiles e ſint vehementes quæque purgationes te ad morbos præcavendos, cùm cors, vitiatis viſceribus, ad idem pondus a citò revertatur: & ſi quod crudum ruptumque uſpiam inhæſerit poſt dicamentum exhibitum, ad malignitem concipiendam multo aptius erit.

XLIX.

Quilibet corporis dolor ſive labor,

coƈti

cocti perspirabili transitum impedit.

Vide num. 47. Suprà ; in Febribus Vesicantia : ex validis medicamentis dejectiones Vomitusque quòd dolorem excitent : Opium & Sudorifica terata, quo sitim (omnium malorum gravissimum accendant, perspirationemque prohibeant.

L.

Quodvis frigus minimum quidem quod noctu dormiendo patimur, impedit perspirationem.

Glandularum Oscula frigus contrahit ita perspirandæ materiæ avolationem probibet : somno autem eadem laxiora patentioraque esse consuèrunt. Imò somni opus esse videtur ad perspirationem ritè exequendam: etenim ubi perspiratio finita sit somni quoque necessitas deesse videtur, nec amplius dormimus. Ideo si non cœnati præter consuetudinem cubitum imus, vix ea nocte dormimus, quòd jam somni ratio ex magna parte propter diurnam perspirationem cessavit ; nimirum defectu materiæ perspirandæ. Quippe natura inter dormiendum oneris maximè supervacui satagit.

LI.

Una ex frequentioribus causis, quæ tempore æstivo impedit transpirationem,

eſt crebra in lecto corporis agitatio. *Ob eandem rationem, quod Glandula-n Oſcula claudit, ſcilicet ex conſtri-ne frequenti muſculorum: exertis au-& tenſis Muſculis vaſa quoque mi-a anguſtantur comprimunturque; guiniſque adeo motus, & perſpiratio, ab eo dependet, tardantur; hoc auto-conſtat; appello* Leevvenhoeckii *ervationes: his accedit nova ſubinde ium agitatarum temperies atque in-idatio.*

LII.

Tres ſunt internæ cauſæ prohibitæ ſpirationis, occupatio naturæ, di-ſio, & vires imbecilles.

ccupatur natura inprimis concoctio-ts, ſcilicet Ventriculi, & Venarum: di-itur dolore quovis aut animi affecti-aut medicina, ut infrà exponitur: in tudinariis verò, & ſenibus ſumma imbecillitas eſt. Igitur ſenes vix ſpirant ad rationem aſſumptorum: ii em benè concoquere dici poſſunt; at èadmodum per venas chylū digerunt, riù s perſpirant; quòd hæ poſteriores ciones præcipuam vim cordis requi-muſculorumque: quæ omnia annis factantur.

LIII.

LIII.

Hinc ex Staticis patet in die medicinæ, & ab assumpto cibo, trium hora rum spatio exiguam fieri perspiratio nem: In die medicinæ intenta est na tura evacuationi sensibili: ab assumpt cibo primæ concoctioni.

LIV.

In fluxu & vomitu prohibetur per spiratio, quia divertitur.

Materia insensibiliter post cibum sum ptum perspiranda, jam tum internè p tius ad stomachum & intestina fertur nempe ex stimulatione fotuque quoda ci bi; atque ita una ex primariis Concocti nis causis fit. In alvi verò dejectio vomituve idem, at multo vehementius f scilicet perspiratio ferè introvertitur, per intestina stomachumque ex mag parte evocatur, educiturque.

L.V.

Amictus valde onerosi sunt imp dimento perspirationi, quia vires d bilitant.

Ita à reliquis omnibus, quibus vi corporis convellantur: ut ex nimia intempestiva sanguinis missione, &c.

LVI.

Non qualibet hora corpus eode

modo

modo perſpirat, quia ab aſſumpto cibo quinque horis libram circiter perſpirabilis magna ex parte exhalare ſolet, à quinta ad duodecimam tres libras circiter à duodecima ad decimam ſextam (quo tempore occaſio eſt alendi, vel medicandi) vix ſelibram.

Perſpirandi rationem & modum docet; ſcilicet quod admodum inæqualis ſit ejus progreſſus; nimirum ex ratione concoctionis in tribus præcipuis Officinis corporis, nempe Ventriculo, Venis, & Ductibus Glandularum.

LVII.

Qui nutritur, uel medicamentis evacuatur horis majoris perſpirationis, quales ſunt ut plurimum matutinæ, maximè læditur, quia à cibo & à medicamento maximè divertitur perſpiratio.

Qui nutritur, id eſt, qui comedit ad ſatietatem horis matutinis præter conſuetudinem: nam ea in his rebus præcipue conſideranda eſt.

LVIII.

Magis occulta & inſenſibilis perſpiratio nos ſublevat, quam omnes ſenſibiles ſimul unitæ; à ſomno enim ante excretionem ſenſibilium excrementorum quiſque ſentit leviorem,

quia

quia revera factus est levior solito tribus libris circiter.

LIX.

Spatio unius noctis sexdecim unciæ lotii plus minusve; quatuor coctorum excrementorum per alvum; quadraginta & ultra per occultam perspirationem, evacuari ut plurimum solent.

LX.

Pluribus unica die naturali per insensibilem perspirationem tantum evacuatur, quantum per alvum quindecim dierum cursu.

Evacuationum rationes hic supputantur: & insensibilis perspirationis Calculus cæteris omnibus simul sumptis duplo major est.

Senex quidam D. Al. D. mihi amicissimus & ex longa consuetudine notissimus, Octoginta & Sex annos agens, admodum sanus, non parce edebat, imò semicoctas & subcrudas carnes valdè appetebat; tamen ex plurimis annis rarissimè nisi semel in septimana, & sæpè ad quatuordecim dies dejecit.

LXI.

Ut quid nostratium plurimi in omni ægritudine solùm per alvum, vel per urinam, evacuandum sibi proponunt,

munt, & de insensibili perspiratione vix cogitant?

Medicorum negligentiam socordiamque meritò reprehendit: Etenim, cùm liquidò constet ex sella pensili insensibilem perspirationem esse omnium evacuationem longe præcipuam, de ea considerationes primariæ in omni morbo instituendæ sunt: præclara itaque ejus inventio inter sæculi præteriti felicitates numeranda est. Huic autem rei fidem facit ex posteriore par illud nobile Medicamentorum; nimirum divinum unum ex Cortice Peruviano, *& alterū* Hypochocaana *dictum. Nam simplicia illa & prompta remedia omnigenas febres intermittentes, Dysenteriamque omnino tollunt, tamèn leniter & parce admodum sensibiles ullas evacuationes moliendo, ne sudorem quidem: igitur insensibilem puta perspirationem ex integro restituendo, res suas conficiunt.*

LXII.

Si magis solito noctu perspiraveris, sed sine sudore, atque omni molestia, persuasum te habeas de optima valetudine.

De aliis sensibilibus evacuationibus idem dici non potest: quæ si excedunt, criticæ

tica existimandæ sunt; utpote ex intemperantia fere cibariorum natæ.

LXIII.

Tunc quam maximè recedimus à morbo quando pervenimus ad medium latitudinis ponderis salubris, non ob evacuationem sensibilem spontaneam vel à Medico factam vel ob jejunium, sed ob perspirationem insensibilem, quæ fit à somno post optimam coctionem.

Illud imprimis notandum, jejunium hic poni inter remedia Naturæ inimica.

LXIV.

Quanta conveniat perspiratio cuilibet, ut conservetur in statu saluberrimo, sic dignosces. Observa manè post aliquam pleniorem cœnam illam majorem perspirationem, quæ in teipso duodecim horarum spatio fieri possit: esto esse quinquaginta uncias: alio mane; sed post jejunium (hac tamen lege, ne in prandio præteritæ diei excesseris) idem observa; ponamus esse viginti: hoc præcognito, eligas illam cibi & aliarum causarum non naturalium moderationem, quæ te ad medium inter quinquaginta & viginti quotidie ducere poterit; medium erit triginta quinque

que

que unciarum; hoc modo ſanctiſſimam & diutiſſimam, ſeu centum annorum vitam duces.

Illa media ratio, nimirum triginta & quinque unciarum perſpiratæ materiæ, ad victum præſcribendum minuendumque inſtituitur. Etenim ab ejus exceſſu nimium corporis pondus, viſcerumque defectus tandem oriuntur,

LXV.

Corpora quoque virorum ſana & moderatiſſimo victu utentia ſingulis menſibus fiunt ſolito ponderoſiora, unius ſcilicet duarùmve librarum pondere, & redeunt ad conſuetum pondus circa finem menſis, ad inſtar mulierum; ſed facta criſi, per urinam paulò copioſiorem, vel turbidiorem.

LXVI.

Ante dictam criſim menſtrualem à ſomno factam, vel gravitas capitis, vel corporis laſſitudo perſentitur, & deinde paulò copioſiori urina evacuata omnia ſedantur.

Illa obſervatio ſtateræ ex toto debetur, ideo Authori ſuo meritiſſimo adſcribenda eſt. Inde ſanè Menſtruorum quoque ratio eluceſcit, ut quod ſupervacaneum in ſanguine tanto ſpatio accumuletur, nec

digeri poſſit à media atque ultima concoctione, Viris naturaliter evacuatur Veſica, Fœminis verò per uterum fertur: Atque eadem ferè viris ſymptomata antecedunt, quibus fœminæ laborant, menſtrua jamjam paſſuræ.

LXVII.

Cauſæ externæ, quæ prohibere ſolent perſpirationem, ſunt aer frigidus, cænoſus, & humidus: natatio in frigida, cibi craſſi & viſcidi; intermiſſio exercitii corporis, vel animi; & in robuſtis nimia abſtinentia à coitu.

LXVIII.

Frigus externum prohibet perſpirationem in debili, quia ejus calor diſſipatur; in robuſto vero auget; calor enim ad imum retrahitur, duplicatur, & deinde natura roboratur, quæ deinde retenti perſpirabilis pondus è veſtigio abſumit, & corpus fit & ſentitur levius.

Aeri cænoſo adde eundem fumoſum, maximè qui vitietur ex continuo incẽdio carbonis terreſtris ſulphurei.

Verùm perſpiratam materiam à calore interno duplicato abſumi vana ratio eſt. Etenim ex ſummo cordis muſculorumque vigore fit, ut perſpiratio, non obſtante

frigore

frigore, in robuſtis promoveatur; ſcilicet vel introrſum ad ſtomachum, & inteſtina, vel extrorſum ad cutem, pulmonemque.

LXIX.

Stabilior & diuturnior eſt ſanitas illius corporis, cujus pondus multorum annorum curſu neque augetur, neq; minuitur, quam cujus pondus annuatim variatur.

Valetudinem ſæpe convulſam accelerare ſenectutem ipſamque tandem mortem, non ſolùm, quod vehementer corporis pondus tollat, ſed quòd ejus augmentum ſubinde mutabile efficiat. igitur ſola diuturna ac ſolita valetudo ex ſtato quodam & perpetuo eodem pondere conſtare videtur.

LXX.

Reditus ad conſuetam gravitatem crudorum ſuccorum additamento, eſt malus: coctorū verò, eſt ſaluberrimus.

Cùm cruda fuerint addita, facile eſt ſcire; quia vires non reſpondent ponderis augmento.

LXXI.

Sanum fieri minoris ponderis ſolito, eadem ſuppoſita vivendi ratione, malum; amiſſum enim quod erat ſalubre, non eſt remiſſum.

In ſenibus, pro ætate valdè ſanis, id

ferè accidit; neque enim ulla alia mortis, necessariò venturæ, notitia est, quam in provectiore ætate salubritatis perpetuus quidem casus, sive detrimentum.

LXXII.

¶ Excrementa alvi concocta sunt multæ molis, sed exigui ponderis: supernatant ob aerem inclusum, & quæ una vice excernuntur, numquam libræ trientem excedunt.

Stercoris humani, una vice dejecti, pondus rarò aut numquam trientem excedit; ita & in reliquis animalibus, (Insectis non exceptis) quorum Stercora, Scybala *dicta, figurata sunt; ea scilicet ad æqualia ferè pondera formari. Hujus autem dispensationis ratio non ita obvia est.*

LXXIII.

Si unica die ob aliquod erratum libra perspirationis retineatur, natura triduo solita est illud retentum insensibiliter expurgare.

Illud verissimmum esse experimur: nempe ex subito metu aut mœrore, etiamsi eorum causa ex toto cessaverit, tamen ex vehementi cordis compressione insensibilis perspiratio diu labefactari potest: valetudinarii certe deinceps, etiam inviti, per multos dies male se habent. Tamen ista

men iſta tridui mora, qua retentæ materiæ libra ſupra quotidianum penſum diſſipanda eſt, etiam quandam rationem habet exceſſus iſtius inſenſibilis perſpirationis præ aliis omnibus ſenſibilibus evacuationibus ſimul ſumptis.

LXXIV.

Tunc natura multum inſenſibiliter evacuat; cùm per oſcitationes & artuum extenſiones retentum perſpirabile excernere conatur.

In Oſcitationibus Spiritus vehementer, copioſius, atque penitùs in pulmonem, introducitur, atque eadem vi diſcutitur; ſcilicet materia perſpiranda benè onuſtus: imò veriſimile eſt, materiæ in glandulis pulmonum benè coctæ, & avolitioni paratæ copiam ipſius oſcitationis ex magna parte cauſam eſſe.

LXXV.

Perſpirabile habet duas partes levem ſcilicet, & ponderoſam.

Quicquid inſenſibiliter perſpiratur, maturum eſt: contrà quod ſenſui patet, ut in ſudore, crudum ab ipſo authore perhibetur. Ita non ſpecie inter ſe differunt crudum & coctum, ſed exitus modo cum utraque ejuſdem materiæ partes ſint.

LXXVI.

Ponderosa pars adeò affluit, ut ex ipsa generentur animalia; ut cimices, pediculi, & alia id genus.

Iste Aphorismus falsissimus est. Nam neque Cimices, Pediculive sponte uspiam generantur, aut atomata sunt, sed suis quique parentibus, ut cætera omnia animalia, originem debent: hi humores quidem, in glandulis cutaneis contentos, sugere possunt: at sanguinem etiam in victum vehementer cupiunt, trahuntque.

LXXVII.

A parte perspirationis ponderosior contagiosæ infectiones una cubantium proveniunt: leve enim evolat; ponderosum verò adhærens coinquinat.

In Lue quidem Venerea, Scabie, Hydrophobia hoc verum esse videtur; utpote quæ sunt infectiones à contactu, nec aliter contagiosæ. At alii sunt morbi ex ipso insensibili, maximeque volatili halitu orti, ut Pestilentia, Variolæ, &c.

LXXVIII.

Quibus aliquid perspirabilis in vehementissimis caloribus æstivis exhalare prohibetur, calor est molestus: quibus verò perspiratio omni ex parte est libera, calor non est molestus.

Quia

Quia ex mora in iſtiuſmodi caloribus iſtum humorem cutaneum acredinem contrahere, veriſimile eſt. Vide infra hujus Sectionis Aph. 99.

LXXIX.

Differt majus pondus à minori æquè ſalubri, quia majus plus accelerat ſenectutem. Eſto aliquem frui valetudine cum pondere ducentorum pondo æquè ac ducentis quinque: obſervavimus exceſſum illorum quinque magis acclerare ſenectutem.

Ex nimio alimento viſcera quæque maximè diſtenduntur; atque adeo ex perpetua iſta vehementique partium tenſione citius labefactantur pereuntque.

LXXX.

Caro animata cur vivit & non putreſcit ut mortua? quia quotidie renovatur. Cur pueri diutius quam ſenes vivere poſſunt? Quia ſepius poſſunt renovari, incipientes ab infimo totius latitudinis pondere uſque ad ultimum: ſunt enim plurimorum ſalubrium ponderum capaces. Senes cur neceſſariò moriuntur? quia solùm ultimorum ponderum ſunt capaces. Sed cur solùm illorum? quia fibræ illorum ſunt duræ, & ut tales, non poſſunt amplius renovari; unde mors.

Per fibras istas duras intelligi volo vasa corporis minima, *quæ in senescentibus animalibus contrahi atque marcescere solent: unde sanguinis circuitus paulatim minuitur viresque labefactantur.*

Summum suum incrementum attingere homo dicitur, ad annum ætatis vigesimum quintũ: vivere tamen potest ad centum viginti annos & amplius, igitur citò fit adultus præ Silicernio; nempe illud ex ultima partium capacitate atque distentione; hoc verò ex earum, at minimarum primùm casu, ac interitu: neque eæ ferè multa simul & velociter pereunt, nisi morbis atque intemperantia.

P*er ultima autem ista pondera intellige infima, ac valde diminuta.*

LXXXI.

Qui ægritudine perniciosa corripiuntur, cur sanantur? quia multorum ponderum salubrium sunt capaces; à corporibus enim ægritudines triginta libras auferunt plus minusve, prout corpora magis vel minus repleta sunt, & prout ægritudo magis vel minus calida & longa existit.

Quidam ægrotus, *nomine* Lane *de* Yarmothe *juvenis supra modum obesus, Variolis correptus est. Forte paulo ante-*

quam

quam decubuit ad octo ſupra ducentas libras ſe pendere ex Statera cognovit. Menſe vix finito convaluit, atque iterum, animi cauſa, ſeipſum ponderabat; & jam ad octoginta minimum libras levior factus eſt, per quindecim fere dies incredibiliter quidem exſpuebat: at multo certe maximam partem per inſenſibilem perſpirationem amiſit.

Additi ab Auctore.

LXXXII.

Senes ob frequentia ſputamina vitam protrahunt: retenta ut incapacia coctionis vel digeſtionis impediunt perſpirationem; unde ſuffocatio & mors.

De Aphoriſmis primæ editioni additis illud in primis notandum eſt; eos fere morbos, eorumque Symptomata reſpicere; ac ſi doctrinam de inſenſibili perſpiratione ex praxi confirmaret, ex quo ſane maxima nobis Utilitas, & Lumen.

Frequentia autem illa Senum Sputamina quod ſpectat, fere ex diminuta inſenſibili pulmonum perſpiratione oriuntur: quæ ſecundum Sanctorium *ad decimam partem totius, ex mea vero æſtimatione, an conjectura dicam, ad duplum accedit. Ubi autem pulmones ætate labefa-*

ctantur, illa insensibilis evacuatio ex bona parte in sensibilem pituitam vertitur.

At omnis pituita sive sputum concoctionis novæ non incapax est, imo etiamsi purulentum esse videatur, tamen haud multum à chylo differt: nempe per sanguinis orbem circumlata, perque pulmonis glandularum ora ejecta. Id quod satis constat ex usu quorundam phthisicorum sputum suum, in os subinde excreatum, continuò deglutientium: ita enim nonnulli quod testor, mihi noti multos annos miseram vitam traxerunt.

LXXXIII.

Senectus revera est ægritudo, sed diu protrahitur, si corpus reddatur perspirabile.

LXXXIV.

Interimunt Senes coitus, corporis actualis frigiditas, potio, plus justo cœnare, ut juvenes plus debito irasci, & exerceri.

Senibus summa temperantia utendum, & caute admodum vivendum est; quia senectus meritò in morbis numeratur. Cum multo tamen maxima hominum pars existimet, loca, aut hæc vel illa alimentorum genera esse causam vitæ longæ, vehementer inquirere solet, ubi habitaverit, quidve ederit, biberitve iste tot annorum rusticus

ſticus Senex. Verum Providentiæ divinæ præcipue debetur, quod is vixerit, toto vitæ curriculo ſibi per omnia ſimilis, imò is duriter vitam ſuſtentavit, ſub craſſo cœlo, victu non quæſito; at raro ei ulla incommoda acciderunt, vel ex neceſſitate rei domeſticæ, vel quòd à tentationibus remotior fuit; aliter vero ſe habent urbani, & qui rebus agendis diſtrahantur.

Iſti vero exceſſus jam numerati in ſenibus maximopere vitandi ſunt, quod aliena atque imbecilli ætate fiant; unique perſpirabili promovendo incumbat, ſi vitam diu prolongare ſanus velit.

LXXXV.

Senes ætatem decrepitam non attingunt ob diminutas expultrices: Hinc dum plus ſolito bibunt, minus mejunt, & minus ſolito perſpirant. Remedio eſt, ut ablatio exæquet additioni.

Senibus propter cordis muſculorumque imbecillitatem ſecunda & tertia concoctio tardior eſt; expeditior autem prima. Nam prima ventriculi & inteſtinorum eſt, citraque ſanguinis Orbem conficitur; cùm autem perſpiratio in ſenibus non ita expeditum exitum habeat per cutem pulmoneſque, ideo valde inclinatur in Stomachum & Inteſtina, & concoquens

Septicus

Septicus vapor fit. Imo non raro senes vehementer edaces sunt; at tarde admodum digerunt per ultimas concoctiones.

LXXXVI.

Perspiratio insensibilis non solum principum, sed unius partis infimæ omnino vetita vitam tollit, Principum, dum in cerebro fit apoplexia, in corde palpitatio, in jecore polyæmia, & in utero præfocatio; Infimæ partis, gangræna.

LXXXVII.

Dum suffocantur mulieres, non fit ob uterum comprimentem septum, sed à frigiditate seminis corrupti non indigentis perspiratione.

Quomodo autem isti morbi læthales privatim fiant ex perspiratione insensibili præclusa, longum esset explicare, quod non patitur hujus instituti nostri brevitas. At in uteri præfocatione insensibilis perspiratio interdum tantum non ex toto cessat: extant sane in Historia medica haud pauca fœminarum exempla, quæ ex eo morbo ad duos tresve annos decubuerunt, fere sine alimento, certe adeo tenui sumpto, ut tanquam nullum videretur; tamen vixerunt: imo ex iis aliquæ ad integram valetudinem restitutæ sunt. Id vero fieri non potuit, sine incredibili pulsus languore

tardita-

tarditateque, aut intermiſſione: atque hæc vita inſectorum eſt, maxime per hyemem; etiam nonnullorum ſanguineorum Animalium.

In ſuffocatione autem ab utero, is non ſolum per ſe convellitur, ſed non raro & ventriculus gulaque, imo pulmones, ſimulque reliqua interdum omnia viſcera, totaque fœmina. At iſtud muliebre ſemen vana imaginatio eſt, cum iſtiuſmodi res nulla uſpiam ſit,

LXXXVIII.

Humores podagricorum, etiam ſi craſſiſſimi ſint, ſolum per modum vaporis reſolvuntur.

Humores quidem, quibus Arthritici vexantur, ita tenuari poſſunt, ut vel perſpiratione ejiciantur, vel certe in maſſam ſanguinis denuò remeent; iſti verò calli tophique (ſcilicet, quædam ferè oſſium corruptorum materia) vix nullo remedio, niſi exciſione, tolli poſſunt.

LXXXIX.

Vomitus urinam & perſpirationem divertit.

Illa ſtomachi vehemens irritatio non ſolum perſpirationem omnem ad internas partes inclinat, attrahitque, ſed reliqui ferè meatus externi, quales ſunt cutanei

ductus,

ductus, pulmonis quoque renumque, ad nixum vomendi adjuvandum, necessariò clauduntur.

XC.

Corporis in lecto frequens circumvolutio, cum fiat omnium musculorum motu, enervat, & coctionem & perspirationem utilem diminuit. Remedio est, in eodem situ obstinatè quiescere,

Perpetua cordis, musculorumque constrictio, etiam in decubitu, concoctionem, perspirationemque diminuit: at somnus (scilicet quo tempore eadem relaxantur, suique juris fiunt) perspirationis itinera commode aperit, facultatesque concoctrices mirifice promovet: At vereor, ne istud remedium, nempe ex pertinacia decumbentis, frustra plerisque præscriptum sit.

XCI.

Dum genua actu calida conservantur, non algent pedes, noctu bene dormiunt, magis perspirant, & minus mejunt.

Forte ex summa illa distantia, qua pedes à corde ponuntur; nam multo remotiores, longioresque venæ sunt, quæ ad pedes feruntur, quam quæ ad caput manusve: igitur maxime ex usu, certe valetudina-

ſudinariorum, eſſe videtur, ut ſanguis, tanquam media via, ſcilicet ad genua, denuo incaleſcat; quo facto ritè peragantur functiones corporis.

XCII.

Profluvium alvi tollitur iis quæ perſpirationem augent, ſicuti eſt Balneum

Veriſimile eſt etiam, illud Hypochocaana, *ad dyſenteriam & tormina ventris longe omnium efficaciſſimum remedium, quamvis interdum leniter admodum purget, vomatque, tamen perſpirationem obſtructam, certe externam; vehementer promoveat: ita plurima medicamenta exigua quantitate antidota ſunt; quaſi ſ lenius exhibeantur, ſtomachum & inteſtina graviſſime irritant; de qua re perpendas velim antiquiſſimam Mithridati compoſitionem.*

XCIII.

Sicuti magnes cum multo ferro, & vinum in magno dolio melius conſervatur quam in doliolo: Sic corpora ponderoſiora ſalubria magis robur conſervant, quam cedentia à pondere per inediam.

Ponderis diminutio per inediam vires corporis labefactat, & ſenectutem, mortemque accelerat: ſcilicet propter minimorum vaſorum flacciditatem, contractionem, amiſſionem.

Tu ve-

XCIV.

Qui plus mejunt, quàm bibunt, parum vel nihil perspirant.

Tu velim benè perpendas Fontium medicatorum virtutes ad urinam vehementer movendam, & dic mihi quemdiu putabis excessum usumque continuum tantæ potionis tibi salubrem fore; at quod mejis plus, quàm bibis, idque celerrimè ab ista solicitudine vacuus es. Verùm scias dum inde incommoda secutura, scilicet perspirationem interim tolli, & metallicos istos sales in omnibus concoctionum officinis impingi, ægrè admodū amovendos, eliminandosque.

XCV.

In Febribus intermittentibus cur perspiratio insensibilis prohibetur? quia humor peccans est in ambitu corporis.

Quicquid febrium intermittentium causa sit, id primùm sentitur circa ventriculum atque intestina; mox cum horrore quodam diffunditur per habitum corporis; an propter subitam atque insuetam eruptionem bibis fervide: unde sequitur cordis tantùm non deliquium, & horrores tremoresque in extremis, tanquam à veneno quodam sumpto.

XCVI.

In hydrope non reſolvitur aqua abdominis, quia ejus ſiccitas & durities impediunt perſpirationem.

Non evacuatur aqua in abdomine Hydropici; quod ea aqua jam ejecta eſt è glandulis vel intra tunicas peritonæi, vel in ipſam abdominis cavitatem: ita fruſtra expectatur, ut perſpiret, cum jam extra organa perſpirationis ſit.

XCVII.

Humores calidi confluxi in aliquam partem, calidis digerentibus tractantur, ut per inſenſibilem perſpirationem reſolvantur.

Ita quidem & laxantur pori ſive ora ductuum, & citius quoque humor in glandulis digeritur ad maturam evolationem; in quibus ſanè inſenſibilis perſpirationis unica notitia conſiſtit.

XCVIII.

In magnis febribus cur lipothymia juvat? quia ſudorem & validam perſpirationem facit.

Cùm vehemens illa febrilis intentò ſe remiſerit, ut in deliquiis contingere ſolet, ſudor ex lucta erumpit, & quicquid in ſumma illa conſtrictione in glandulis retentum fuerit, & jam concoctum, perſpirationi-

rationique aptum, ex laxatis admodum ductibus ejicitur.

XCIX.

Punctura nervi, si lacte, farina, vel simili claudatur, ichor retentus ita acris fit, ut moriantur convulsi, nisi oleo aperiatur vulnus,

Quòd hæc acescere apta nata est: Farina vero per se nimium constringit, obturatque; haud aliter quàm fascia quædam duriter circumjecta.

C.

In tumoribus perspiratio utilis, si fiat humidis, actu & potentia; secus in scirrhum cedunt, tenue resolvendo, & crassum relinquendo.

CI.

Pars corporis ut repleta sanguine, ne, vel alio humore, ut in tumoribus, & in ipsa pleuritide, non est refrigeranda; quia evacuata materia spontè refrigeratur.

Quis non vidit refrigerandi methodum in variolis esse valde periculosam? quia satis refrigeratur corpus ex ipsa eruptione variolarū, nempe minuitur febris, eruptioque desinit.

CII.

Hypochondriaci, si frequentibus bal-

neis

ieis eorum corpora reddantur perſpi-
abilia,& victu humido utantur, ſani
iunt.

CIII.

Perſpiratio inſenſibilis facta per fo-
nenta in non purgato corpore, plus
ıttrahit quam reſolvit,ut de Simone.

*Balneo naturali, ſive Thermis apud
ıos potius utendum eſt, ob aeris incle-
nentiam:harum quippe effectus admodum
eler ob vaporis ſubtilitatem, quo in-
aleſcant;nempe ſpiritu quodam ſulphu-
eo è pyrita ſive metallis ferreis fervidis
& tantùm non ignitis orto: ita materia
glandulis contenta citò concoquitur,ea-
umque oſcula relaxantur,ut ea liberè &
inſenſibiliter effluat.*

*His adde victum humidum,ut materiæ
copia & facilis concoctionis glandulis
ſuppetat. At in ſolium deſcendant jejuni,
id eſt, corpore purgato, ſcilicet primis
viis excrementis prorſus vacuis, imò &
ventriculo inani.*

CIV.

Corpora quæ inſenſibiliter multum
perſpirant, neque purgantur, neque
phlebotomantur,ut patet de pueris.

*Pari ferè ratione qui Febre, verbi
cauſa,per ſe multum ſudet,ei nec ſanguis
mittendus eſt, aut purgandus: ſi quidem
ſolus*

solus sudor, ipsi febri solvendæ satis esse videtur.

C V.

Peticulæ cur fiunt? quia maligni ichoris perspiratio impeditur.

Peticulæ fieri videntur ex ipso sanguine integro in ductus glandularum excretorios extruso corruptoque: idque cum, vel sine febre; ut in Scorbuto, *hoc non rarò contigisse vidi de quo in aliis scriptis meis satis dixi.*

C V I.

Gangræna iis quæ perspirant, prohibetur: iis quæ suppurant, fit Sphacelus.

C V I I.

Pars gangræna affecta cur moritur? quia arteriolæ ob sanguinis copiam non attolluntur. Remedio est evacuatio sensibilis & insensibilis.

Quod suppurat, ferè incrassat; quod verò perspirationem promovet, attenuat. Gangræna autem ab Arteriolis minimis incipit; mox majora vasa corripit, & tandem ad cor usque serpit. Igitur ob motum sanguinis in parte affecta penitus obstructū, non a copia ejus, ut vult Author, id malum oriri videtur.

C VIII.

Crassissimi humores in robustis per angustissimas vias tranant, ut patet de pingue-

pinguedine per urinam, de mulſa inжecta in pectus vulneratum: ergo per inſenſibiles meatus.

At hi inſenſibiles meatus non alii ſunt, quàm ductus glandularum excretorii: in quibus ipſi renes ſunt, pulmoneſque. At id non fit, niſi vitiatis itineribus in corpore male ſe habente.

C I X.

Per difflationem evacuatur materia utilis & inutilis: ſi verò poſt ſomnum acquirantur vires, plurimum inutilis.

C X.

Difflatio, quæ effugit ſenſum, eſt naturalis, & indicat robur, è contra verò ſudor.

At iſte ſomnus naturalis eſſe debet, non Opio acquiſitus; quia ab hoc vires non reſtituuntur, etiamſi ſudor ejus virtutem ſequatur, profectò Opium res eſt omnium maxime reſtringens.

Eſt etiam modus in difflatione ſedulò notandus, ne utile cum inutili avolet: recte itaque docemur ejus indicium, ſcilicet ad vires conſervandas reſtituendaſque. Cave itaque ſi moderationem excedas in ſudorificis exhibendis.

C X I.

Si quod corporis pars hieme valdè frigeſ-

frigescat, ita totum corpus consentit, ut coctio & totius perspiratio minor fiat.

Id fit summa totius corporis contractione ex consensu partium, motuque adeo sanguinis tardato.

CXII.

Natatio vesperi tutior: manè ab aqua frigidiore meatus clauduntur, unde febris periculum.

Per Natationem indicat Mare, aut flumina; quæ eo tempore fere tepescunt per æstatem; cùm mane multo frigidior sit eorum aqua; scilicet calore vespertino concepto ex aere atmosphærico etiam intra aquam depresso commistoque.

CXIII.

In æstate si corpus jaceat detectum, prohibetur perspiratio: Unde capitis gravitas, & corporis confractio.

A perspiratione prohibita omnes ductus glandularum excretorii, ex copia humoris retenti, distenduntur; undè gravitatis cujusdam & doloris sensus oritur.

CXIV.

Dum quinque, vel sex dierum cursu corporis pondus augetur; non statim, sed paulatim est tollendum: inedia enim summe rigida lædit ventriculum, cerebrum, cor, mox totum corpus.

Ex nimio

Ex nimio defectu chyli in ſumme rigida inedia vaſa minima labefactantur, flaccida fiunt, & tandem areſcere apta ſunt; nam ea ut reliquum corpus, ex ſola eaque quotidiana plenitudine diſtendi, id eſt, nutriri ſolent. Igitur perſpiratio diu obſtructa non tutò inedia pertinaci tollitur, & propter detrimentum viſcerum, & quòd tota illa materia ſupervacua perſpiranda (etiamſi plurium dierum fuerit accumulatio) in ductibus fere excretoriis, (qui mera itinera non ſunt, ſed etiam receptacula) atque adeo extra venas continetur.

CXV.

In Autumno augetur corporis pondus quod ſi excedat ſalubrem latitudinem, fiunt tertianæ, ſeu aliæ putridæ.

Febres ex gravi fere pondere prohibitæ perſpirationis naſcuntur. Igitur veriſimile eſt, earum fomitem in glandularum viſcerumque ductibus nidulari.

CXVI.

Extrema frigida in acutà febre, niſi incaleſcant, lethalia, ob adiapneuſtiam.

Etenim ex iſto frigore primùm ductus glandularum ex toto clauduntur: mox ad

vasa minima idem malum transfertur, eaque coangustantur, tandem majora patiuntur, quod excipit mors.

CXVII

Nihil magis nocet ulceribus malignis, quam quæ prohibent perspiratum, ut adeps, oleum, & cera.

Tamen post balnea Unctiones adhibuerunt Veteres, ex oleo simplici vel medicato: rectè id quidem; scilicet ne nimiùm perspirent oscula glandularum præter modū ex calida aperta. At hæc integræ cuti & non ulceratæ super injiciebantur. Major tamen cautiò adhibenda est in sevo aut adipe usurpando, quàm in oleo aut cera.

CXVIII.

Quotidiana sola ex intermittentibus non caret periculo, pituita enim in prohibendo perspirationem primum locum tenet.

Quotidiana reliquis febribus intermittentibus periculosior est, quod in ea corporis integritas omnium minima est, & ad continuam propius accedit. Pituita autem prohibitæ perspirationis indicium est, quod ille materia, qua foràs insensibiliter ferenda esset, jam molestè expurgatur, sub speciem pituitæ cujusdam viscidæ.

CXIX.

Conſtipata perſpiratione in cervice ſtupeſcit ſenſus pericranii; ut depaſtio ambulantis ſub vento & pluvia.

Eſt quidam conſenſus in Univerſa cute; at hic privatim ob interceptionem perſpirabilis in cervice pericranium patitur: utpote proxime continuum ſuum & remotius membrum à corde. Vide ſuprà hujus Sectionis Aph. 91.

CXX.

Nihil magis putredinem tollit quam larga ventilatio; non ſolum per inſpiratum ſed etiam per meatus inſenſibiles facta.

Reſpirationem à perſpiratione malè diſtinguit; nam utriuſque idem effectus, atque eadem cauſa eſt. At ventilationi certe pulmonum, aer temperatus imprimis neceſſarius eſſe videtur: qui ſi tenuior ac ſiccior ſit, quàm par eſt, humorem inſenſibiliter in pulmonem ejectum haud ita prompte in ſe recipit, cumque eo miſcetur: ſin is craſſior, & humidior intret, jam ſuum pondus habet.

CXXI.

Refrigerationes in morbis acutis indicant mortem, ut in Hermocrate; adimunt enim perſpirationem.

Tremenda quidem est ista vehemens & intempestiva refrigeratio, quam nostri homines Variolatis maxime, aliisque nonnullis febribus acutis, tanta diligentia procurare student contra fidem notissimam hujus Aphorismi.

CXXII.

Post balneum, oleo meatus cutis condensantur, hoc fine, ne humiditas alimentalis attracta resolvatur, ergo oleum claudet in periculis, & non aperiet poros.

Græci Romanique Unctiones, ut suprà dictum est, à Balneo adhibuerunt, ad insensibilem perspirationem cohibendam; ne scilicet nimia evolatio eos enervaret. At tu mitte Attractionem, cogita solum cordis pulsum, & in nutritione & in perspiratione.

CXXIII.

Ea tamen victus ratio, quam quotidie minus perpendimus, pellit nos ad senium Philippi.

Sunt qui eam victus rationem forte fortuna, & parum cogitantes consequuntur, quæ eos tanquam invitos ad ultimum senium perducat. Vide suprà hujus Sectionis Aph. 83. 84.

CXXIV.

Diaphragma contrahendo se ad suum

um principium dilatat thoracem; dilatando fit inſpiratio, ſe laxando conſtringit, & conſtringendo fit expiratio.

CXXV.

Sphincter verò contrahendo ſe ad ſuum principium conſtringit veſicam, & urinam continet; ſe laxando dilatat, & eam reddit.

Ad eundem modum perficitur diſſipatio per glandulas, in quacumque corporis parte ea fiat. At pulmo non magis perſpirationis Organum eſt, quam Veſica Urinæ: Etenim Utraque mera tantùm receptacula ſunt: nempe ille aeris, hæc Urinæ.

Veſicæ autem evacuatio eſt actio voluntaria, & relaxantur muſculi Sphincteris, ut emittatur Urina. Pulmonis verò actio reciproca eſt, ut iſte profundus puteus materiæ perſpiratæ exantletur: aer itaque primum intromittendus eſt, quòd fit ampliando cavitatem; ſcilicet relaxando muſculos circum circa thoracem diſpoſitos, etiam ipſo diaphragmate depreſſo; eorundem verò levi conſtrictione fit expiratio; nempe ipſo aere accumulato compreſſoque, ſua vi elaſtica expirandi actionem mirificè adjuvante.

DE PESTE.

CXXVI.

Res peste infectæ inficiunt quousquè durant proximæ & remotæ causæ: unica tamen deficiente cessat virus ad instar motus horologii, dum rotarum unico irrito dente quiescit.

CXXVII.

Peste non tactu, sed inspiratu aeris pestiferi, vel halitu supellectilium inficimur. Sic fit: Spiritus vitalis ex aere inficitur, ab infecto spiritu congelatur sanguis, qui extra pulsus, carbones, nigras papulas, & bubones efficit; si manet intus, mortem; si totus pellitur ad extra, evadimus.

Pestilentia correptorum tactu nos non infici vult author: at Ulcera a pestilentia orta videntur esse admodum venenata? imo ipsam inspirationem non aliud esse præter tactum quendam, cùm cavitates pulmonum æque extra habitum corporis sunt, ac ipsa putà manuum cutis. Igitur mihi certè verisimile est, aerem à pestilentia capto infectum, contaminatumque, pituita & victu simul in stomachum deglutiri, chyloque mox commistum in sanguinem transferri: tandem irrequieto San-

Sanguinis curſu in glandulas pelli: ubi propter morulam, quòd jam extra pulsū cordis ſit, eas inflammari: atque in dira iſta Ulcera, ab Authore commemorata, corrumpi.

CXXVIII.

Si ad carbones & bubones tota peſtis pellatur; bonum: Si minus, lethale.

Quemadmodum Carbunculi Buboneſque, ſecundum vires ægroti, ſola peſtilentiæ ſalutiferæ; ita Papulæ nigræ, *quæ noſtratibus recte* Tokens *appellantur, certa mortis indicia ſunt. Verum hic perinde ut in Variolis inſenſibilis perſpiratio ſi forte nobis aliquo medicamento comparanda eſſet, vix ſufficeret ad ſalutem ob morbi ſummam malignitatem, quæ ſua quoque remedia deſiderat.*

CXXIX.

Non ſponte inficimur peſte, ſed fertur ab aliis. Patet experimento Monialium.

Igitur peſtilentia Europæ morbus indigena non eſt; item quòd ex toto deſinit apud nos; neque unquam per ſe reviviſcit, niſi afferatur ab Aſiaticis.

CXXX.

Non omnes, ſed tertia hominum pars circiter, peſte moriuntur. Patet experimento Veſpilionum.

Atque ista computatio valde prope convenit cum rationibus ex Pestilentia mortuorum Londini editis 1665. forte major ejus sævitia est in calidioribus, qualis Italia, regionibus.

CXXXI.

Qui putant nigrorem papularum & carbunculum indicare adustionem, errant: sæpè enim Senes intus & extra frigidi citra febrem inter biduum cum eodem nigrore à Thrombo profecto decedunt.

Maculas quasdam nigras in Scorbuto funestas, etiam citra febrem, aut infectionem sæpe vidi; atque ex his potius fuisse, quas Diemorbroekius se in puero in platea ludente Ultrajecti *observasse dicit, quam ad pestilentiam pertinuisse verisimile est.*

CXXXII.

Si paucus sanguis ob corruptum spiritum vitalem fit thrombus, hic si totus expurgetur per bubones & carbones, sanantur; si non totus, moriuntur, ut in nigris papulis.

CXXXIII.

Hinc quibus anthraces & bubones aperiuntur si interna infectio tota exeat, sanantur: si minus, moriuntur.

Nescio quomodo Bubones & Carbunculi à

culi à Papulis nigris differant. Has *autem à colore & quòd profunde penetrent ad ipsa usque ossa latiusque inficiant, ex ipsis vasis sanguineis exulceratis, Sphacelatisque fieri, conjicio:* illos *verò Glandulas tantùm occupare, adeoque minus perniciosos esse; quod in has fere materia extra circulum sanguinis protrusa, corruptaque sit.*

CXXXIV.

Modus frænandi pestes duplex; ut sani separentur, & infecti se pandant: modus ut se pandant, duplex; ut ad loca illis invisa non mittantur; & illorum suppellex non usatur.

Sanorum separatio ab infectis valde utilis est; itidem ut ex infectis pauci admodum seorsim & libenter unà habitent. At quomodo supellectilium ustio ad pestilentiam propagandam conferat, non video. Cum antiqui certe ignem optimam lustrationem & aeris insalubris purgamentum singulare semper experti sint.

CXXXV.

Peste inficiuntur facilè rarum habentes pulmonem; è contra qui densum. Rarum habent, si facto maximo inspiratu unicus pulsus ictus fiat quietior.

Valetudinarii, in quibus sunt pulmones in-

nes infirmi, opportuniores infectioni sunt; quòd venenum habitum corporis faciliùs penetrat, & tardius inde expellitur. At vereor, ne sit verum homines in inspirato aere tantum infici.

CXXXVI.

Pestis non est ut ignis, qui augescente pabulo crescit: ipsa verò eodem modo pabulo se habente decrescit.

Sclicet propter cœli & tempestatum mutationes: ideo cùm pestilentia, ut suprà diximus nobis non sit indigena morbus, etiamsi innumeri homines restent inficiendi, tamen sole in brumam inclinante ferè extinguitur.

CXXXVII.

Radii pestis vento loco dimoventur; corporis lucidi nulla vi.

Quantum spatium per aerem vi venti feratur Pestilentia, non certò definitur: illud verissimum est, vestimenta ad ducenta milliaria Londino tempore pestilentiæ, missa, totam familiam infecisse, ut medio præterito seculo contigit D. Belenjam, VVestmorlandiæ.

CXXXVIII.

Qui aliud remedium pro vitanda peste instituunt, quam fugam, vel sunt homines ignorantes, vel volunt ærufcare.

Hinc

CXXXIX.

Hinc nobilium fere nemo cum remediis, plebei vero ſine iis plures ſanantur.

Hoc ſanè prudens & vetuſtiſſimum remedium eſt; nempe eo tempore, peregrinari, navigare.

Optimam ſane Medicis excuſationem! ſi quos egrotos ſibi commiſſos habeant. Veruntamen nullas dubito, quin ſpecifica quoque remedia ad hoc terribile malum in rerum natura dentur, ſeculis venturis invenienda.

CXL.

Cur diu durat peſtis?

Quia dum ſævit, purgant res infectas, quas purgando fures clam diſſeminant, poſt finitam peſtem non inficiunt; ſecus peſtis eſſet perpetua.

Quia infecti, dum vi mittuntur extra urbem, alii non ſe pandunt; unde infectio creſcit.

Quia non prohibent populi curſum, ad templa. Sub dio ſacra eſſent exercenda.

Quia eligunt chirurgus exteros, quibus, quo major peſtis, eo gratior.

Quia ab infectis non ſeparant ſanos in aliam domum.

Quia utuntur remedio interno pro peste, cum nullum detur, quod non noceat.

Quia permittunt mercatum pullorum, quos tangunt infecti, dein eosdem tangentes inficiuntur.

Hujus Aphorismi istum Articulum, quo omnia remedia interna explodantur, minime approbo; quòd aliquot jam cognita sint, & alia posse inveniri: huic malo utut tremendo valde accommodata, spes est maxime, cùm aliis Febribus, etiam malignis, curandi methodus, non sine successu instituta sit.

DE

AERE, ET AQUIS.

SECTIO SECUNDA.

APHORISMUS I.

AER frigidus, & lavacra frigida, corpora robusta calefaciunt, eaque, auferendo superfluum, reddunt leviora; debilia refrigerant, eaque, vincendo calorem, ponderosiora efficiunt.

COMMENTARIUS

I.

Frigus sive aquæ, sive aeris Glandularum Oscula constringit, ita perspirationem cohibet: in robustis verò, ubi major resistentia & nixus est, ex quibus calor continuò incenditur, materia perspiranda subtilior fit & vehementius foras ejicitur: contra in debilibus, pondus ex suppressa perspiratione augetur, viresque labefactantur.

II.

Aer calidus, & lavacra actu calida, nisi obstent cruda, juvant quoque perspirationem, refrigerant interna viscera, & corpora efficiunt leviora.

Nescio an non Thermarum quoque aquæ intus modicè sumptæ, possint etiam

remedio esse obstructæ perspirationi, magno emolumento visceribus ideo infirmatis?

Eadem sunt Peregrinationum commoda, nobis certe Anglis, in cœlum calidius sicciusque.

III.

Aer externus per arterias in profundum corporis penetrans potest reddere corpus levius & gravius: levius, si tenuis & calidus: gravius, si crassus & humidus sit.

Calidus subtilisque quidem aer Glandularum ora aperit, perspirationemque evocat: frigidus autem humidusque eadem obstruit, clauditque. At ut aer externus in profundum corporis per arterias penetret, haud credibile est: ita nec pondus per se vel minuere vel adjicere libenter concedimus.

Sanguinis in orbem motus Authori incognitus fuit: ideo ex antiquorum doctrina credidit ipsas arterias aeri suscipiendo vehendoque privatim destinatas fuisse, ipsamque pulmonum substantiam eum admittere. At, ut arbitror, aer non alio itinere intra sanguinis circuitum transfertur, quam quo chylus, quo ferè miscetur, & extra pellitur per solos viscerum Glandularum ductus. Quan

I V.

Quanta ſit aeris ponderoſitas, colligitur primò ex majori vel minori gravitate aluminis fæcum prius exiccati in ſole, & deinde aeri nocturno expoſiti. Secundo ex eo quia ſentiamus majus frigus, quam quod obſervetur in inſtrumento temperamentorum: aeris enim humiditas ſeu ponderoſitas nobis eſt lima frigiditatis. Tertiò ex majori vel minori incurvatione tabulæ ſubtiliſſimæ, præcipuè ex piro. Quartò ex contractione chordarum teſtudinum, vel ex cannabe.

Aeris pondus, eiuſque Elater non utique Antiquis incognita fuerunt, ut aliis ſcriptis oſtendimus; at hic ejus tantum humiditas notatur, ſcilicet, quatenus repletur aqueis particulis. Nam quò magis iis abundet, ponderoſiorque ſit, eò frigidior eſt: Ita quidem Author exiſtimat; illud certè veriſſimum eſt; in aere ſic conſtituto ſcilicet gravi humidoque multo difficilior ſpiritus, emiſſionique perſpiratæ materiæ is magis reſiſtit.

V.

Quanta ſit aquæ ponderoſitas, facile intelligitur, ſi grave perpenditur in aqua; illa enim eſt levior, & per conſe-

quens

quens salubrior, in qua grave magis gravitat: illa veró, in qua minus, est ponderosior, & insalubrior.

Aqua ponderosa insalubris est; an non omnes aquæ metallis infectæ quamvis simplici ponderosiores sunt? at dices, sales & metalla quoque medicamenta esse; atque ita ad salutem, si recte adhibeantur, plurimum posse conserre.

VI.

Aqua gravior, & aer cænosior & ponderosior, convertunt invisibilem perspirationem in ichorem; qui retentus, & deinde non resolutus, magna ex parte in Cachexiam facessere solet.

Id intelligi debet de locis palustribus atque uliginosis: ubi scilicet aer tanquam aqua, aqua autem cænosa est: ibi ferè febres intermittentes indigenæ sunt: ex quibus si diutius corpora affligent, cachexia, hydropsque; nimirum propter materiam perspirandam crassescentem, ductibusque viscerum glandularumque retentam, inque ichorem quendam aerem putrescentē.

VII.

In aere frigido salubri prohibetur quoque perspiratio; densantur meatus, sed roborantur fibræ, & perspirabilis retenti pondus nec lædit, nec sentitur.

Salubre

Salubre frigus constringendo densat & musculorum fibras & glandularum meatus, ita firmitatem quidem & vires corpori dat: interim verò, etiamsi perspiratio non tum copiosa sit, tamen ob istam morulam in visceribus invigeratis, & benè concocta, & admodum insensibiliter materia ejicitur.

VIII.

In cœnoſo prohibetur perſpiratio, meatus implentur, ſed non denſantur, fibræ laxantur, non roborantur, & pondus perſpirabilis retenti lædit, & ſentitur.

Propter crassitiem & humiditatem aeris inspirati, pulmonum perspiratio à ductibus suarum glandularum parum aufert, evoporatque; cæteri quoque meatus cutanei, etiamsi relaxati, tamen ob cruditatem istius materiæ impletur, ponderèque supervacanei cuiusdam Oneris corpus aggravant.

IX.

Si aeri æſtivo frigus ſuperveniat, illa die, ſuppoſita eadem bibendi libertate, tertiam partem circiter perſpirationis exire prohibet, quæ niſi fiat ſenſibilis, facilè ad putredinem vel ad chachexiam diſponit.

I.e. nisi

I.e. nisi exeat per Urinam, aut alias.

X.

Prohibita perſpiratio facta ab improviſa frigiditate, magis nocet debilibus, qvam à ſenſim prohibita.

Improviſa frigiditate valetudinarii non raro graviter plectuntur; ob organa quædam perſpirationi dicata valdè imbecillia, tenuemque corporis habitum, ut ponderi ſupervacaneo ferendo non ſufficiant, quin aliqua ſenſibilis humorum eruptio vel ſtatim hominem opprimat, vel parti minus ſanæ impacti diu excrucient; frigore autem ſenſim ſuperveniente etiam partes, ſi quæ ſint naturaliter & ex traduce malè conſtitutæ, minime læduntur

X I.

Ob aerem frigidum ſupervenientem calori, veſtibus denudatus, minus duabus libris circiter diei curſu perſpirare ſolet, nulla ab ipſo animadverſa moleſtia.

Pondus duarum librarum ſupervacaneum, à frigore calori ſubitò ſuperveniente; etiamſi ob voluptatem refrigerationis, non ſtatim ſentitur, tamen ægrè & nòn niſi longo tempore certè debilibus diſſipatur.

Aura

XII.

Aura jucunda & frigidiuſcula corporibus excalefactis magis nocet, quam aeris vel aquæ frigus in exceſſu: illa enim non reddit corpus levius, ſed obruit & laxat: hoc obſtruit & roborat, & inde minus ponderoſa corpora fiunt.

Ex conſtrictione vires confirmantur, idque etiam frigoris exceſſus tutius efficit; cave itaque ne ab aliquo exercitio vehementi vires reſolvantur ex lenocinio auræ frigidiuſculæ.

XIII.

Malæ aeris & aquæ conditiones, quando ad malignam putredinem diſponunt, eorum pondus magna ex parte non animadvertitur; quaſi quod ab eorum corruptela nervi fortiores fiant, perinde ac in phreneticis.

In Phreneticis, aliàs maximè imbecillibus, tanta meatuum conſtrictio eſt, ut vel intenſum frigus iis nudis minimè noceat; an non quidam etiam ſtupor, ex corruptela acrium quorundam humorum, glandulis viſceribuſque præter naturam impactorum, in partibus ſenſui dicatis interdum oriatur? certè hi ob ſummam iſtam & perpetuam tenſionem Nervorum vires ad admirationem exercere poſſunt.

Natatio

XIV.

Natatio in frigida post exercitium violentum est jucundissima, sed mortifera; motibus enim oppositis nihil perniciosius.

Ita & frigidæ potio propter eandem rationem.

XV.

Quod proditoriè disponit viscera ad malum, sæpe nec grave, nec injucundum videtur.

In his meritò numerandi sunt vestitus præter consuetudinem & anni tempus leves tenuesque; item Spiritus Vini *dictus, sive is simplex, aut medicatus sumatur; pepticorum valentissimorum usus* quotidianus, *quales sunt sales plurium generum, è chalybe aut ferro putà; item fortes medicati sive calidi sive frigidi sint: Fumus Tabaci ejusque pulvis medicatus, ob insignem proditoriam vim; Opium, &c.*

XVI.

Aura jucunda & Austrina cum exercitio violento, sæpe mortifera: ab aura enim adiapneustia, ab exercitio acrimonia.

Ad hanc quoque rationem, sed vehementiùs effectus suos edunt Odores quique ju-

e jucundissimi; scilicet tantam volup-em debilibus viris fœminisque præci-e afferunt, ut in deliquia ex iis oblatis itinus incidant; nimirum Cordis Sy-le ex toto resoluta vi medicamenti.

XVII.

Qui quærunt à cœna auram frigidi-uiam magis quam par sit, perspira-e partis veste non indutæ exire pro-etur: nocte verò vel die postero plu-ni solent pati dolorem capitis gra-ivum.

Quia perspiratione impedita, materia ervacua in caput fere ex decubitu nsfertur; vel quòd è glandularum oribus ad os ductibus copiosius possit ninari, vel quod id auræ isti frigidi-ulæ magis expositum fuerit, ut infrà bibet Author Aph.21.

XVIII.

Si corpora de repentè transferantur aere calido in frigidum, læduntur, a redduntur majoris ponderis, quàm fit; à frigido in calidum læduntur, a fiunt minoris roboris.

Audi C. Celsum de hac re. „ Ergo cùm quis mutare aliquid volet, paula-tim debebit assuescere.

Debiles

XIX.

Debiles magis hyeme, robusti æsta-
te, perspirabile retentum in urina
convertunt.

*Debiles quia fere frigore invigora-
tur; robusti autem etiam æstate satis v
rium habent, vel perspirabile retentu
quovis ejiciendi.*

XX.

Ventilabrum prohibet perspirati
nem; reddit caput ponderosius & c
lidius.

XXI.

Ventus ut cute frigidior semper o
struit, & semper lædit, sed magis c
put, quia magis exponitur.

*Hi duo Aphorismi easdem rationes h
bent cum superiore, decimo sc. Septimo.*

XXII.

Ex anni tempestatibus in unive
sum, siccitates assiduis imbribus sal
briores: reddunt enim corpora levio

XXIII.

Æstate corpora temperata sunt m
noris ponderis, quam hyeme tribus
bris circiter.

*Aer siccior, quod tenuior, salubr
est, quia aptior est in se recipere, & t
quam evocare, quicquid perspirare i
neum sit; imò internus aer sanguini c
chylo*

hylo mistus: cùm ambientis particeps sit, deo majorem vim exerit in materia con-oquenda, ductibusque evacuandis, ob li-eriorem itaque perspirationem in aere dmodum rarefacto, qualis est aer æstivus ninoris ad tres libras cirtiter ponderis umus, quàm hyeme.

XXIV.

Æstate lassitudo sentitur; non quia corpus sit majoris ponderis, sed quia sit minoris roboris.

XXV.

In aere calido corpus est minoris ro-oris, tum quia cum perspiratione ex-alat aliquid bonorum spirituum; tum uia calor non est concentratus.

XXVI.

Per totam cutim digeritur semper liquid à calido, quod secum etiam ali-quid interni probi humores aufert.

Æstate lassitudo sentitur, si quando lus forte corpus exhalaverit, quàm par st. At Spiritus quosdam ab ista exhalta-ione materiæ supervacuæ distinctos dissi-ari, fabulæ sunt; calorificæ quidem in anguine particulæ aereæ arctiùs inter se ogi, atque adeo vehementius accendi pos-se, plurimumque æstate resolvi, discuti-que, unde virium labefactatio sequatur, verisimile est. Igitur

Igitur, & supervacui, & necessarii perspirabilis aliquid à tanta accensione evolet, tum propter meatuum laxitatem, cum propter concoctionem perspirabilis præmaturam præcipitemque, credibile est.

XXVII.

Æstate calore vexamur, non primò & per se propter aeris caliditatem; quælibet enim corporis pars est aere æstivo calidior; sed quia in aere æstivo non est tanta frigiditas, ut naturalis calor sufficienter concentretur: quo fit, ut ita diffusus minus possit perspirabile sua natura calidum insensibiliter excernere; quod retentum redditur acre, & est in causa, ut magno vexemur calore.

Æstate calore vexamur propter copiam expansionemque vehementem vere sulphurearum particularum sanguini mistarum, cutemque adeo suo exitu infestant; recte itaque Author perhibet perspirabile esse de sua natura calidum.

At quæritur, cur quælibet corporis pars est aere æstivo calidior? respondeo. Calor insitus noster tantus est, quantus ex traduce: Etenim in Embryone primùm accenditur; continuus autem fomes huic accedit ex aere victu permisto, ipsi

aeri

aeri particulæ quædam vere ſulphureæ præcipue ex vulcanis, id eſt, Pyritis naturaliter accenſis: hæ corpore calefacto receptæ, cordis perpetua compreſſione rotationeque in anguſtiſſimis vaſis, fervorem illum concipiunt, quo eædem, latè & tenuiter admodum in aere diffuſæ, carent.

XXVIII.

Dum corpora in ſomno æſtu ob ſomnum nocturnum vel diurnum abunde perſpirant vel ſudant, redduntur leviora, & nullo illa die vexantur calore.

Iſtas particulas ſulphureas, ut ut per ſummum æſtum accenſas, ſomnus vel inſenſibiliter, vel per ſudorem abunde diſſipat, ne iis magnopere infeſtemur.

XXIX.

Æſtivo calori ſuperveniente frigore, eodem die libra circiter excrementorum inſenſibilium magna ex parte difflari prohibetur.

Nihil mirum itaque, cùm frigus eo tempore ſummæ evacuationis calori ſupervenerit, ſi tanta ſit menſura perſpirabilis prohibiti, quanta libra eſt.

XXX.

Si æſtas fiat ſimilis veri, ut corpora reducantur ad pondus æſtati debitum,

excitantur sudores.

In mitiore æstate, veri similiori, sudores excitantur ad pondus diminuendum: nam sudores criticè adjuvāt per spirationem: pondus autem æstivum tribus libris minus est hyemali. Vide suprà hujus Sectionis Aph. 23.

XXXI.

In æstatis initio; si de repente vehemens æstus superveniat, fiunt lassitudines: Quæ, licet post aliquot dies æstus magis urgeat, non perseverant, quia minuitur corporis perspirabilis pondus.

Lassitudo, quæ aucto calore oritur, desinit, cùm ad justam diminutionem ponderis perspirabilis perveniatur; etiamsi idem caloris excessus istud urgere debuisse videatur.

XXXII.

Eadem virtus minus laborat cum minori, quam cum majori corporis pondere.

Debitum pondus corpori non est oneri: at in debito majore eadem virtus fatiscit.

XXXIII.

Perspiratio vi aeris vel aquæ calidæ excitata nocet, nisi ejus maleficium longè majori beneficio compensetur.

Id est, vel Laconico vel Balneo; idem

quoque

quoque dici potest de omni corporis evacuatione sensibili; quæ nisi commodè instituantur, & ob magnū beneficium, per se nocent.

XXXIV.

Æstate interdiu, hyeme noctu, corpora robusta magis perspirant.

Corpora robusta hyeme noctu optimè dormiunt, magisq; incalescunt ob corpora sua tunc temporis stratis benè contecta: æstate verò ob eximias suas vires perspirationē etiam interdiu vehementer exigunt: contrà eadem corpora æstate nocte ægre stragulas ferunt, & ideo autem ex perspirabili impedito magis infestantur.

XXXV.

Adiapneustia æstate malignam febrem; hyeme vix minimam alterationem efficere potest: corpora enim acriori perspirabili æstate referta sunt quàm hyeme.

XXXVI.

Dormitio æstiva detecto corpore, vel sub dio, magna ex parte disponit ad putredinem, prohibendo perspirationem.

Adiapneustia hyeme tantùm non impunè fit; quod ad stomachum & intestina perspirabile ferè convertitur; cùm æstate

eadem perspiratio prohibita, propter corruptelam materiæ acrioris, vehementerque accensæ, malignam febrem excitare possint; imò in aere fervido materia in glandulis retenta, celeriter corruptionem concipit.

XXXVII.

Adiapneustia non calefacit interna viscera, nisi perspirabile fiat acre ob moram, vel à calore extraneo, vel à motu violento.

Duo sunt itinera perspirabilis; scilicet ea quæ ad internas partes, maximè ad ventriculum & intestina ducuntur; atque alia quæ extrinsecus in aerem perspirabile pellunt: illud totum concoctione & chylo perficiendo occupatur; hoc fere ad pondus inutile dissipandum; in neutro verò prohibito malè afficiuntur interna viscera, nisi ab aliqua causarum enarratarum.

XXXVIII.

Dum frigus supervenit calori æstivo, nimii coitus noxa vix percipitur; si verò aer iterum incalescat, detrimentum præteriti erroris non leve sentitur.

XXXIX.

Coitus non immoderati maleficium, aere frigido concentrante calorem, æqua-

æquali beneficio compenſari ſolet.

Calor infirmat: itemque venerem vel moderatam ſequitur partium quædam reſolutio; ſcilicet à vehementi tenſione, qua exercetur: præterea amittitur verè animatus quidam humor.

XL.

In noctibus æſtivis corpora ad febrem maxime diſponuntur ob aeris varietatem; ineunte enim nocte aer eſt accenſus: intempeſta verò nocte eſt temperantior; in aurora frigidus: undè ſolitum perſpirabile in correptis ſomnis & ſtragulis denudatis cohibetur, & corpora ponderoſiora ſunt quod noctibus hyemalibus non evenit.

Etenim hyeme perſpiratio nocte prohibita minus incommodi afferre ſolent: quod propter frigus retentum perſpirabile non ita facilè efferveſcit. Vide ſuprà Aph. 35.

XLI.

Ab æquinoctio autumnali ad ſolſtitium hyemale qualibet die minus libram circiter perſpiramus; inde uſque ad æquinoctium vernale incipimus liberius perſpirare.

Hic calculus valde notabilis eſt nobiſque indicat autumni inſalubritatem: item hinc diſcimus, cur pituita, pulmo-

numque morbis eo anni tempore magis infestamur; nempe ab copiam perspirabilis retenti.

XLII.

Autumnus insalubris, tum quia perspiratio à superveniente frigore prohiberi solet; tum quia quod difflari prohibetur, acre & mordax fit.

Quia perspirabile retentum hospitatur in ductibus glandularum viscerumque excretoriis; qui sanè non mera itinera existimanda sunt, sed & receptacula, ad continendos coquendosque suos quæque humores; at hi autumno ob aeris incertitudinem, copia humorum impleri solent; unde acredo quædam sive corruptela eorum contrahitur.

XLIII.

Vitantur ægritudines autumnales, si corpus Autumno non fiat majori ponderis, quam dum erat Æstate.

Hoc præcipue cavetur rebus nonnaturalibus rite institutis; consule Aph. infrà 46.47.48.49.50.

XLIV.

Pondus sensim auctum, sensim minuendum.

Vehementia medicamenta nisi in gravissimis morbis non adhibenda sunt.

Pondus

XLV.

Pondus corporis insolitum non Vere, sed Autumno auferendum, frigidum enim superveniens ponderi magis nocet.

Quòd frigus corpori aptum est addere: vere autem aer tepidus per se ponderi demendo favet.

XLVI.

Nulla Autumno vexaberis ægritudine, si superveniens frigus inveniet te vestibus rectè munitum, si uteris diureticis, & conservaberis in eodem pondere, ut ante.

XLVII.

Bene munitus vestibus melius perspirat, & redditur minoris ponderis.

Perspiratio expeditur vestibus; sed autumnalis ponderis diminutio optime quoque diureticis comparatur, propter aeris summam humiditatem eo anni tempore, & quòd renum omnium sensibilium ex habitu corporis, id est, ex venis, evacuationum longe copiosissima sit.

XLVIII.

Qui morbis *ab humorum copia* prodeuntibus Hyeme vexari sunt soliti, purgandi sunt Autumno, & non Vere, reducendique sunt ad pondus, quo

fruebantur Æſtatis initio.

Ver enim excipit Æſtas; cujus calor pondus fere humorum ſupravacaneorum ſine ope alicujus medicamenti diminuit.

XLIX.

Dum veró morbi prodeunt à *mala qualitate*, corpora Vere & non Autumno purganda; magis enim Æſtate, quam Hyeme intenditur qualitatis malitia.

Scilicet ad morbos quoſq; hereditarios, aut aliús generis malitiæ, qualis eſt Lues Venerea, Hyems fere per ſe remedium eſt contra morborum malignitatem: nam hyeme vel ipſa peſtilentia regionibus noſtris Septentrionalibus citò extinguitur, ſi quando nobis adducta ſit.

L.

Qui in fine Veris præmaturè ſe veſtibus ſpoliant, & Autumno tardè induunt; in febres Æſtate, in deſtillationes Hyeme facile incidunt.

Veſtium præcipua habenda ratio eſt, maxime valetudinariis, & quibus ex patrio more delicate veſtiri pro perpetua conſuetudine ex ipſis cunabulis fuit.

L I.

Perſpirabile retentum ut acre, febres, & eryſipelata: ut copioſum, apoſtema-

ſtemata, deſtillationes, vel cachexiam facit.

Ex natura Organorum varii humores conficiuntur ut chylus in ſtomacho & inteſtinis, pituita in glandulis oris, ſel in Hepate, ſudor in glandulis cutaneis, Urina in Renibus &c. neque adeo unum eſt perſpirabile per omnes eos ductus efſuſum. At pro copia & acredine perſpirabilis, humorumque retentorum varii morbi oriuntur.

LII.

Externum frigus concentrando calorem reddit naturam tantò robuſtiorem, quantó ultra ſolitum pondus ferre quoque poſſit duas libras circiter retenti perſpirabilis.

Æſtate pondus corporis minus ad tres circiter libras ſuprà dixit; at iſtum exceſſum ponderis hyemalis, virtute frigoris, tam facile quidem ferimus, ac ſi nulla eſſet in nobis alteratio; non utique moleſtus eſt. Verum iſtam caloris concentrationem non intelligo: ex frigore certe muſculi contractiores ſunt, atque ideo invigorantur.

LIII.

Corpora Hyemis initio facile ad ſolitum pondus, Æſtatis initio magno

labore ad æstivum pondus reducuntur.

Frigus subitò occupat perspirabile, viresque dat isti oneri novo ferendo: ineunte verò æstate calor vires minuit; ut nec nobis facile sit, aut ejicere supervacaneum pondus, aut id tolerare, donec ad justum æquilibrium ventum sit; nimirum inter vires nostras, pondusque nobis ferendum.

L I V.

Sanitas perseveraret usque ad extremam senectam inculpata, si corpora quatuor anni temporibus *æquali* pondere semper conservarentur.

Istud pondus æquale non ita intelligendum est, ac si toto anno ad idem pondus pendere debeamus; nam æstate tribus circiter libris ponderis hyemalis caremus: item Autumno multo graviores sumus, quàm Vere: imò & singulis mensibus circiter libram ultra solitum pondus naturaliter ejicere solemus. Vide supra Sectionis primæ Aph.65.

L V.

Corpora, quorum pondera anni cursu multum augentur & diminuuntur, valdè periclitantur.

Nempe præter solitum ac debitum pondus in latitudine salubri.

Quan-

LVI.

Quantò major anni spatio est ponderis varietas, augmentatio sanguinis vel diminutio, tantò est deterior illius corporis conditio.

Hic Aphorismus tantis evacuantibus medicamentis animi causa sumptis, ac crebris venæ, sectionibus temerè celebratis haudquaquam favet.

LVII.

Ponderis augmentatio fit in principio Autumni, diminutio in principio Æstatis.

Meatus, quos calor aperit, frigus contrahit.

LVIII.

Corpora, quorum pondus augetur, magis periclitantur, quam quorum pondus minuitur.

Ex supervacaneis humoribus corruptis multo plures morbi, certè funestiores oriuntur, quam ex visceribus inanitis.

Ab Auctore.

LIX.

Corporis partes tectæ salubriter perspirant: Si vero à somno detectæ inveniantur, etiam ab aere calidissimo eorum pori condensantur.

Quælibet enim corporis pars æstivo ae-

re calidior est; ideo præter consuetudinem nudata meatuum orificia constringi necessè est.

L X.

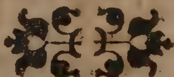
Aer plus justo frigidus, humidus, aut ventosus moratur perspiratum: unde qui domi continentur, ut fœminæ, nec tussi, nec catharro, nec inflammatione pulmonis laborant.

Discimus quomodo se gerere debeant valetudinarii, sc. cælo valdè humido, frigido, ventoso, ad exemplum mulierum.

L X I.

Aer in urbe pejor aere ruris: quia crassior, & non perflatus appetitum tollit.

Iste Aphorismus nusquam verior, quàm in nostris urbibus, oppidisque; ubi magna quantitas istius sulphurei carbonis terrestris incenditur: scilicet Londini, Bristolla, &c.

CIBO ET POTU.

SECTIO TERTIA.

APHORISMUS I.

STomachus cibo refertus si inter dormiendum absolvat primam concoctionem, illius noctis perspiratio magna ex parte ascendit ad quadraginta uncias: si non absolvat, ad octodecim circiter.

II.

Stomachus omnino vacuus, & jejunus, licet dormiat, non perspirat ultra 18. uncias circiter.

COMMENTARIUS.

I. II.

IGitur perspiratio, etiam in jejunis ad medias circiter ascendit; unde cibandi necessitas calidis animalibus manifesta est. At in insectis frigidisque animalibus aliter se res habet; nam in his cordis motus pro arbitrio tardatur, & tantum non cessat: ita & perspiratio, quæ primariò à cordis motu dependet, fere desinit, neque adeo, iis per id tempus, brumam intellige, cibo amplius opus est.

III.

Tantum perspirat corpus plenum

non

non concoquens, quantum ferè jejunus non habens quod concoquat.

Si amplius verò aliquis quærat, quantum ægrotus, ex febre puta, aut vulnere perspiret? responsum non adeo in promptu est; illud certissimum, si, ex. c. Gallina plenius cibata graviter vulneretur, ad plures dies, donec dolor & vulnus ad sanitatem rectè procedat, ex resecta ingluvie nihil omnino descenderit in ventriculum carnosum: itaque cum ægroti ferè non concoquant, infra mensuram, ut arbitror, jejunorum perspirare existimandi sunt; nisi ex vehementi aliqua lucta, criticèque id fiat.

IV.

Cibi multum nutrientes, excepta carne vervecina, à cœna ad prandium non solent perspirare ultra octodecim uncias.

Qui cibi valentissimi sunt, scilicet in quibus plurimum alimenti est, ii ægrè in ventriculo concoquuntur; ita ad eos digerendos, discutiendosque in secunda atque ultima concoctione integro die nocteque opus est; alias inter non coquentes, & vacuos existimandi sunt.

Caro igitur vervecina, etiamsi plurimi nutrimenti sit, tamen ob celerem concoctio-

coctionem per omnes officinas inter mediam materiam ponenda est: nec immeritò, cum fere castrentur id genus animalia, aut tenerrimæ ætatis mactentur.

V.

Cibi copiosi, sed tenuis nutrimenti noctis spatio in plurimis ultra quadraginta uncias perspirare possunt.

Idest, infirmioris materiæ, bene concoctæ; qualia sunt Ostrea, Pomaque.

VI.

Alimenta, quæ corpora conservant gravia, sunt copiosa, vel cruda rebellia.

Ex valentissimis nimiæ.

VII.

Quæ conservant levia, sunt consueta, & vaporosa.

Optime C. Celsus. „ Cibus inusitatus „ inutilis est, id est, quod difficile concoquatur, ut pleraque inusitata, ægre perspirabile est.

VIII.

Caro vervecina facilè coquitur, & est vaporosa: perspirat enim noctis spatio trientem libræ magis, quam cætera, solitaque edulia.

Ob egregiam placiditatem suam præ cæteris animalibus id genus pecoris primò nutritum est: at hoc Encomium de sum-

summa illius carnis salubritate eximium est, cujus sane tanta copia in Anglia, & nuspiam melior est; tamen neque omni anni tempore, neque omni loco, aut pastionis genere vervex saginatus, æque concoctilis, aut perspirabilis est.

IX.

Quæ ex pasta fermentata fiunt esculenta, non efficiunt corpora ponderosa: longe enim facilius perspirant, quàm rapæ.

Hujus generis esculenta, quæ ex frumentis panificia fiant, innumera sunt: at hæc omnia virtute fermenti (id est, cujusdam vehementèr aerati corporis) & facile concoquuntur, & perspirabilia sunt.

X.

Vir sanus occultè diei cursu tantum exhalat, quantum per alvum dimidio mensis, licet quotidie coctas tamen, & consistentes fæces semel excernat.

Cur quotidie semel dejiciamus, nulla est necessitas (exemplum vide à me exhibitum suprà ad 60. Aphor. Sectionis primæ) nisi ex nimio victu, aut summa acredine assumptorum: Alimentum tamen hodiernum id requirere videtur, cum per se, tum ex conditurarum generibus; ideo intestina usque stimulantur ad vexatio-

nem

nem totius hominis, donec excrementum alvinem ejiciatur.

Idem quoque observare licet, de quibusdam medicamentis immodice exhibitis; qualia sunt Mercurius dulcis antimonium, chalybs ejusque vitriolum, aquæ pleræque medicatæ etenim hæc & similia propter pondus suum metallicum in intestinis, venis, vasisque excretoriis diu retineri apta sunt; atque tandem propter istam moram, cùm ex sua natura vehementer septica sint, gravissima ac subita tormina, atque ulcera maligna, ad anum puta, aliasve corporis partes item funestas febres excitare solent.

XI.

Stomachus plenus & vacuus minuunt perspirationem: plenus eam divertit per ciborum corruptelam; vacuus eam trahit, ut impleatur.

Plenus; de excessu loquitur, quem vel vomitus, vel dejectio sequitur; in vacuum verò stomachum perspirationem liberius ferri, quàm in plenum ob nimiã distentionem; at perspirabile sic intus latum, haud multum pondus minuit, donec vel sursum vel deorsum explosum sit. Vacuus autem perspirationem minuit ob penuriam novi chyli, glandulis submini-

stran-

strandi, ad perspirabile subinde conficiendum. Perspirabile autem dici potest trahi à vacuo stomacho, si illum acrimonia interni vaporis vehementer irritet.

XII.

Plenus, quando non absolvit concoctionem, ex pondere cognoscitur; corpus enim tunc minus perspirat: vacuus verò flatibus impleatur.

XIII.

Flatus nil aliud est, quam rude quoddam perspirabile.

Flatibus impletur, id est, perspirabili interno; scilicet effuso à ductibus majoribus hepatis, pancreatis, cæterisque minutioribus innumeris glandulis stomachi & intestinorum, imò flatus in sanis, ex maxima certe parte, nihil aliud sunt, quàm verum & coctum perspirabile; nempe ipsissimum atque illud quod extra fertur, per pulmonem & cutaneos ductus; nisi à biliario ductu paulo fervidius, acriusque sit, concoctionis atque excretionis causa. Illud certo verissimum est, non minorem copiam perspirabilis pro numero & modo meatuum intus dissipari, quàm extra.

XIV.

Robustus ciborum plenitudinem ab-

ſumit per inſenſibilem perſpirationem: minus robuſtus per urinam: debilis magna ex parte per chyli corruptelam.

Robuſto veraci evacuatio fit maximè ſecundum naturam: minus robuſto per patentiſſimum iter, quod ſit citra habitum corporis, nempe per urinam; debili verò alimentum ſupervacaneum ejicitur corruptum, id eſt, minus concoctum crudumque, ſcilicet ferè antequam in habitum corporis receptum ſit.

XV.

Dum omittitur cœna, vacuo exiſtēte ventriculo nulloque urgente paroxyſmo, retinetur perſpirabile, & retentum fit acre: inde corpus ad calidas ægritudines præparatur.

Ubicunque perſpirabile retineatur, acrimoniam & ſalſedinem quandam, febris incenſivam, acquirit. Acceſſio autem febrilis, etiamſi vacuo ſtomacho ſuperveniat, iſtud tamen perſpirabile retentum haud tollit ſine magna lucta & criticè.

XVI.

Jejunium quod reducit corpora ad minus pondus, ſed corporibus inſolitum, malum.

Pondus solito minus à jejunio perniciosum: quòd vasa minima labefactat, metusque tandem est; ne ex iis sint non pauca, quæ ex inanitione pereant; ita præmatura senectus acceleratur.

XVII.

Cur sint qui fame pereant, si in vivo sanguis nunquam deficiat? quia versus ventris vacuum sanguis tendens relinquit cor.

Rationem mortis ex fame male intelligere videtur, ob ignoratum sanguinis circuitum: certe multo maxima sanguinis pars longa inedia perspiratione dissipatur: atque ita tandem ex ejus defectu viscera paulatim tabescunt; ipsumque adeo cor suo motu privatur.

XVIII.

Non solum incoctus cibus, ut quantus, reddit corpus ponderosius, sed etiã ut qualis quatenus scilicet perspirationem impedit.

Quemadmodum concoctio omnibus vitii occurrit, ita cruditas vel ex minima re corpus lædere potis est; quòd fit supprimendo perspirationem, quæ omnium evacuationum longe præcipua est. Siquidem unus chylus probe conficiatur, iteratio ejus sive venarum opus leve est,

tertia-

tertiaturque in glandulis nullo negotio.

Ad eundem modum ad sanitatem maxime facit vel tantillum alicujus medicamenti septici, concoctionem ventriculi mirifice adjuvando.

XIX.

Dum levior semetipso quis videatur factus, & non sit, valdè bonum: id enim oritur à succis trium coctionum exactè coctis.

Hi succi sunt ex alimento chylus, ex chylo sanguis, ex sanguine quilibet humores, at dum ista triplex concoctio unius succi sit, ad eundem modum omnes tres confici verisimile est; nempe partium Organicarum quadam virtute septica, cognata.

XX.

Dum tota die persentitur levitas, & corporis agilitas, præcessit chyli, & sanguinis coctio, & penitus exhalarunt tertiæ coctionis recrementa.

Adde & mens erectior est. Verum hic, ut opinor, perspirata materia malè appellatur recrementa, nisi respectu humorum quorundam convasatorum; nam illa chylo certe longe subtilior est, quòd invisibilis avolat; item, quod à triplici concoctione parata purgatissima est; imò duo-

duorum priorum ſcilicet chyli & ſanguinis characteres, quales quales ſint, induat, neceſſe eſt, antequam ei ad diſſipationem ventum ſit.

XXI.

Cibus incoctus, quò plenioris eſt nutrimenti, eo eſt deterior, vel quia efficit majus pondus, vel deteriorem corruptelam.

Alimentum valentiſſimum incoctum vehementiora mala parit, quòd præter naturam egre crudum ejiciatur aut vomitu, aut dejectione; aut tarde admodum & non ſine ſumma moleſtia inviſibiliter diſcutiendum eſt.

XXII.

Corpus maximè leve fit ex ciborum corruptela? liquida tamen excrementa omnia magni ponderis.

A Diarrhæa corpus fit leve, quòd ſuo maxime penu fraudantur aliæ quoque coctiones & ſanguinis viſcerumque; item quod ex ſtimulatis ductibus internis humores quoque neceſſarii ſimul diſſipantur.

XXIII.

Uſus carnis ſuillæ, & boletorum malus, tum quia non permittunt cætera edulia ſimul ingeſta perſpirare.

XXIV.

Ex usu carnis suillæ, & boletorum; riente minùs solito, corpus magna ex arte perspirat.

Fungi cujuslibet generis ex soporiferis sunt; iste autem somnus stuporem uendam & constrictionem corpori induit: ita nec ii perspirant, nec alia edulia erspirare sinunt. Quid igitur Opium on faciat, maximè in Febribus datum, bi perspiratio vehementer molienda est?

Ita benè defendit Moises suis Israelitis arnem suillam. At nostratibus rusticis x alimentis fere quotidianis est; & quãis ex valentissimis, modo diutius, more ostro, sale condiatur, non insalubre est; uòd sic facilius concoquitur, adeoque atis commode perspirat.

XXV.

Melones adeò pauxillum perspirant, ıt quadrantem circiter auferant perspirationis consuetæ.

XXVI.

Retenta illorum perspiratio in uriıam, vel sudorem facessere solet.

Magno sane argumento de insalubrita-e melonum, quòd de perspiratione libram & amplius demant: imò hi etiamsi frigidi censentur, tamen sudores, urinamque mo-

movent; id est, libera perspiratione prohibita in alias vias natura invertitur: quæ tamquam imperfectæ cujusdam perspirationis itinera sunt.

XXVII.

Uvæ, & ficus recentes pauxillum perspirant, & aliquantulum aliorum ciborum perspirationem impediunt, fortasse quia sensibiliter evacuantur.

Plerique fructus immaturi vel alimentorum colliquationem præcipitant in diarrhæam, vel intra habitum corporis, id est, intra circulum sanguinis admissi Urinam, sudorem vehementer movent.

XXVIII.

Illud genus edulii optimè perspirat, & commode nutrit, cujus pondus in ventre non sentitur.

De omni repletione vel infirmissimi alimenti idem dici potest: nam pondus insuetum non sustinet stomachus.

XXIX.

Ciborum plenitudo magis nocet in otioso, quam exercitato, viscera enim illis gravantur quiete, exercitio verò liberantur pondere.

Viscera pleraque quasi pensilia sunt; ita commodè exercitio concutiuntur, & ad pleniorem perspirationem glandulæ

vicis-

viciſſim compreſſæ relaxatæque excitantur.

XXX.

Ab eo cibo corpus optimè perſpirat, cujus fæces exeunt conſiſtentes.

Diarrhæa humano maximè generi infeſta eſt; nam naturaliter excrementa, quæ ſani ſint, mollia & figurata eſſe debent.

XXXI.

Minus quam lactuca nutriet caro pulli, ſi de carne ea copia edatur, ut in liquidarum fœcum corruptelam exeat.

Diarrhæa omne ferè nutrimentum tollit: quod alimentum non in chylum, ſed in fæces quaſdam liquidas colliquatur.

XXXII.

Ex ponderatione noveris, quando jejunium ſit ſalubre, vel inſalubre: erit ſalubre, ſi aliquid relinquebatur de heſterno edulio perſpirandum: ſin minus, inſalubre.

Jejunium tantum ſalubre eſt, cùm quid de perſpiratione quotidiana hæreat. Igitur magna arrogantia eſt, inconſulto Medico, præcipere, quid edendum, quãtum, & quoties jejunandum ſit; ac ſi commune aliquod præceptum ſingulis hominibus aptari poſſit.

XXXIII.

Dum per diætam corpus reducitur ad pondus minus ſuo ſalubri minori,

quod amittit de robore eſt irreparabile: quod verò detur minus, & majus ſalubre pondus, ex 64. primi, & ex 40. hujus intelliges.

Quoſdam novimus vehementer emaciatos ex jejunio, alios ex morbo, ſputatione putà, tamen vires priſtinas recuperarunt; ut quid ſit robur irreparabile amittere, minus intelligo, an diuturnus ſit plurium annorum cibandi modus infra debitum naturæ pondus?

XXXIV.

Si ſciveris quotidie, quantum cibi tibi conveniat, ſcies diutiſſimè virtutem, & vitam conſervare, idque ex eodem aphoriſmo intelliges.

Ex modico cibo vigor & longa vita.

XXXV.

Naturæ robur non parum abſumitur, dum cœna modò eſt quatuor, modò ſex librarum.

Igitur ſequitur roboris abſumptio ex largis cœnis, id eſt, ex plurimo victu; quo verò tempore diei is ſumptus fuerit, parum intereſt. Id quod evenit ex numquam intermiſſa concoctione; tanto onere vires labefactantur.

XXXVI.

Illa cibi quantitas eſt ſaluberrima,

dum

dum à cibo corpus ſuis nogotiis eadem agilitate vacat, ac ſi eſſet jejunum.

Eadem regula habetur apud nobiliſſimum Cornarum *Venetum: qua ab eo obſervata, ex valde infirma valetudine ſanam vitam protraxit, ad centum, ut fertur, annos.* XXXVII.

Magis quoque gravatur ab octo libris cibi ſemel in die comeſtis, quam à decem, tribus vicibus, unica die aſſumptis.

Propter grave pondus alimenti, cui ferendo ad uſque perfectam concoctionem ſtomachus impar eſt. Conſuetudo autem hodierna apud Londinenſes ſemel tantum & plenius edendi, res ſuas civiles magis reſpicit, quàm valetudinis commodum. Nam olim apud nos bis die, ſtatiſque horis, undecima ſcilicet & ſexta veſpertina prandium & cœna inſtituta eſt.

Romanorum autem cœna alia res erat. Nam ad tertiam & quartam pomeridianam lectis ſuis decubuere; atque admodum lente comedebant, nec temerè ſurgebant à menſa, niſi ad multam noctem: ſed iiſdem lectulis decumbentes in Conclavia à ſuis ſervitiis è cœnationibus ablati fuerunt. XXXVIII.

Illa cibi quantitas eſt unicuique ſalu-

berrima, quæ ſine moleſtia pot eſt à virtute concoctrice vinci; vincitur, ſi quantum ingeratur, tantum abſumatur: hæc enim ex ponderatione dignoſcentur.

Heſternum alimentum hodie ex toto conſumptum oportuit; unde conſtat, naturam Diarium tantùm non ad plures dies Opſonium, nobis inſtituiſſe.

XXXIX.

Illa cibi copia eſt ingerenda, quam natura poteſt coquere, digerere, & perſpirare.

Ad eandem mentem C. Celſus. „ Bis „ die potius quam ſemel cibum capere; „ & ſemper quam plurimum, dummodo „ hunc concoquat.

XL.

Si natura poſſet digerere centum libras edulii, & exporrigerentur nonaginta novem, animal propterea curſu temporis deſtrueretur.

Strenuò ſane argumento contra jejunium: unius tantùm libræ defectus ex centum, quam quis concoquere poſſet, vitam eſt abbreviare: nempe quòd vaſa minima ex eo defectu paulatim & maturius pereunt. Hinc quoque diſcimus, cur octogenarii fere edaces ſunt.

Tunc

XLI.

Tunc cibi boni ſucci diutiſſimam ſanitatem tibi promittent, quando perſpirationis quantitas medium obtinebit locum inter exceſſum, & defectum; exceſſus poſt plenam cœnam ciborum maximè perſpirabilium noctis ſpatio magna ex parte ſolet eſſe quadraginta unciarum circiter; defectus quatuordecim: Ille igitur cibi uſus qui te ad viginti duas uncias quæ eſt medietas, transferet, certiſſimam ſanitatem, & longævitatem pollicebitur.

Hic Aphoriſmus diſcrepare videtur ab 64. primæ Sectionis; ita hæc regula unius cujuſque temperamento commodius aptatur ex uſu.

XLII.

Celſi ſententia non eſt omnibus tuta, uſus ſcilicet ſex rerum non naturalium modò parcos, modò nimios eſſe debere.

Iſta regula Celſi vitam ſupponit negotiis implicitam: quibus autem victus ſine labore abunde ſuppetit, ſeque ab omnibus negotiis feriatos norunt, utiliſſimum ſane eſt, certum vitæ genus habere, & nunquam plus juſto aſſumere.

F XLIII.

Corpora minori molestia reducuntur ad consuetum pondus, si assumant quatuor ciborum libras in prandio, & quatuor in cœna distanti, ut par sit, quam sex in prandio, & duas in cœna.

Ita erat mos laudabilis majorum nostrorum bis quotidie cibum capere, statis temporibus: hujus rei nunc testes sunt Collegia utriusque Universitatis Oxonii & Cantabrigiæ; item hospitia Legum Municipalium Londini; hodierna verò Luxuria vitiosarum consuetudinum causa est.

XLIV.

Seipsum sensim destruit qui semel in die *præter consuetudinem* comedit; comedat parum, vel multum.

Hic Aphorismus primis editionibus aliter exhibitus est: & istud præter consuetudinem omissum est. Igitur; sive intellectum oportuit, prout nunc exponitur, dicendum est, vel parum, vel multum comedere præter victum quotidianum perniciosum esse; sive de alimenti sumptione semel tantum die, ut primùm denunciatum est, si parum tantum aut multum fuerit, ad perniciem tendit. Et enim opus concoctionum multo celerius est, & labefactatur languetque natura, si diu ex toto otiosa sit. Cor-

XLV.

Corpus magis ponderosum reddetur quatuor unciis cibi multi nutrimenti, qualis est caro porcina, anguillæ, & pinguia omnia, quam sex unciis cibi pauci nutrimenti, ut sunt pisciculi, pulli, aviculæ, & alia id genus.

Quod alimenta valentiora lentè concoquuntur & lentè admodum perspirant; ideo diutius multo ab iis oneratur corpus, quàm ab infirmioribus; etiamsi horum ad tertiam partem plus assumantur.

XLVI.

Cibus pauci nutrimenti si difficulter coquatur, id accidet solum in prima coctione; multi nutrimenti, in omnibus.

Cibi pauci nutrimenti, si quidem in stomacho in chylum colliquefacti fuerint, postea per sanguinem glandulasque facillime transferuntur ob partium eos constituentium levitatem, aerationemque.

XLVII.

Cibus exigui nutrimenti humectat; & lenit alvum, cito digeritur, & perspirationem dormientium & vigilantium facile juvat.

Alia quoque potiorque, ut arbitror, ratio est; quod magis ex natura nostra

sit: attende figuram dentium nostrorum, fructus, & nuces & ferè omnigena poma edere, quam carnem & simillia valentissima alimenta: at hæc homines invenerunt, ad compendium quoddam vitæ instituendum, ut magis ex otio rerum contemplationi aliisque suis negotiis vacarent.

XLVIII.

Cibus multi nutrimenti stringit alvum nisi corrumpatur; difficilè coquitur, & parum perspirat.

Contra verò valentissima alimenta alvum comprimunt: nisi forte corrumpantur in quandam diarrhæam ex difficili concoctione.

XLIX.

Ubi est difficultas coctionis, ibi tarditas perspirationis.

Quia ventriculus est perspirationis promptuarium.

L.

Cibus non ut fluidus debet præmitti, sed ut meliores succi: pylorus enim non est in imo, ut in canibus.

Cibus qui primò & facilè in chylum concoquitur, prior intestina exiturus est, isque melior succus existimandus est.

LI.

Tria mala eveniunt ob ciborum varieta-

rietatem; nimium comeditur; minus coquitur; & minus perſpiratur.

Alimenta varia, ex piſcibus putà, carneve, Inſectis aut fructibus, ſimul comeſta, eò difficilius concoquuntur, quo magis nobis inuſitata ſint; & quòd infirmiora valentioribus miſcentur, concoctionem ex cujuſque rei natura vel præcipitant, vel retardant.

LII.

Tempus minoris perſpirationis eſt, quando ſtomachus eſt plenus, & præcipue varietate eduliorum.

Ventriculus alimenti plenus ſtimulatur; unde perſpirationem tum magis verſus illum intrò ferri, credibile eſt.

LIII.

Qui evomunt cænam, ſtatim tollunt ſtomachi moleſtiam, ſed ſequenti aurora ſentiunt corpus ponderoſius: Vomitus enim divertit perſpirationem trahendo ad intrà perſpirabile. Quod ut acre laſſitudinem & calorem, ut copioſum gravitatem facit.

Vires minuuntur ex defectu nutrimenti, vomitu ejecti: quodque intus perſpirat, non ex toto protinus avolat, perinde ut à cutaneis ductibus, pulmoneve; ideo laſſitudo & pondus & gravitas ſentitur.

zitur. Verùm propter moram iste halitus internus etiam fit acrior fervidiorque.

LIV.

Qui comedit magis quam oportet, alitur minus quam oportet.

Quia is minus concoquit; & ferè ex crapula corrumpitur alimentum, id est, in alvum descendit chylus semicoctus.

LV.

Qui in juventute sunt victus immoderati, ventriculum plus justo dilatant, quo fit, ut in posterum victu moderato magna cum difficultate uti possint.

Igitur rectè modicus, & tenuior victus adolescentibus præbetur collegiis nostris; idque ad temperantiam docendam instituitur. Ventriculus autem rustici alicujus, sub hac disciplina non nutriti, non solum ex labore assiduo cibi appetentior est, sed etiam longe ejus quam plurimi sumendi capacissimus est.

LVI.

Qui ad statum, & moderatum victum facilè reduci cupit, utatur eduliis pauci nutrimenti, sic ventriculus cito se illo exonerans minori se accommodabit capacitati.

Infirmioris alimenti facilis concoctio, & Ven-

& Ventriculus cito fit vacuus; ut ex paululum protractis cibi temporibus, in angustius spatium se contrahi paulatim assuescat.

LVII.

Quantum edendum noveris, si pluribus diebus observaveris corpus a somno sine molestia ad idem pondus reduci.

Idque tandem sine ulla statera adhibita; nempe ex usu quotidiano victum capiendi.

LVIII.

Si post pleniorem cœnam corpus minoris ponderis die sequenti reddatur, id eveniet vel ob corruptelam, vel quia irritatur natura ad expellendum utile, quod est admodum nocivum: corpus enim præparatur ad morbos, dum utilia evacuantur, & cruda detinentur.

Id est, crapula per corruptelam ciborum, aut effusissima atque immatura perspiratione. Verùm omne perspirabile simul & confertim prorumpere, valdè nocivum. Etenim opus est & modò & spatio quodam ad coctionem etiam in perspiratione, perindè ut in aliis sensibilibus evacuationibus.

L I X.

Si cœna fuerit octo librarum, & edulia in ventriculo corrumpantur; corpus die sequenti erit minoris ponderis, quam si cœna fuisset trium librarum, & cibus non fuisset corruptus.

Quod frustra sumptum est alimentum; nam parum ejus in venas ingreditur, cum in intestina ferè semiconcoctus chylus descenderit.

L X.

Edulia aptissima perspirationi non corrumpuntur, imò post nocturnas vigillas hominem conservant sine lassitudine & gravitate.

L X I.

Edulia non perspirantia, obstructiones, corruptelas, lassitudines, mæstitias, & pondus efficere solent.

Quæ sint edulia perspirationi aptissima, vide Aphorismis infrà positis 81. 82. *& quæ sint non perspirantia scire oportet, ut ea vitaremus.*

L X I I.

Illa est viventis pessima conditio, dum facta ciborum concoctione, corpus persentitur onerosius solito, cum tamen sit minoris ponderis.

Cum nihil profecerint alimenta, etiamsi con-

concocta, & perspirata fuerint ad ejus vires sustinendas.

LXIII.

Si quis cibi, vel potus nimietate utatur, & sequantur evacuationes sensibiles longe pleniores consuetis, corpus die sequenti fit solito levius.

Forte quòd iste excessus, certe in potus meracioris nimietate, ut evacuationes sensibiles, per urinam putà; longè pleniores consuetis excitat, ita & per sudorem perspirationem quoque sensibilem ad eandem ferè rationem expellit.

LXIV.

Edulia liquida, data molis paritate, sunt ponderosiora solidis: liquida petunt fundum: solida supernatant: cyatus vini, seu jusculi est majoris ponderis, quam integer panis.

At quamvis liquida solidis ponderosiora, tamen infirmioris alimenti æstimanda sunt.

LXV.

Si nimius potus à somno efficiat oculos lacrymosos, signum est corpus non perspirasse ut par erat.

Oculi à nimio Vino madidi indicant humores à glandulis non adhuc concoctos fuisse ad insensibilem exhalationem, aut

acri-

acrimoniam quandam concepisse ex ista cruditate, & crapula.

LXVI.

Si post multam potationem sudes, vel multum mejas, aut magnum robur, aut magna infirmitas indicantur.

Si cui imbecillo id acciderit, humor crudus ejicitur quacunque is feratur via; si robusto, concoctior.

LXVII.

Aquæ potatio insensibilem perspirationem impedit, auget tamen sensibilem.

Mirificum sane est sensibilis evacuationis augmentum ex aquis medicatis. *Nam* Tunbrigenses *puta* Ferrugineæ *ad libras septem & amplius à jejunio quopiam potatæ, eodem pondere intra tres circiter horas per urinæ itinera reddi solent. Igitur de istiusmodi aquis per dies plures immodicè potandis, ut moris est, quatenus iste Aphorismus verus sit, ii videant, qui has ægrotis suis propinãt. Profecto si insensibilis perspiratio tantùm ab iis minuatur, quantum sensibiles evacuationes per urinam dejectionemve vehementer augeantur, corpori graviter damnosæ futuræ sunt, certe valetudinario. At insensibili perspirationi, utpote omniũ*

eva-

evacuationum longè primariæ, summopere cavendum est.

LXVIII.

Potatio hisce sæculis in temperatis qu que est improportionata: cibus enim illorum solet esse 12. unciarum circiter, potus quadraginta, & ul à.

Rectè quidem in diæta errorem notat non ferendum. Cornarus *Venetus, illustre temperantiæ exemplum, ad duodecim uncias cibi, vix unquam trientem supra libram potavit; imò sunt, qui omnino nihil bibunt ad plures dies, neque tamen sitiunt: quod satis testantur Histor a medica & itinera marina: idque propter victum parcè admodum sumptum, perspirationemque æquabilem in aere sereno.*

LXIX.

In homine utente moderato victu, perspiratio nocturna aliquando ascendit ad tres libras: in utente plenissimo, stomacho præexistente vacuo & robusto, potest ascendere ad quinque libras.

O *admirandum sane motus cord's effectum, circulationis sanguinis par inventum! adeoque nunquam satis laudandum tantæ veritatis auctorem.*

Je-

LXX.

Jejunium corpori, suo majori pondere insignito, juvat; mediocri nocet; minori longè magis.

Iis solis, quibus victus plenissimus esse consuevit, jejunium non nocet.

LXXI.

Post longum jejunium si corpus liberalius nutriatur, perspiratio redditur plenior solito libram circiter.

Quia omnes glandulæ jam valde implentur, concoctionique perspirabilis supervacanei vehementer incumbunt: idque multo expeditius pleniusque faciunt, ob summam illam humorum acrimoniam, in omnibus concoctionum officinis residuorum, conceptam ex longo jejunio.

LXXII.

Post immoderatum exercitium, corporis vel animi statim vesci, malum: corpus enim defessum ægre perspirat.

Quòd perspiratio integrum cordis vigorem desiderat; utpote quæ in ultimis limitibus corporis peragenda sit.

LXXIII.

Si sobrii, & in victu temperati præmaturè moriantur, amici mirantur novitatem, quia de perspiratione insen-

ſenſibili nil ſciunt.

Perſpiratio autem, illa vulgo ignota res, impedita, ſæpe in cauſa eſt præmaturæ mortis. Etenim cum illa omnium evacuationum longe præſtantiſſima ſit, ejus prohibitio, ſi quando immoderata fuerit, maxime in ſobriis, aut victu temperatis, valde exitialis eſſe ſolet.

LXXIV.

Cibus & potus nimius non ſolum retenti perſpirabilis acrimoniam, ſed etiam partium, præcipuè non principum, pravos affectus diu occultant; qui dum corpora purgantur, vel inedia tractantur, derepente erumpunt, & in graviſſimos affectus faceſſunt.

Docemur, quàm difficile ſit belluonibus ſibi temperare, & ſobrie vitam agere. Nam quoties id conantur vel inedia, vel medicamentis purgantibus, infirmitates ſuas sẽtiunt, & occultos neſcio quos morbos ſubeſſe meritò ſuſpicantur; quibus avertendis denuò ad intemperantiam redeunt; ſcilicet, quòd ex vino victuque nimio ſtupet animus, ſenſuſque hebetiores fiunt, tanquam ſi quod Opium ſumptum eſſet.

LXXV.

Medicus qui præeſt rationi victus

Prin-

Principum, si nesciat quantum & quando quotidiè perspirent, illos decipit & non medetur, & si juvet, casu juvat.

Censorium opus non est instituti nostri; tamen merito nostri homines summæ negligentiæ culpandi sunt, qui tantum experimentum parvi, ut video, fecerunt, atque ex suis Fabulis sapere maluerunt.

LXXVI.

A cibo quatuor horis circiter vix libram plurimi perspirant, inde ad nonam duas libras, à nona ad decimam sextam vix libram.

Hujus computationis ratio est, quòd non ante sextam horam à cibo multum chyli in venas transit; ita à pleniore ejus receptione duplo plus per glandulas effunditur, quàm aut prius, aut postea; nam exhaustis fere glandulis, lente admodum; quod reliquum est, perspirat.

LXXVII.

Tunc erit cibandi tempus, quando corpus reducetur ad illud pondus, salubre tamen, quo fruebatur paulo antequam hesterno die ingessisset cibum, istud solus Apollo sine trutina sciet.

At id ex consuetudine & cibi temporibus satis commode sciri potest: necessa-

ria

ria tamen est Trutina ad disciplinam doctrinamque.

LXXVIII.

Sin verò nocturnæ potationis pondus insolitum, neque à robore concoctricis, neque à corruptela die sequenti tollatur, locum habent illa duo carmina,

Si Nocturna tibi noceat potatio vini,
Hoc tu manè bibas iterum, & fuerit medicina.

A corruptela: id est, à diarrhæa aut vomitu, vide infrà Aph. 93. huius Sectionis.

Quicquid ventriculum roborat, perspirationem etiam promovet; in his verò sunt vinum, cæterique spiritus vini medicati: satius est tamen iis non indigere.

LXXIX.

Si salubre corporis pondus à cœna est ducentarum librarum, corpus ob nimium coitum factum minus salubre, erit centum nonaginta octo librarum circiter, quia virtus illa lãguidior impedit, ne duæ alimentorum libræ possint saltem sine aliquo angore in pondus salubre converti.

Ex nimia venere sequitur virium ponderisque adeo salubris diminutio, ob immat u-

maturam concoctionem ventriculi. Vide infra plura Sectione sexta.

LXXX.

Cibus facilis perſpirationis facilius, & longè minori angore reſarcit vires coeuntium collapſas, quam difficilis, ſeu multi nutrimenti.

Qui partium concoctricium imbecilli t s, ex venere putà aut aliàs contracta infirmius alimentum deſiderat.

LXXXI.

Muſtum aliquantulum turbidum ſi in ventriculo coquatur, non ſolum perſpirat, ſed maximè juvat aliorum eduliorum perſpirationem: hujuſmodi virtutis ſunt calida flatulenta.

Idem dici poteſt de cereviſia noſtra novella: in illa ſiquidem, non inveteraſcente, particulæ aereæ fervidæ inſunt; quibus ſcilicet ſe aliaque alimenta, quibuſcum miſceatur, liquidò per omnes concoctiones digerere, effundereque potis eſt.

LXXXII.

Cepæ, allium, caro vervecina, phaſiani, maximè omnium ſuccus Cyrenaicus juvat perſpirationem eduliorum ægrè perſpirabilium.

Loquitur, credo, de ſucco Cyrenaico ex fide Veterum; nam iſtud medicamen-

tum

m jam diu perditum est; at Opopanax & agapenum, & quibusdam Assa fœtida li succedanea sunt; in his verò numere licet Gbincbina, Vitriolum Martis, nniaque septica. Vide infra Aph.101. ujus Sectionis.

Additi ab Auctore,

LXXXIII.

Cibus valdè paucus à ventre non npleɛtitur: Inde non coquitur, non staurat, non perspirat.

Ventriculus vacuus flaccidus est, & is commode vel minimum cibum amectitur; quique parce comedunt, perpiratione non multum molestantur sicut c reliquis duabus concoctionibus: in urimum verò comedentibus perspira& summo labori & detrimento est, ut prà Aph.71. expositum est.

Profectò male esset actum cum relis animalibus, si multum, aut nihil aenti sumerent, comedant tamen parum l multum, prout id fortuna iis obtule. Imò ex Aph. 85. infrà scripto cont ventriculum modò vacuum semper æstò esse vel minimum cibum concoendi.

Per-

LXXXIV.

Perſpiratio inſenſibilis eſt excre-
mentum tertiæ coctionis: quare ſi non
fiat prima, neque tertia fiat concoctio

Id eſt, glandularum viſcerumque ſcilicet partium, quæ citra venas ſunt eæque omnes velut totidem ventriculi ſive exigua viſcera exiſtimanda ſunt nempe ad varios humores concoquendos maxime ad perſpirabile ex iis inſenſibiliter exigendum.

LXXXV.

Ob rigidam inediam, caput reple-
tur, pulſant tempora, tenduntur hy-
pochondria, brachiorum & crurum la-
ſitudo fit.

Ex rigida inedia hypocondria tenduntur: nempe ex inſenſibili perſpiration in ventriculum & inteſtina tranſlata ibidemque accumulata; item in capite extremis membris ſumma moleſtia laſſitudo non rarò oritur, ob reliquias retentorum humorum, qui ideo acrimoni quandam concipere apti ſunt.

LXXXVI.

Exinanitio à cibi pauxillo major
quàm à pharmaco, quod movet qui-
dem ſenſibilem, ſed inſenſibilem eva-
cuationem divertit.

A

A valde tenui victu sanguinis massa plus diminuitur, quàm à pharmaco; imò plus vitiatur à diverticulo insensibilis evacuationis.

LXXXVII.

Ventriculo in horis matutinis vacuo ob omissam cœnam, in pituitoso valde juvat edulium siccum, ut biscoctum.

Ne quid nimis humidi Oesophagi orisque glandulis subministretur.

LXXXVIII.

Edulium quatuor librarum circiter semel in die sumptum, si noceret, bis vel ter ingestum juvaret: Plenitudo ventris evacuationem insensibilem divertit.

Sive multum sive modicum sumendum sit, satius est, certe valetudinariis, id divisis temporibus, quàm semel capere; quod alias ventriculo imbecillo quatenus is musculosus est, nimis gravi esset oneri.

LXXXIX.

Nemo incidet in morbum, si sedulo prævideat, ne cruditatibus laboret.

Præcipue stomachi; nam si illa concoctio bene se habeat, cæteræ necessario consequentur.

Se-

X C.

Senes ter ſumere cibum in die, ut Antiochus, tutius eſt quam bis, vel ſemel multum impedit perſpirationem.

In hoc numero ponendi ſunt valetudinarii quique & ex morbo aliquo chronico, Arthritide putà, convaleſcentes.

XCI.

Piſces in cœna cur non ſumebat Antiochus? quia morantur perſpirationem: a ſomno fit utilis perſpiratio, qua feriata vires langueſcunt.

Piſces cito concoquuntur in ventriculo, ob facilem eorum colliquationem; at forte quòd ex minime aeratis particulis conſtent, glandulis hærere apti ſunt. De ſomno vero ſupra diximus eum à natura inſtitutum fuiſſe ad perſpirationem expediendam: certe glandularum non minus, quàm ipſius ventriculi concoctio vires dat.

XCII.

Succi cucumeris frigiditas & craſſities in venis conſervatur: imo alii ſucci pravi, licet ſint coctu faciles, prohibendo perſpirationem efficiunt malignas febres.

Igitur omnia alimenta infirmiora, quod

con-

concoctu facilia sint, non protinus boni succi sunt, & salubria; quod glandulis obstruendis apta sunt.

XCIII.

Cibi corruptela cur efficit lassitudinem, quia divertit perspirationem: sed quomodo? quia facit cœliacum? Sed cur cœliacus lassitudinem facit? quia una cum excrementis exit aliquid prioris cibi benè cocti.

Cibus corruptus diarrhœam excitans, duplici de causa lassitudinem parit; quod nutrimentum sic amittitur; quodque tanquam medicamentum aliquod purgans irritat, atque ex intestinorum glandulis visceribusque utiles quoque succos elicit.

XCIV.

Si quis corpore defesso eat cęnatum lautum, à somno statim carnes frigidæ, & lassitudines: à cęna tamen duodecim horis circiter emendātur omnia: quia tunc coctio, & perspiratio utilis fit.

Et lavatio & cœna defessis inutiles sunt; quod ii difficilius concoctiones suas moliuntur, multoque longius spatium à somno requirunt, ut eæ perficiantur.

XCV.

Cibus à violento exercitio nocet,

tum quia non amplectitur, tum quia perspiratum divertit.

Non bene capio auctorem, cur ventriculus cibum non amplectatur; nisi quod is sit à violento exercitio, ut reliquum corpus, leviter inflammatus: ideo cibum ante concoctionem in intestina præcipitat, ut à tanto onere importuno seipsum liberet.

XCVI.

Qui it cęnatum animo perturbato, longe minus digerit, quam quietus & lætus.

Naturales actiones, quales sunt partium concoctiones, etiam ab animi affectibus distrahuntur: ideo somnus, in quo fere animus quiescit, istiusmodi actionibus universis magnopere proficuus est.

XCVII.

Potus inter prandium & cęnam nocet: Sed si tantundem minus in cœna potamus, tollitur nocumentum.

Magni interest, quantum bibamus, (vide supra Aph.68.) tempus vero, & cibi qualitatem sitimque consulere licet.

XCVIII.

Vomitus à cœna debilitat, quia amovet alimentum; tum quia divertit perspirationem.

Duplex detrimentum, & alimenti amis-

amiſſio, & glandularum cutanearum occluſio, ſcilicet ex vehementi perſpirationis revulſione ad internas partes.

XCIX.

Semel aut bis in menſe facto exceſſu in cibo & potu, die ſequenti licet ſenſibiliter non evacuet, minus ſolito perpendit.

Quia plus ſolito perſpiravit, ut ſuprà comprehenſum eſt de cibo copioſè ſumpto poſt inediam.

C.

Victus uniformis caret beneficio illorum, qui ſemel vel bis in menſe excedunt: expultrix enim à copia irritata excitat tantum perſpiratus, quantum ſine Statica nemo crederet.

Robuſti id quidem medicamenti eſſe poteſt: at ſatius eſt iſto beneficio carere, quam periculum facere: ita certe conſulo valetudinariis.

C I.

In frigido corpore mel juvat, quia nutrit, & perſpirat; in calido nocet, quia bileſcit.

Adjice adeo mel & ſaccharum ſuperioribus, in Aphoriſmo 82. hujus Sectionis memoratis: ut autem mel in aliquibus bileſcat, non intelligo: poteſt quidem,

ob septicam suam vim, nimis calefaciendo irritandoque ventriculum & intestina bilem elicere, stomachumque adeo & vicinas partes acrimonia sua lædere.

C I I.

Nihil magis impedit perspirationem, quam potus dum fit chylus.

Merum & salsamenta quævis similiaque interdum id postulant; fatendum est, omnem stomachi repletionem perspirationem paulisper posse morari.

C I I I.

Jecur ob refrigerationem minus attrahit chylum, longe minus expellit perspirabile.

Expulsionem perspirabilis quod attinet, cor & glandulæ id præcipuè faciunt: at non negandum est, quin ipsum jecur suas, easque magnas partes, habeat in perspiratione; quatenus scilicet glandulosum & viscus primarium, ductuque insigni, in intestina hiante, præditum sit.

C I V.

In homine sano alvus lubrica, vel fit vitiata coctione, vel chyli dispensatione ob prohibitam perspirationem.

An perspiratio possit sic ex toto occludi, ut chylus regurgitet? forte ex labe-

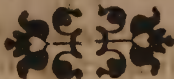
facta-

factatis venis lacteis chyli dispensatio vitietur; quod ut arbitror, non rarò accidit scilicet ex malis medicamentis, cibisque inusitatis.

CV.

Bonæ valetudinis pestis duplex; corpus ex toto tradere quieti; & comedere ante cibi præcedentis concoctionem.

Exercitium quidem, bonam valetudinem quod spectat, utramque paginam implet, omnemque evacuationem promovet; altera vero pestis nempe quies sive somnus ex consuetudine limitandus est. Nam Meridiatio *semper laudabilis existimata fuit: ex Celsi verò regula; nempe, „ longis diebus meridiari potius „ ante cibum, sin minus post eum.*

SOMNO ET VIGILIA.

SECTIO QUARTA.

APHORISMUS I.

Somnus placidus adeo favet perspirationi, ut septem horis quinquaginta unciæ cocti perspirabilis in robustis sæpè exhalent.

COMMENTARIUS.

I.

Igitur somni necessitas quædam nobis incumbit, perspirationis causa; ut tantum pondus materiæ, à triplici concoctione subtilissimæ, insensibiliter discutiatur.

Item hinc liquet, si septem horæ somni robusto sufficiant, imbecillo novem minimùm dentur propter perspirationis moram atque imminutionem.

II.

Dormiens septem horarum spacio occultè, salubriter, & sine violentia perspirare solet duplo magis quam vigilans.

Qui vigilat omnes corporis musculos constrictos habet, meatusque adeo glandularum duplo magis angustatos, quàm qui dormit. Qui itaque propter assidua nego-

negotia ac lucubrationes dormire prohibentur, parum alimenti sumere debent, ut perspiratione minus indigeant.

III.

Perspiratio dormientis, quæ cum multo sudore fit, non est plenior quacunque insensibili perspiratione sine sudore.

Effluvia insensibilia, quòd valdè aerata & in tenuissimum vaporem cocta, longè rapidiora sunt, quàm quæ cum multo sudore profunduntur; nam sudor, ut crassus & lentus, non parum meatus obstruit.

IV.

A somno nocturno corpus sentitur minoris ponderis, tum ob vires auctas, tum ob exhalationem saltem trium librarum circiter excrementorum.

Vires augentur ob relaxatos musculos somni tempore: nam ex assidua ista tensione diurna aliquis fatigetur, & labefactetur, necesse est.

V.

Somnus inquietus impedire solet trientem solitæ perspirationis.

Quia tantum à placido somno deest: Etenim cui insomnia vehementer molesta fuerint, is parum dormire existimandus est.

VI.

F In somno placido perspiratio aliquando major est, data temporis paritate, quam in exercitio violento.

Quia violento exercitio assultim ferè & per sudorem expellitur cruda quædam materia: placido autem somno cocta & insensibiliter emittitur continuo quodam effluvio; maximum sanè providentia beneficium, quod plurimi sint ad exercitium vix habiles.

VII.

f In somno matutino sed peracta prima coctione; libra perspirabilium excrementorum horæ spatio: non peracta nec quadrans exhalare solet.

Id est, ad Sextam circiter horam à decubitu, ubi jam chylus ex toto in venas transierit.

VIII.

Quę impediunt somnum, impediunt quoque perspirationem cocti perspirabilis.

Etiamsi coctum sit perspirabile, tamen non temerè avolat nisi dormienti, propter angustias meatuum, ad glandulas pertinentium, scilicet ex perpetua quadam constrictione musculorum in vigilante.

Som-

IX.

Somni breves fiunt ab acrimonia perſpirabilis retenti, perſpirabile veró ſæpe retinetur, quando natura aliis internis muneribus plus ſolito eſt occupata.

Propter aſſiduas iſtas puncturas ex acrimonia perſpirabilis retenti in meatibus Glandularum. Ita ventriculo concoquente, veniſve nimiùm repletis chylo, haud libere perſpiramus.

X.

Acrimonia perſpirabilis retenti, vel ſæpiſſime petit caput, turbat ſomnum, & partium ſuperiorum perſpirationem divertit.

Caput quidem Nervique ſua materia acri male affici poſſunt; quod iis ſuæ quoque glandulæ concoctrices ſunt. Ad quod in meatibus aliarum glandularum retinetur, cùm extra circuitum ſanguinis ſit, non ita promptum eſt, ut arbitror, de loco in locum transferri.

XI.

Si quis à ſomno ſentiat brachia dolentia, vel plus ſolito defatigata, ſignificat corpus eſſe majoris ponderis, quàm natura diu ferre poſſit.

Nempe morbum aliquem brevi venturum indicat. F 5 Qui

XII.

Qui dormiunt pedibus ac coxis dete-ctis, noctis spatio libra perspirabilis exhalare prohibetur.

An propter numerum & magnitudinem glandularum in pedibus & circa coxas? certè quia pedes coxæque etiam ad quintam partem circiter totius cutis sunt.

XIII.

Perennis in lecto corporis agitatio magis agitat, quam velox cursus: in motu enim currentis, solum musculi infernarum partium corporis; in motu jacentis, musculi fere universi corporis moventur.

Meatuum glandularum constrictio atque angustatio, adeoque perspiratio diminuta ex assidua Musculorum tensione dependet; Perennis autem illa agitatio in lecto parum expellit, cùm velox cursus perspirabile, ex spiritus retentione: vi subindè discutit.

XIV.

Magis prohibetur perspiratio in dormientibus ab Austrina aura frigidiuscula, quam in vigilantibus ab ingenti frigore.

Igitur satius est sub dio vigilare, quàm vel Tabernaculo dormire nudus: nam ita rela-

relaxatis meatibus glandularum ob somnum, & Austrinæ auræ frigidiusculæ dulcedinem, perspirabile repellitur, recrudescitque.

XV.

Si somnus nocturnus minor solito fit, exhalatio cocti perspirabilis imminuitur, crudi verò augetur.

Etenim materia, ad perspirationem destinata, vi cordis in meatus glandularum assiduè propellitur; ubi ex defectu concoctionis cruda accumulatur.

XVI.

A cibo facilis perspirationis corpora potius debilia, quam ponderosa: à cibo verò difficilis, & debilia & ponderosa fiunt.

Ad proximè superiorem classem propriè pertinet hic Aphorismus.

Rectè itaque Veteres prodiderunt ex ore Celsi, ut quo valentior quæque materia est, eo minus facilè coquatur; sed si concocta sit, plus alat.

Cur autem alimenta facilis perspirationis corpora debilitent, quæritur? rñ quod nimis relaxant viscera, eo utrque meatus; siquidem ferè humida sunt, & tenuium partium: in partium tamen modica astrictione vires consistunt.

XVII.

Perſpiratio à ſomno facta differt ſpecie ab illa, quæ in vigilia: prima eſt coctorum perſpirabilium ſine acrimonia, & cum virium levamine; ſecunda eſt crudorum, acris, violenta, & cum labore.

In prima nullum virium diſpendium; quia per ſe quaſi ſponte à ſolo cordis motu placidè atque inſenſibiliter cocta effluunt: in hac verò ſecunda ob moram exnimia partium tenſione acria & cruda obnixe exprimuntur.

XVIII.

Duplo magis dormiens perſpirat vigilante. Hinc illud famoſum: *Duæ horæ quietis in vigilante perinde juvant, ac una ſomni.*

XIX.

Perſpirationem inſenſibilem curſu ſeptem horarum in dormiente inveni in multis eſſe quadraginta unciarum circiter, in vigilante viginti.

Scilicet ea differentia, quæ eſt inter aſtrictum laxatumque, meatus glandularum quod attinet.

XX.

Qui vacuo ventriculo it cubitum, ea nocte tertiam partem minus more ſolito

lito circiter perspirat.

Quod perspiratio ex concoctione ventriculi suppeditatur; qua feriante, copia perspirabilis deest.

XXI.

Biliosi, qui eunt cubitum stomacho omnino vacuo, venter & caput implentur crudis, pulsant tempora, eliquantur carnes, tensiones vehementes circa brachia & manus oriuntur, excitatur aliquando morsus cordis, vertigines, & epilepsiæ, ut accidit Diodoro.

Igitur bilis, ubi præter modum in ventriculum atque intestina effunditur, & copia peccat, sæpius novo chylo diluenda est: nam verisimile est hæc symptomata oriri ex bile per vasa lactea in sanguinem refluа.

XXII.

A solito majori perspiratione plenioris cœnæ usus semper somnum longiorem & jucundiorem pollicetur.

XXIII.

Perspiratio minor solito prænuntiat somnum inquietum, & noctem molestam.

Magnum sanè argumentum primarii usus somni: nempe post pleniorem cœnam, quæ perspirationem solito majorem exhau-

hauſtamque excepit, is & longior & jucundior eſſe ſolet. Contra vero, ſi perſpirabile dici præcedentis non ritè fuerit diſſipatum, ſomnus inquietus & nox moleſta expectanda eſt.

XXIV.

Si à brevi & implacido ſomno carnes frigidæ inveniantur & indè febricula ſuccedat, id in debilibus mortem, in robuſtis morbi longitudinem magna ex parte prænuntiat.

Scilicet ob difficultatem perſpirabilia cruda & acria ejiciendi: quod tandem ſecundum vires ægri, vel lethale, vel ferè trahitur in longitudinem.

XXV.

Lecti mutatione ſomnus implacidus, & perſpiratio minor fit: inſolita enim licet meliora, corpus & animum lædunt.

XXVI.

Magis ſomniant in lecto inſolito, quam in conſueto jacentes.

Quotidianũ certe cubile tutiſſimũ eſt; cætera quidem animantia ex inſtinctu vivunt; quo ſervato, mores iis immutabiles ſunt, & quoad victum & loca; ita fere quæque ad extremam ſuam ſenectutem commode perveniunt.

Qui

XXVII.

Qui dormiunt, & non somniant, benè perspirant, & versa vice.

Somniare tantum à perspiratione tollit, quantum deest à vero somno: nam qui somniat, vix semisopitus dici potest. Imò ex insomniis vehementer cor laborat, haud aliter sane, quam si quis vigilaverit.

XXVIII.

Somnus à cibo quatuor horis circiter est utilior: natura enim tunc minus est occupata prima concoctione, melius remittit quod est amissum, & melius perspirationi favet.

XXIX.

Si à cœna quinque horis somno illico excitatum perpenderis, vix mediam libram; si octo horis, tres libras perspirasse invenies.

Forte ventriculus ex bona parte ad quartam horam à cœna depletur; chylus tamen vasa lactea non plene subire solet ante horam sextam; ita quinta post cœnam alicui expergefacto parum perspiratum est; chylo verò omni in venas ingresso copiose perspiratur. Igitur duæ ultimæ concoctiones simul sumptè duplo minimum citiùs perficiuntur, quàm ista pri-

prima ventriculi & intestinorum.

XXX.

Somno solito breviore semper aliquid perspirationis prohibetur, quod nisi sequentibus diebus pleniore perspiratione compensetur, imminet febris periculum.

Ex mensura somni fere perspiratio æstimanda est: itaque is ubi solito brevior fuerat, meridiari oportet, aut exercitatione aliqua solito plenior excitanda est, ne febris oriatur.

XXXI.

Retenta aliqua perspirationis consuetæ parte, die sequenti vel à prandio somno rapimur, & horæ spatio libra circiter perspiramus; vel nocte sequenti tantó longior sit somnus, quanto magis solito expedit perspirare: vel in sensibilem crisim, vel in morbum labimur.

Ita vel leviter amissa perspiratio omnimodo compensanda est; scilicet quiete & abstinentia, ut tanta incommoda caveantur.

XXXII.

A somno oscitatio & artuum protensio, indicant corpus maximè perspirare sicuti dicitur de gallis, sese alis

alis ante cantum percutientibus.

XXXIII.

Oſcitationes & artuum extenſiones, quæ ſtatim à ſomno contingunt, ex copia perſpirabilium ad expulſionem optimè præparatorum excitantur.

XXXIV.

Corpora oſcitatione & pandiculatione horæ dimidiæ ſpatio magis perſpirant, quam tribus horis alterius temporis.

Utraque videtur; nempe Oſcitatio & Pandiculatio, ad eundem effectum inſtitui. Nam Oſcitatio eſt plenior pulmonis inſpiratio, ad halitus ejus plenius exhauriendos, itidem pandiculatio ad artus vehementer & ſubitò purgandos, ſi qua forte ſupervacua materia in ſomno accumuletur, hæreatque; ſcilicet ne jam vigilantis motui & agilitati obſtet.

XXXV.

Qui ægris dant ſerapia, vel medicamenta horis optimæ perſpirationis, quæ ſolet eſſe à ſomno duarum horarum ſpatio, lædunt: horis veró ſequentibus, proſunt.

Quia quicquid nobis inuſitatum eſt, nauſeamve movet, perſpirationem impedit, etiamſi materia rite præparata ſit

ad

ad exitum; scilicet in imbecillis subitam & vehementem partium constrictionem excitando.

XXXVI.

In paroxysmis pandiculationes, & oscitationes non significant caloris cōcentrationem, sed excretionem acriū copiosorum perspirabilium retentorum.

In paroxysmis Febrium eadem symptomata ac quæ in sanis videmus; idque propter copiam acrium perspirabilium retentorum, atque ægre discutiendorum.

XXXVII.

Hora dormitionis meridianæ cibo corpora, aliquando libram, aliquando selibram excremētorum occultè perspirabilium excernere solet: libram, si aliquid perspirationis, hesternæ diei retentum sit: selibram, si nihil.

XXXVIII.

Si aliquid hesternæ perspirationis sit retentum, & per somnum meridianum illud omninò non excernatur, statim à somno persentitur magnum capitis pondus; magnusque dolor gravativus.

Atque hæc optima ratio est meridiationis, ad horam limitandæ, certe in valetudina-

linariis; scilicet ad mala hesterna, si quæ fuerint, præstantissimum remedium.

XXXIX.

Si quatuor horis à somni initio cibus corrumpatur statim hæc duo mala se invicem consequentia contingunt: prohibita perspiratio & vigilia.

XL.

Nulla causa sæpiùs somnum interturbat, quàm ciborum corruptela: id efficit quæ est inter stomachum & cerebrum sympathia.

Ex concoctione vitiata nec perspiratio sequitur, quòd fere nihil concoquendum in glandulas transmissum sit; neque somnus continuatur propter assiduum stomachi irritamentum ex corrupto alimento, vel vomitu vel dejectione, siquidem in chylum tandem confici nequeat, eliminando.

At sympathia ista cerebri cum stomacho non est alia, quàm quæ ei, nervis mediantibus, cum reliquis corporis partibus intercedit; videlicet, opium ventriculi primum nervos constipat, stuporemque iis inducit, unde somni quasi quædam fallax simulatio sequitur; in naturali vero somno nervi relaxantur, feriantur que; tamen ex qualibet gravio-

ri par-

vi partis alicujus, stomachi putà, affe-ctione ad motum statim & vigiliam ex-citantur.

XLI.

Somnus hyeme utilior, quàm æsta-te, non quia ventres sunt calidiores, vel somni longissimi; sed quia ante dilu-culum corpora fiunt actu calidiora, & ut talia maximè perspirant; æstate verò frigidiora.

Justa corporis temperies, ratione ca-liditatis, ad perspirationem rite expedien-dam requiritur; scilicet, ne ex frigore il-la nimis cohibeatur, aut ex calore nimi in sudorem effluat.

Recte itaque præcepit Celsus; „ hye-„ me totas noctes nos conquiescere opor-„ tere.

XLII.

A somno discursus puritas & corpo-ris agilitas significant corpus illa noct ad minus tres libras magna ex parte perspirasse.

Ex mentis integritate atque alacritat æquo bene dignoscitur corporis conditio ac ex ejus agilitate. Vide quæ de anim affectibus, sua sectione infra pluribus ex-positurus est.

XLIII.

A somno meridiano capitis levita

in-

dicat nihil perſpirationis heſternæ ei fuiſſe retentum.

Æſtate paululum ante cibum optima eridiatio eſt: hyeme vero eo auxilio ad nitatem tuendam, certe apud nos, proer frigus & dierum brevitatem mius eſt opus. Verum à decubitu, ſi aliuid reſtiterit heſternæ perſpirationis, put maxime afficitur: nempe ex ipſo pou plus perſpirabilis ei incumbet.

XLIV.

Somnus externas & internas partes niverſas humectat, quia attenuat erſpirabile, & valde attenuatum per nnia membra illud diſpenſat.

Perſpiratio, niſi admodum inſenſibilis, itioſa eſt; id eſt, niſi inviſibilibus efuviis e glandularum oris evaporet; ipſæ éro illæ glandulæ nuſquam non ſunt, erte ubicunque aut nervi aut membrae ſint. Igitur ſubtiliſſimis vaporibus b iis continuo emiſſis corpus univerſum itus extraque ſubinde humectatur, maime ſomno non interrupto, præclaro il) perſpirationis authore.

XLV.

Vigilia movet à centro ad circumerentiam ſanguinem, qui eſt minus ræparatus ad perſpirationem, quam

in somno correptis.

Hoc verum est, si de cordis motu in-telligatur; qui quidem in vigilantibu validior & concitatior est; quælibet ta-men concoctio melius somno perficitur ob integram naturalium functionum, qua-les universæ concoctrices sunt, liberta-tem.

XLVI.

Somno concentrantur humores, uni-tur calor influens innato, aufertur si-tis, nisi prædominetur bilis, fit con-versio sanguinis in secundas humidi-tates, & corpora leviora fiunt.

Inter has somni laudes, utilitatesqu minus intelligibiles sunt humorum con-centratio, & caloris utriusque unitas reliqua autem satis bene explicari po-sunt. Etenim sitis humectatione aufe-tur; cum scilicet sanguis in secund *(mallem dicere in tertias; quia chyl prima humiditas est; isque è sanguin penu continuo suppletus in glandul tertiatur) humiditates conversus sit; i est, in humores glandulis, visceribusq concoctos: his nempe per omnes nerv membranasque diffusis, si quod fuerit s pervacaneum, perspiratione insensibi dissipatur: unde corporis levitas, agil tas, vigor: item sensus excitantur*

mensque

nensque erectior fit.

XLVII.

Somno animales, vigilia vitales & naturales languescunt.

XLVIII.

Vigilia animales roborantur, vitales & naturales languescunt.

XLIX.

Per somnum magis interiora incalescunt, ipsaque magis leviora fiunt. Per vigiliam magis exteriora incalescunt, ipsaque magis leviora fiunt.

Hi tres Aphorismi ex falsis notionibus de spiritibus nescio quibus dependent; illud verum est, dum ventriculus alimento repletur, interna ejus perspiratio ferè major est: atque ita internæ partes, quatenus perspiratio intus vertitur, & calidiores levioresque fiunt; dum verò vigilamus; ex sola partium tensione, aliave levi exercitatione externa magis incalescunt, & ex perspiratione extrà dissipata, leviora quoque fiunt.

L.

Per nimium somnum interiora & exteriora frigescunt, humores impinguntur, redduntur imperspirabiles, & corpora ponderosiora fiunt.

Ex nimio somno Cor glandulæque languent

guent torpentque: humoresque adeo retenti ob moram crassescunt atque imperspirabiles fiunt, unde frigoris sensus & pondus.

LI.

Corpora biliosa per nimium somnũ valdè læduntur, non quia recrementa tertiæ coctionis fiunt imperspirabilia, sed quia fiunt mordacissima, feriuntque deinde caput & alia viscera.

Corpora, quæ multam bilem gignunt, ex nimio somno læduntur; quòd ex ejus mistura cum pituitosis glandularum humoribus perspirabilia acerrima fiunt, quæque sic capiti aliisque visceribus vehementer molesta sunt; ista autem infectio à chylo ferè bile contaminato incipit, & in glandulas usque per sanguinem transferatur; nam bilis nuspiam fit, nisi in hepatis vasis excretoriis: & regurgitatio ejus, si unquam fiat, ex rarissimè contingentibus est: sæpe tamen reflua est per vasa lactea interdum sincera, interdum chylo commista. Quæ autem Borellus *de bilis circulatione scripsit, fabula sunt.*

LII.

In dormientibus stragulis detectis magis impeditur perspiratio, quam in vigilantibus vestibus denudatis; cum ob quietem dormientium, tum quia

calor

calor externarum partium refugit ad intra.

Aliquo modico & temperato cordis motu opus est, ad glandulas perspirabili supplendas. Iste autem motus in sanguineis animalibus à calore dependet, qui in dormiente stragulis denudato ab aere frigido facilius minuitur ob perpetuam quietem, quàm in vigilante non vestito; cujus quidem assiduus motus subinde calorem excitat renovatque.

LIII.

Insolita vigilia reddit corpora primis diebus ponderosiora & debiliora: ponderosiora, quia post evacuationem excrementorum perspirabilium relinquitur crudus succus per se, & per accidens ponderosus: debiliora, quia ubi est cruditas, ibi non fit conversio, & per consequens virtutes languescunt.

De pondere ex materia retenta satis constat; nam vigilantes ægrè atque lente perspirant ob perpetuam partium constrictionem: sed cur vires etiam minuantur, non ita perspicuum est; nisi dicamus debilitatem ex fatigatione tandem oriri; scilicet ex nimio corporis usu atque agitatione; quæ sane unica Vigiliæ notitia est.

LIV.

Si ſomnus poſt vigiliam immoderatam fuerit ſeptem horarum, perſpiratio erit major conſueta ad libram circiter.

Illud ſane inſigne eſt ſomni beneficium, ut quod ſuprà conſuetum onus, retentum ſit, perſpiret; idque ex crudo concoctum inſenſibiliter ſomnus itaque non tantùm facilitat perſpirationem, ſed & mirifice adjuvat concoctionem glandularum; ex qua ultima ſanitatis perfectio eſt.

LV.

Vigiliæ perſeverantes reddunt corpora minus ponderoſa, non ob majorem perſpirationem vel evacuationem ſenſibilem, ſed quia quantum amittitur pinguedinis & carnis, tantum non remittitur.

Quia præter ſupervacaneæ materiæ perſpirationem, etiam quotidie aliquid amittitur à priſtino pondere; ſcilicet ex concoctionis defectu.

LVI.

Horis matutinis corpus eſt, & ſentitur minus grave: eſt, quia per ſomnum præcedentem tres libræ excrementorum perſpirabilium exhalarunt:

runt: ſentitur, tum quia eſt levius, tum quia per coctionem ciborum facilè perſpirabilium auctę ſunt vires.

Potius ex debita, ut arbitror, concoctione, & continua partium ad motum ſenſumque deſtinatarum humectatione vires augentur; quorum omnium ſomnus auctor eſt, quàm quod aliquid ponderis adjectum ſit ex alimentis: cùm id ex Trutina nihil eſt. Vide ſuprà Aph. 77. Sectionis tertiæ.

LVII.

Corpus vigilia inſolita reddi poteſt majoris ponderis, ſi cibus, quo alitur, ſit perſpirationi ineptus.

Scilicet, ſi alimentum ſit è valentiſſima materia, malique ſucci; vel ſtomacho ab inſolita vigilia infirmato minus idoneum.

LVIII.

Tam copioſa eſt corporis exhalatio in dormientibus, ut non ſolum ægri cum ſanis cubantes, ſed ſani inter ſe bonas vel malas diſpoſitiones ſibi ipſis invicem communicent.

Infectionis ratio in occulto eſt; certe effluviorum inviſibilium vis admiranda eſt, ſive ea per contactum, aut per vias ſtomachi, ſalivæ commiſta, atque ſanguini tandem communicata fuerint; imò

sic perspiratio sani quoque cujusdam hominis minus sano levamini esse potest.

Additi ab Auctore.

LIX.

A cibo somnus, à somno coctio, à coctione utilis perspiratio.

Alimentum somni, somnus concoctionis, concoctio perspirationis author est.

LX.

Diacitonium non statim à cœna, sed post primum somnum excitat somnum, dummodo non superbibatur.

LXI.

Diacitonium cum cinamomo roborat stomachum, roborato semper somnus fit.

LXII.

Modicum vini generosi & allium conciliāt somnum & perspirationem: si verò plus justo sumantur, utrumque prohibent: perspirabile tamen in sudorem convertunt.

Quæ stomachum roborant, concoquunt, & perspirationem excitant: si verò eorum nimis sumantur sudorem movent; attende admirandos effectus medicamentorum exigua præter fidem quantitate exhibitorum, in Mithridatio putà, aliisque veteribus compositionibus. In modis sa-

nè quorumlibet medicamentorum assignandis mirifica Antiquorum peritia fuit.

LXIII.

Ille verè longævus, qui quotidie bene concoquit, & digerit: coctio fit somno, & quiete; digestio vigilia & exercitio.

Digestio concoctione latius patet; nempeque universas à ventriculo concoctiones evacuationesque respicere videatur.

LXIV.

Lassitudo à somno, si solito exercitio tollitur, defectus erit in digestione, non in concoctione.

Id est, in expulsione perspirabilis; & in excrementis primæ & secundæ concoctionis eliminandis.

LXV.

Dum à somno surgimus cum solito pondere, sed cum majori lassitudine, hæc, nisi solita exercitio tollatur, cruditatum cumulum, cibi corruptelam, vel nimium coitum significat.

Ex cruditate in glandulis atque imperfecta colliquatione cibi in ventriculo & intestinis, aut ex nimia venere vires minuuntur; scilicet ex defectu primæ concoctionis.

LXVI.

Somnus meridianus insolitus viscera,

ra, omnia lædit, hebetatque perſpirationem.

Iis tantum meridiandum eſt, quibus id vel conſuetum eſt, vel quibus heſterna cruditas adhuc perſpirationi impedimento eſt. Vide ſuprà Aph. 43.

LXVII.

Laſſitudo poſt ſomnum tollitur iis quæ facilem perſpirationem reddunt: hæc ſunt, jejunium, exercitium, vigilia, & ira.

Jejunium ſuperflui augmento obſtat: Ira autem, vigilia, atque exercitium cordis vigorem incitando, ſuperfluum tollunt.

LXVIII.

Somnus ſtrato & laxo corpore nocet: contracto juvat: Viſcera unita coctionem habent facilem: laxa difficilem.

Corpus plene rectaque extenſum conſtringitur, muſculique nimium tenduntur; corpus verò in ſe contractum, membriſque paululùm recurvatis, laxatur; quemadmodum Embryonis in Utero poſitus ſe habet, in hoc itaque ultimo ſitu decubitus ſanior eſt; quia ſic melius concoquitur, & expeditior tranſitus eſt de concoctione in concoctionem.

Sanis,

LXIX.

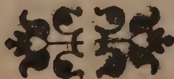
Sanis, si à somno sudor frigidiusculus accidat, minus justo perspirant, & temporis cursu si idem accidat, fiunt podagrici.

Sudor à somno frigidiusculus cruditatem in glandularum meatibus indicat: ex cujus accumulatione tandem Arthritis oriri possit.

LXX.

A nimio somno & nimio meri potu suffocantur vires: a nimia vigilia & exercitio resolvuntur: hæc omnia coctionem diminuunt, & diminuta cessat utilis perspiratio.

Nervi & membranæ ita nimis humectantur: ex defectu verò humidi resolvuntur: at ab istis omnibus prima certè concoctio atque ultima malè se habent.

DE EXERCITIO, & QUIETE

SECTIO QUINTA.

APHORISMUS I.

IN motu violento corpus occultè minus perſpirat, quàm in aurora poſt novem vel decem horas ab aſſumpta cœna.

II.

Quod in motu violento per poros evacuatur, eſt ſudor & perſpirabile occultum: ſed ut violentum magna ex parte elevatur ex incoctis ſuccis: raro enim tantum cocti perſpirabilis in corpore colligitur quantum per violentiam evacuatur.

COMMENTARIUS.

I. II.

ID eſt, parum inſenſibiliter perſpirat, quòd à tanto motu fere ſudor effluit, qui inſenſibilem perſpirationem impedire ſolet magna ex parte; iſte autem ſudor oritur ex maſſa ſanguinea in glandulas vehementer propulſa; quæ raptim ſub forma liquoris cujuſdam immaturi effunditur. Verùm ut iſta materia fiat occultum perſpirabile, & morula quædam, & cordis temperatior motus, qualis fere eſt dormientium, deſiderantur. Vide ſuprà Sect. 4. Aph. 6.

Sudor

III.

Sudor ſemper eſt à cauſa violenta, & ut talis, (ſicut Statica experimenta docent) impedit coctorum perſpirabilium occultam excretionem.

Occulta tamen coctorum perſpirabilium evacuatio ſola ſalutaris eſt. Vide ſuprà Sect. 4. Aph. 6.

IV.

Longè magis perſpirat corpus in lecto quieſcens, quam in lecto frequenti & crebra agitatione circumvolutum.

Idem ſuprà expoſitum eſt; nempe ex conſtrictione partium, quæ fere relaxantur in quete.

V.

Longo itinere minus defatigantur hilares & iracundi, quam timidi & mœrentes: illi enim magis ſalubriter, hi verò minus perſpirant.

Ex ira & hilaritate mens erectior eſt; ipſumque cor ad vegetiorem quendam motum incitatur; unde perſpiratio certè plenior: ex ſola verò perſpiratione vires ſervantur recreanturque: timidis autem & mœrentibus omnia contraria ſunt.

VI.

Corpora quæ à nimio exercitio illico cibantur, læduntur: quia, ut defeſſa & cibo gravata minus perſpirant.

Imo ut defessa tantillo cibi, donec debitè concoquatur, vis sustinendo sunt; quòd ventriculus, ut reliquæ corporis partes, à nimio exercitio incalescit ex levi quadam febricula. Vide suprà Sect. 3. Aph. 94. 95.

VII.

Exercitium post septimam usque ad duodecimam horam ab assumpto cibo, magis resolvit insensibiliter horæ spatio, quam tribus horis alterius temporis.

Quia post septimam chylus ex toto jam venas subjerit, suamque materiam difflandam glandulæ concoxerint; ideo exercitium tunc adhibitum plenius evaporat: aliis verò horis, aut tardè nimis, nempe cum parum aut nihil superfluum relictum sit in glandulis aut maturius est, quàm ut quicquam in glandulas transierit.

VIII.

Evacuatio insensibilis quæ fit ab exercitio violento, impedit ne successivè remittatur, quod amittitur: imo si eadem perseveraverit violentia, corpus reddetur adeo leve, ut in pluribus de futura tabe verendum sit.

Ex perpetuo exercitio violento corpus tandem fit leve ac macilentum; quòd præter solitum superfluum ex quotidiano

chylo

chylo insensibiliter perspiratum, aliquid etiam quotidie de ipsa veteri sanguinis massa dissipatur.

IX.

Exercitio corpora leviora fiunt: omnes enim partes, præcipuè musculi, & ligamenta motu ab excrementis purgantur: perspirabile ad exhalationem præparatur, spiritus tenuiores fiunt.

Nervi, membranæ, ligamenta, musculique omnes exercitio humectantur: ab ista verò humectatione, quod sit superfluum, ad evaporationem concoquitur.

X.

Motus præparat corpora ad excretionem excrementorum sensibllium & insensibilium: quies magis ad insensibilium.

Ista præparatio in debita concoctione consistit, motu autem excrementorum sensibilium descensum atque insensibilium expressionem molimur: ex quiete verò morula quædam perspirabili in glandulis ritè conficiendo necessario adhibetur.

XI.

Si corpus è cœna in lecto quieverit decem horarum cursu, optimè perspirabit: Si adhuc diutius quieverit, statim incipiet diminui tum sensibilis, tum in-

ſenſibilis excretio.

Nempe ex penu ſuperflui jam ex magna parte perſpiratio. Robuſtis ſatis ſunt ſeptem horæ; imbecillibus, ut ſuprà, decem deſiderantur.

XII.

Quies longa efficit corpora ægrotantia ponderoſiora, tum quia perſpirabilia excrementa motu ad excretionem præparantur; tum quia quiete, cibi & potus, ſi inſoliti ſint, vel debito copioſiores, ut in ægris accidit, non digeruntur, & inde omnia mala, & ſæpiſſimè mortes eveniunt.

Humores ad perſpirationem concocti motu ferè diſſipantur: longior autem quies ægrotantes maxime lædit, quia ad se movendos prorſus inepti ſunt.

Cibi inuſitati hic debito copioſioribus recte annumerantur, quia conſuetis concoctu longe difficiliores ſunt; atque adeo inutiles, maxime ægris & valetudinariis; idem dicendum eſt de medicamentis, eorumque copia, præcipue metallicis pleriſque, quòd ſua natura ægre, ſi unquam domantur. Neque audiendi ſunt vani iſti chimici de iſtiuſmodi medicamentorum torturis & mangonio.

Si

XIII.

Si diu jacenti dolores pedum ſupervenìant, remedio eſt ambulatio: ſi iter facienti, quies.

Adde decubitum quieti; ſcilicet ob contrarium venarum poſitum; ſic in utroque corporis extremo, circulationis ſanguinis defectus, ſi quis fuerit, optime compenſatur.

XIV.

Duo ſunt exercitia, alterum corporis, & alterum animi: corporis, evacuat ſenſibilia excrementa; animi, inſenſibilia magis, & præcipue cordis & cerebri, ubi ſedet animus.

Mens irrequieta & affectibus diſtracta cor pulmonemque vehementer exagitat; ipſum quoque cerebrum, & reliqua viſcera; itidem eorum glandulas. Ut autem partis hujus vel illius perſpirationem præ reliquis promoveat, quomodo id fiat, non ſatis video; profectò nec cor nec cerebrum per ſe perſpirant, niſi ope glandularum ſuis quæque membranis nerviſque inuſitarum.

XV.

Nimia animi quies magis prohibet perſpirationem, quam corporis.

Quies corporis ſi non nimia ſit, perſpi-

ratio-

rationem, ut dictum est, promovet, quia tum cor, aliæque omnes functiones naturales sui juris sunt; at animus segnis ipsum cordis motum omnesque naturales actiones deprimit, infirmatque.

XVI.

Animi exercitia, quæ maximè faciunt exhalare spiritus, sunt ira, pericharia, timor, & mestitia.

Vide Aphor. 2. Sect. 7. ea quidem omnia perspirationem excitant: ira verò & lætitia maxime; sed istos spiritus à perspirabili distinctos nescio.

XVII.

Corpora in lecto quiescientia vehementi animi motu agitata ut plurimum magis resolvuntur, & levioris ponderis fiunt, quàm si animo placido cum vehementi corporis motu, sicut fit pilæ ludo, agitarentur.

In ludo pilæ putà, propter variam partium constrictionem, nunc pulmonis, nunc ipsius cordis, vires quodammodo conservantur; in lecto autem, quiescente ac tanquam resoluto corpore, cor, ex animi affectibus, vehementer exagitatur perspirabiliumque ingens consumptio fit ex relaxatis meatibus glandularum.

XVIII.

Exercitio nimio excrementa primę & secundæ coctionis magna ex parte per totius corporis ambitum dispensantur; ideo alvus exiccatur; corpora tamen fiunt leviora, quia longè major est evacuatio insensibilis, quam excrementorum crassorum excretio per alvum facta.

Ex nimio exercitio chyli & sanguinis superfluitates per insensibilem perspirationem vehementer expelluntur; ideo alvus exiccatur, atque indurantur scybala; scilicet ab illa pleniore evacuatione per glandulas cutaneas: corporaque adeo leviora fiunt propter perspirabilis emissi copiam.

XIX.

Exercitium animi, & corporis violentum reddit corpora levioris ponderis, efficit velocem senectutem, & mortem præmaturam minatur; citius enim ex Philosopho moriuntur exercitati quam non exercitati.

Non tantùm succi alibiles, sive qui intra circuitum sanguinis sint, præter modum minuuntur, sed & ipsa organa visceraque ex nimio & violento usu detrita pereunt.

Exer-

XX.

Exercitium violentum à corpore, cibo, vel crudo ſucco referto, aufert pondus ſenſibilium excrementorum minus ſolito: inſenſibilium fere nihil.

Quia ſenſibilium excrementorum parum adhuc accumulatur: minus verò inſenſibilium, quæ omnium remotiſſime à ventriculo conficiuntur: utpote ex tertia atque ultima concoctione nata: nempe ob concoctiones depravatas. Igitur quies & abſtinentia in iſtis caſibus, ſcilicet & recenter cibato, aut cruditatibus referto, imperanda ſunt.

XXI.

Exercitio corpus minus perſpirat, ſomno magis, & magis lubrica redditur alvus.

Exercitio etiam modico, ob conſtrictionem muſculorum meatus glandularum auguſtantur, & corpus minus perſpirat: at à violento ob vehementer exactam perſpirationem ſiccatur alvus; contrà ſomno alvus mollior & lubrica fit; imò univerſum corpus eo humectatur, in qua humectatione virium reficiendarum unica ratio eſſe videtur.

XXII.

Frictiones & cucurbitulæ in refer-

tis crudis ſuccis impediunt perſpirationem.

Frictiones, perinde ut Cucurbitulæ, ſi ritè adhibeantur, materiam demere exiſtimatæ ſunt: at cruditates propter craſſitiem & Viſcoſitatem ſuam nec per ſe effluere, nec commodè iis artibus extrahendæ ſunt.

XXIII.

Tunc exercitium eſt ſaluberrimum, quando poſt factam primam & ſecundam coctionem corpus reducitur bis in die ante cibum ad conſuetum pondus.

Exercitium optimè adhibetur à finita ſupervacanei perſpiratione, ſcilicet paululum ante cibum; itaque fieri poteſt, ſi modicè cibetur, bis quotidie.

XXIV.

Natatio ſtatim poſt exercitium violentum, mala: valde enim impedit perſpirationem.

Maximè ſi natatio ſit in frigida, aut marina.

XXV.

Exercitium violentum ubi ſpirat ventus, malum.

A vento itidem meatus clauduntur; ſcilicet conſtringuntur ex renitentia: ita ſpiritus difficilis ob retentum perſpirabile in pulmonibus.

A ven-

XXVI.

A vento adiapneustia: a motu acrimonia.

A motu vehementi calor; ex vento in perspirando morula; sic humores incensi acres fiunt.

XXVII.

Equitatio respicit magis perspirabile partium corporis supra lumbos, quam infra; inter autem equitationes tolutans saluberrima, sicut succussans insaluberrima.

Ab equitatione sanguinis motus à pedibus sursum versus probibetur; nempe ex positu corporis pressuraque partium gravi in sellam; ita perspirabile infra lumbos minuatur necesse est; certe ex equo succussante ad istam pressuram accedit, etiam viscerum vehemens concussio.

XXVIII.

Vectio in lectica, nec non in cymba, corpora minus disponit ad debitam perspirationem, quam deambulatio.

XXIX.

Cymbæ & lecticæ motus si diu duret, saluberrimus, tunc solum ad debitam perspirationem mirifice disponit.

Istæ vectiones ad quietem fere accedunt:

dunt: Itaque si insuetis diu durent, quòd admodum temperatus sit, motus, optime perspirationem promovent.

XXX.

Vectio in curru omnium violentissima est: non enim solum perspirabile incoctum exspirare facit, sed etiam solidas corporis partes, & maximè renes offendit.

Magna differentia est in hoc genere Gestationis: & sunt currus quidam hodierni, qui ad Lecticas proxime accedunt: à vulgaribus verò non aliter, quam ab equo succussore, & cerebrum & renes, id est, imi lumbi male mulctantur.

XXXI.

Saltus primò vires ad intra trahit, deinde ad extra cum impetu propellit, & cum violentia coctum simul cum incocto expellit.

In saltu primum spiritus inspiratus ad augendas vires valde comprimitur, mox idem extrà ejaculatur cum violentia; quo sane coctum cum crudo vehementer expellitur.

XXXII.

Disci exercitium compositum ex motu moderato & violento, deambulatione scilicet & agitatione brachiorum,

rum, perſpirationi conducit.

XXXIII.

Tripudiatio moderata & ſine ſalt proxime ad deambulationis moderat laudes accedit: perſpirabile enim co ctum moderatè expellit.

Additi ab Auctore.

XXXIV.

Ubi perſpiratio in ſanis deficit, exer citio ſarcitur.

Diſci & Pilæ luſus, qualis in viri dariis noſtris amœni ſinis Anglicani habetur, optima ſane exercitatio eſt; ite Tripudiatio modica citra ſaltum: hæ ta men omnes poſtponendæ ſunt uni ambu lationi omnium longe ſaluberrimæ: ſci licet quod egregium ſit perſpirationis re medium, ubi in ſanis defecerit.

XXXV.

A nimio exercitio fibræ fiunt duræ unde ſenectus, quæ eſt univerſalis f brarum durities: hæc condenſand meatus calorem ſuffocat: mollitie aperiendo longævitatem facit.

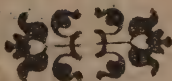
Per fibras intellige vaſa minima; *i quibus ſunt etiam meatus glandularum minimi: horum quippe apertio, ſuaqu integritate conſervatio longævitatem præſtat.*

Qui

XXXVI.

Qui vult diutissimè juvenilem fa-
n conservar°, caveat ne sudet : vel
ium præ calore perspiret .

Vehemens sudatio præterquam quod
es debilitat , glandularum meatus
ter modum laxat : unde ex eorum
rata contractione cutis fit rugosa .

DE

VENERE

SECTIO SEXTA.

APHORISMUS I.

Nimia abſtinentia à coitu, & ni mius uſus, impediunt perſpira tionem, ſed nimius uſus magis.

COMMENTARIUS.

I.

Semen quidem genitale moleſtiſſimu eſſe poteſt, quòd quaſi animatum qu dam ſit; certè velut maſſa quædam ſup fidem innumerabilium animalculorum omnis autem vel levis corporis vex tio, ſi aſſidua ſit, perſpirationem imp dit ex conſtrictione meatuum. At imm dica venus magnopere afficit, quòd natura convulſionum ſit.

II.

Poſt coitum immoderatum quart pars ſolitæ perſpirationis in pluribu prohiberi ſolet.

A debilitate partium, poſt immodicu coitum reſolutarum, maxime cordi quantum autem perſpirationis, tantu virium, & ſanitatis amittimus.

III.

Mala à nimio coitu orta mediatè

pro-

prohibita perſpiratione, immediatè à ...æſis concoctricibus dependent.

Ex inguine ſtomachus præcipue patitur, malumque ab eo incipit, mox id transfertur in glandulas: at hæc omnia ex defectu virium à venere amiſſarum. Vide infrà plura ad eundem ſenſum Aph. 10. 14. 15.

IV.

Cognoſcitur coitum profeciſſe, ſi à ſequenti ſomno nulla ſentiatur laſſitudo, nec ulla corporis mutatio facta ſit in gravitate, vel levitate.

Igitur ſemen iſtud ejectum eſſe quid ſupervacaneum, atque ſalutare, pondus & agilitas indicant. Vide infra Aph. 9.

V.

Diuturnæ venereorum cogitationes, modò gravius, & modò levius efficiunt corpus; gravius ſi pleno, levius ... vacuo fiant ſtomacho.

In pleno concoctionis impedimentis iſtud quoque adjicitur: ſi tamen id jejunio fiat, cor, perinde a ... aliqui affectus graviſſimi vehementer excitat; unde perſpirabilium etiam non ſupervacaneorum crudorumque diſſlatio.

VI.

Poſt nimium coitum cum muliere,

quam

quam maximè concupita, non sentitur illico lassitudo: animi enim consolatio juvat tunc perspirationem cordis, & auget ejus robur, unde in ipso quod amittitur, promptius remittitur.

Ista cordis perspiratio, nisi de universa corporis perspiratione intelligatur, non bene exposita est: quæ tamen ab ejus motu primario dependet.

VII.

Propensi ad coitum si temperent libidinem, illico succedit corporis agilitas, quia tales melius perspirant.

Ex abstinentia à venere corporis agilitas & mens erectior est; quòd idcirco perspiratio bene se habeat; an animalculorum propagatio, atque accumulatio, ex eorum perpetuis motibus, aliquid ad excitandum cordis vigorem conferant?

VIII.

Immoderatus coitus facit perspirare cruda, quæ deinde carnes frigidas efficiunt.

Ex vehementi agitatione partium, si qua perspirata fuerint, ea cruda esse oportuit; frigiditas verò carnium oritur ex negata perspiratione insensibili, qua non solum humectamur ex omni parte corporis, sed quatenus ea aere quodam

sul-

sulphureo & quasi flammeo miscetur subinde calescimus. Vide infrà Aphor. 38.

IX.

Coitum non nocuisse, hæc indicant: urina æquè cocta ut ante, corporis agilitas, respiratio facilior, & idem fere corporis pondus perseverans; eadem tamen servata eorum quæ ingeruntur quantitate & qualitate.

Vide supra Aph. 4.

X.

Præsens vulnus immoderati coitus est stomachi refrigeratio: futurum, prohibita perspiratio, unde facile fiunt palpitationes in superciliis & artubus, & deinde in membris obtinentibus principatum.

Id est, à nimia venere ventriculus male concoquit, & refrigeratur eo sensu, qui supra ad Aph. 8. expositus est.

Palpitationes autem sive isti insultus Nervorum oriuntur ex obstructis, ut arbitror, crudo quodam ac frigido succo crassescente meatibus glandularum, ad membranas nervosve præcipue pertinentium; scilicet ut se eo liberarent.

XI.

Coitus in æſtatę magis nocet: non quia corpus magis perſpirat, ſed quia coctio, cum ſit minor, deperditum difficilius reſarcitur.

Eadem ratio ſenes obligat eſſe continentes; quippe his multo tardior concoctio eſt; certe digeſtio per reliquas concoctiones; itaque difficilius reſtauratur, ſi quod perditum ſit.

XII.

In actu venereo multum crudi perſpiratur, & ſi diu duret, cruda transferuntur à centro ad corporis ambitum, fiunt obſtructiones, & inde alvus ſupprimitur.

Scilicet ex pulſione violenta, antequam concoqui poſſit in perſpirabile occultum; & ſi vis ea diu duret, ex toto corpore cruda diſſipantur, meatuſque tandem obſtruuntur: ipſaque alvus, ex defectu perſpirabilis interni, minus humectatur, ſupprimiturque.

XIII.

Quanto quis majori coeundi cupiditate conflagrat, tanto ejus uſus immoderatus minus lędit.

Propter copiam & majorem acrimoniam genituræ, an ipſam potius viventem

tem

tem genituram dicam?

XIV.

Coitus immoderati detrimentum, præcipuè manifeſtatur poſt ſomnum ſequentem; tunc enim ex Staticis experimentis cognoſcitur perſpirationem eſſe impeditam, & cibum eſſe, male digeſtum, nec non ſtomachum valde læſum.

Vide quæ ſuprà comprœhenſa ſunt Aph.3. & 10.

XV.

Coitus lædere ſolet primam coctionem, primo diminuendo perſpirationis promptitudinem, deinde in crudam qualitatem convertendo cibum.

Perſpirationis promptitudo ex violenta conſtrictione coitus immoderati primo diminuitur; ex viribus verò reſolutis ab iſta venere concoctio ventriculi frangitur. Igitur cruditas tandem à ſtomacho in glandulas tranſmiſſa obſtructiones parit.

XVI.

Qui coitu utitur, & ſperma non, emittit, minus debilitatur. Itidem ſi die ſequenti utatur, & emittat quod die præcedenti fuit præparatum, minus debilitatur.

At metus eſt, ne cum ſemen genitale

de vasis in vasa moveatur; ne ipsa tandem illa vasa ex nimia repletione aliquo modo vitientur; vel acrimonia translatæ atque accumulatæ materiæ, vel interitu animalculorum utrescentium.

XVII.

Illi qui coeundo sperma ex studio non emittunt, in tumorem testiculorum facile incidunt: sperma enim est imperspirabile.

A motu tamen seminis ab omni parte Testiculi tumidi fiunt: cum autem istud semen accumulatum ex animalculis maximam partem constiterit, ideo in auras non est dissipabile. Neque alii ulli humores, non animati, perspirabiles sunt; etiamsi de penu suo semper aliquid insensibiliter evaporant; atque hæc radiatio vires dat. Verum si quando isti humores nimium effundi & sensibiliter dissipari contingant, corpus valde patitur; ex Urina Diabetes; ex bile in ictero incredibiles languores fiunt: ex pituita extrema macies; perinde ut ex inguine vehementer inanito non rarò Syncopè.

XVIII.

Coitus immoderatus post stomachum lædit magis oculos.

Coi-

XIX.

Coitus immoderatus lædit visionem, quia ab oculis subducit maximam spirituum copiam; inde tunicæ oculorum præduræ, & rugosæ, nec non meatus minus prævii redduntur.

XX.

A diminuta perspiratione fibræ tunicarum oculorum opaciores; inde visio fit per spatia perexigua, qualia sunt in cancellis: Specilla uniunt objecta in cuspidem, ut distinctè per unum solum spatium videatur.

Ex insensibili perspiratione graviter impedita, Oculorum tunicas posse contrahi & corrugari verisimile est; nempe quædam vasa minima ad glandulas pertinentia inarescere; alia vero multa, ob humores valde incrassatos lentosque, vix usui amplius esse, ad humectationem præstandam: at oculi præ reliquis corporis partibus undique stipati innumeris Glandulis maximam & perpetuam humectationem requirunt. Quid autem sibi vult ista spirituum copia, tanquam à materia insensibiliter dissipata distincta, prorsus equidem ignoro.

XXI.

A coitu immoderato diminuturi

calor naturalis; à diminuto calore diminuta perspiratio; à diminuta perspiratione flatus & palpitatio.

Ex uno stomacho læso omnes facultates itidem læduntur; calorque partium, tam internarum quam externarum diminuitur; nam ex concoctionum integritate (quarum & prima & præcipua est illa ventriculi) caloris fomes, ejusque accensio dispensatioque oritur.

XXII.

Coitus immoderatus postulat cibos paucos, & boni nutrimenti.

Nempe propter vitium stomachi, ex coitu immoderato labefactati.

XXIII.

Coitus calefacit jecur & renes, quia excitatus calor minus exhalat: refrigerat verò stomachum, cerebrum & cor, quia per meatus patentiores excitatus, omnino, & proprius aliqua ex parte propterea resolvitur.

Verum calor omnium partium unus est; isque ex bona concoctione continuo renovatur; ex eadem vero diminuta ad proportionem remissior est.

XXIV.

Hinc coitus immoderatus in hepate bilem, in renibus nephriticum affe-

ctum,

ctum, in ſtomacho crudum ſuccum, in cerebro catarrhum, & in corde palpitationem & ſyncopen generat.

Ex nimia Venere omnes facultates malè mulctari in confeſſo eſt: omnia autem ea mala ex læſo ſtomacho, perſpiratione-que diminuta proveniunt: ita & humores quique vitiari, & multiplicari poſſint; qualis eſt bilis in hepate; pituita circa fauces, pulmonem, & cerebrum; item nephritis ex renibus labefactatis, &c. Vide infrà Aph. 42.

XXV.

Edulia poſt nimium coitum ſi flatus gignant, ut oſtreacea & muſtum, perniciofa: impediunt enim ne ad conſuetum pondus corpora reducantur.

Quia edulia flatulenta novo impedimento ſunt ſtomacho infirmato, unde cruditates ad glandulas transferantur; ex quo major ponderoſitas.

XXVI.

Macilentis magis nocet coitus, quia magis calefiunt, & magis refrigerantur.

Macilenti ferè imbecilli ſunt, quòd in infimis ſanitatis limitibus ſunt; ideo febriculæ opportuniores sũt, & amiſſis viribus frigidiores fiunt.

XXVII.

Coitus immoderatus illico maximè leve efficit corpus, quamvis deinde perſpirationem prohibeat: eſt enim vehemens corporis & animi motus; corporis, quia omnia membra conquaſſantur: animi, quia reſolvitur quod colligat animum corpori, ſpiritus ſcilicet vitalis.

Vitalem ſpiritum diſſipari, id eſt, vires corporis plurimum diminui ex vehementer propulſa perſpiratione & ſuperflui & neceſſarii: unde corporis mira levitas infra conſultum pondus.

XXVIII.

Si poſt coitum ſomnus laborem facit, ex coitu major facta eſt ablatio, quam ex ſomno facta ſit vitalis ſpiritus additio.

Pone hoc etiam inter indicia malorum ex Venere. Vide plura ſupra Aphor. 3. 10. 14. 15.

XXIX.

Poſt nimium coitus uſum, ſomnus trahit cruda ad cor: unde languor, prohibita perſpiratio, ponderis augmentum.

Cruda ad cor trahere abſurdum eſt; at id debilitatur cum reliquis viſceribus: imò languor præcipuè cor reſpicit, utpote omnis

te omnis motus auctorem. Verùm si quantitatem humoris visibilis in coitu amissi perpendamus, parvi sanè momenti esse videtur, nec à vigecuplo sanguinis missi tantum infirmatur. An itaque semen quatenus animatum, vigori nostro, & quomodo conducat?

XXX.

Senes ex usu moderati coitus fiunt ponderosiores, & frigidiores; juvenes verò leviores, & calidiores.

Quia in senibus tardius reficitur ista materia, quæ ejecta juvenes levat.

XXXI.

Coitus in juvenibus, animalem, vitalem, & naturalem facultatem roborat; animalem per motum expurgat, & sopitam excitat; naturalem per evacuationem superflui; & vitalem per lætitiam.

Verum ex facultatibus naturalibus; aliæ, si quæ sint, omnino dependent.

XXXII.

Cibus copiosior solito, post immoderatum coitum, interimeret, nisi succederet aliqua ciborum corruptela.

Vel sursum vel deorsum expulsa. Etenim ut concoqui nequeat à vitiato & infirmo stomacho: ita nec commode inve-

nis circulari; neque tandem à glandulis dissipari.

XXXIII.

Dum est coeundum, parum vel nihil comedendum, dum est comedendum, parum vel nihil coeundum.

Coitus & cibandi distincta tempora servanda sunt; quoniam uterque perspirationem impedit.

XXXIV.

Si post coitus excessum nulla presentitur lassitudo malum id perinde ac in phreneticis fit ab incensis spiritibus, qui exiccando, brevi spatio, roborant nervos, & tendines, sed paulo post imminuitur spirituum generatio; & vires de repente cadunt.

Præternaturalis quædam Nervorum tensio atque rigiditas ex nimia Venere contingere potest, ut damnum non protinus sentiatur, perinde ut in phreneticis: Verum in his malum ex perpetua quadam tensione continuatur; in illis verò peracta Venere mox nervi ferè resolvuntur, viresque labefactantur.

Additi ab Auctore.

XXXV.

Coitus juvat excitatus à natura: a-

mer.

mente, mentem, & memoriam lædit.

Illud verisimile est, sperma humanum in adulta ætate, maxime propter victus hodierni fervorem atque acrimoniam, nec non copiam, retineri fere amplius non posse; ut nec fœminis sua menstrua, sed evacuari per se nocturnis pollutionibus: & quamvis ad ultimam vitæ terminum subinde gignetur, senibus tamen multo tardius & parcius, ut cavendum sit iis, ne consumatur: adeò omni ætate, sed maximè provectiore, valetudini conservandæ necessarium videtur.

XXXVI.

In debili ob coitum augetur corporis pondus: quia minus perspirat.

Vires jam infirmas amplius diminuit.

XXXVII.

Coitus importunus impedit perspiratum, quia diminuit vires: unde corpus fit majoris ponderis, nisi sequatur alvi fluor.

Alvi autem fluor ex corruptela ciborum perspirabile retentum aliorsum divertit.

XXXVIII.

Nimius coitus calefaciendo, & exiccando magnam jacturam facit: si verò insensibili perspiratione remittatur ca-

liditas, & alimento ſiccitas, nullam.

Ex coitu calor accenſus atque in glandulis retentus inſenſibili perſpiratione eventilatur: attamen æquè verum eſt, ejuſdem virtute nos incaleſcere. Non integra Glandularum concoctione & meatibus earum liberis perſpirabile diſſipandum, in quandam inviſibilem flammulam accenditur. Ex uno autem alimento & humectamur.

XXXIX.

Corporis agitatio in coeundo, inſtar canum, magis nocet, quam ſeminis emiſſio: hæc ſolum viſcera, illa omnes nervos, & viſcera defatigat.

XL.

Uſus coitus à cibo, & ſtando, lædit à cibo viſcerum officia divertit, ſtando maſculos, & eorum utilem perſpiratum diminuit.

XLI.

Poſt motum, coitus inſalubris; poſt cibum, non ita; poſt ſomnum, ſaluberrimus.

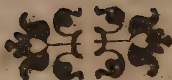
Vide ſuprà Aphor. 33. poſt ſomnum ſaluberrimus, quia major tum perſpiratio, & meatus minus apti ſunt claudi.

XLII.

Coitus calefacit jecur, & refrigerat ſtoma-

ſtomachum ; à ſtomacho , crudus ſuccus; à jecore , bilis , unde porracea, & oris morſus. Remedio eſt victus tenuis, & libera perſpiratio.

Viſcera malè affecta humores acres & vitioſos gignunt. Vide ſuprà Aph. 23. 24.

DE

DE ANIMI AFFECTIBVS,

SECTIO SEPTIMA.

APHORISMUS I.

INter affectus animi, ira & pericharia corpora efficiunt leviora: timor & mæstitia graviora: cæteri verò affectus ut h s participantes operantur.

COMMENTARIUS.

I.

VIde infrà hujus Sectionis Aph. 48. hilaritate atque ira cordis motus longè expeditior est; ideo & perspiratio quoque facilior. Contrà timo & mœstitia cordis motum contrahunt, tardantque. Adde respirationem in ill s æquabilem plenamque; in his raram atque impeditam esse.

II.

Mœrore, & timore perspirat levius: ponderosius verò relinquitur: lætitia & ira utrumque.

III.

Hinc timentes, & mœrentes facilè obstructiones, partium duritiem, & affectus hypochondriacos patiuntur.

Lætitia & ira; ex majore cordis vi, omne perspirabile dissipant: in mœrore & timore

timore cor fatiſcit, tantumque quod levius eſt, evaporat; unde ex obſtructis glandulis; craſſo ſcilicet & incocto perſpirabili, Melancholici fiunt. Vide infrà Aph. 5. 27.

IV.

Qui ira, vel lætitia afficiuntur, nullam in itinere defatigationem perſentiunt: eorum enim corpora facile craſſum perſpirabile exhalant: quod non accidit, dum mœrore vel timore vexantur.

Iracundis, hilaribusque ex aſſidua tenſione fatigationis ſenſus minor eſt; mœrentibus autem eſt quædam tanquam partium reſolutio.

V.

Perſpirabile ponderoſum plus juſto retentum ad mœſtitiã & timorem: leve verò ad lętitiam vel iram diſponit.

Diximus Glandularum meatus eſſe perſpirabili & itinera & receptacula: quod, cum concoctum ſit, inviſibilibus effluviis diſſipatur; ut in lætitia, iraque: ſin crudum craſſumque ibi accumuletur, ægrè expellitur; ut in timidis, mœſtiſque. Vide infrà Aph. 8.

VI.

Nihil magis reddit liberam perſpiratio-

ratio-

rationem quam animi consolatio.

Quo scilicet tempore cordis motus placidus, & respiratio plena atque æquabilis est. Vide infra Aph. 19.

VII.

Mœstitia & timore facilè membra humore referta durescunt.

Ex humore crasso & crudo, glandulis vasisque minimis impacto, membra indurescere apta sunt.

VIII.

Mœstitia & timor impediunt perspirationem crassiorem excrementorum perspirabilium: & perspiratio impedita à quacumque causa mæstitiam & timorem facit.

Ex quodam circulo operantur; scilicet morbi corporis animum malè afficiunt; animique affectus corpus affligant.

IX.

Mœstitia, si diu duret, carnes frigidas facit: impedit enim ne perspirabilium crassa & frigida portio exhalet.

Nimirum ex sola invisibili perspiratione, tanquam ex flammula quadam tenuissima incalescimus.

X.

Hinc febris, quæ post longam mœstitiam suboritur, sudores frigidos, &

ut

ut plurimum lethales molitur.

Ex accumulato imperspirabili crudo mœror; cui si febris superveniat, ferè funesta; ob fatiscentem atque irritam perspirationem.

XI.

Acrimonia perspirabilis retenti ob mestitiam commodè aufertur à pericharia; funduntur enim humores suaves, & deinde corpore pondus & acrimonia tolluntur.

XII.

Ira & spes auferunt timorem, & lætitia mœstitiam: passio enim animi non medicinis, sed alia passione contraria superatur; contraria enim sub eodem genere.

Humores crudi, in glandulis tantisper retenti, Salsedinem quandam urinosam ex putredine acquirunt, ita ipsa Urina, Sudorque acre quoddam atque ingratum spirant. Salsi autem istiusmodi humores caloris æmuli sunt, ob glandulas leviter putà inflammatas. Cum vero ex contrario affectu novum perspirabile coctum glandulas subierit, vetus istud acre crudumque subinde expellitur. Igitur nec dubitare licet, quin dentur etiam medicamenta contra mœrorem; scilicet quæ sen-

sensus excitent, & perspirationem mirificè expediant. Vide infra Aph. 17. 30. 31.

XIII.

Non implicat, perspirabile melancholicorum retentum esse frigidum, & acre seu calidum, tale est jecur hydropicorum febricitantium; frigidum videlicet respectu caloris naturalis, calidum respectu adventitii.

Perspirabile retentum, ut acre, caloris sensum & febriculam movere potest: Cor tamen torpidum suoque motu labefactatum, simul horrore quodam nos & frigore afficere potis est.

XIV.

Morbi à melancholia, & ab aere cœnoso in hoc conveniunt, quod immediatè oriantur à crassitudine perspirabilium retentorum: mæstitia enim intrisecus impedit ne exeat crassum: aer cænosus, extrinsecus.

Quod Melancholia intus perpetrat in cordis motu sistendo, glandulasque crudo imperspirabili obstruendo, id aer cœnosus à paludibus puta, extrinsecus efficit; scilicet primum glandularum cutanearum & pulmonum meatus constringit; quibus leviter præclusis, cor deficit à motu suo naturali atque æquabili.

Qui

XV.

Qui eunt cubitum cum mæſtitia, noctu minus perſpirant; atque die ſequenti corpora eorum conſervantur ſolito ponderoſiora.

Mærentes quacunque de cauſa in lecto fere ſeſe agitant inſomnes; unde imperſpirati male ſe habent ob pondus retenti perſpirabilis.

XVI.

In meditationibus venereis cum mæſtitia, excrementorum perſpirabilium portio craſſa retinetur: quæ, evolante tenuiore, adhuc craſſior & frigidior fit: hæc ſi colligatur, ferè invincibilem inducit frigiditatem in capite, palpitationem curatu difficilem in corde, vel aliis membris.

Scilicet ex accumulatione crudi imperſpirati membra tandem externa torpent; nec non ipſum denique cor, ex ſanguine in dies incraſſeſcente, à motu ſuo æquabili deflectit.

XVII.

Melancholia duplici via ſuperatur, vel libera perſpiratione, vel aliqua continua animi conſolatione.

Igitur melancholia medicamentis curanda eſt: nam ſunt quæ liberam perſpi-

rationem vehementer moveant.

XVIII.

Si post mæstitiam corpora fiant leviora, quàm post lætitiam, id ex necessitate fit, vel ob minorem ciborum quantitatem, vel ob eorum qualitatem magis transpirabilem.

Imò dantur quidam, quibus, ex corporis constitutione perspiratio naturaliter expeditior est; adeo neque ita mœrori opportuni sunt. Felix sanè temperamentum; atque hoc aliis diutius vivere aptos natos esse, credibile est.

XIX.

Animi consolatio, quacunque de causa fiat, aperit meatus, & largam perspirationem facit.

Vide supra Aph. 6.

XX.

Si post iram statim sequatur animi consolatio, vel viceversa, corpora data paritate eorum quæ ingeruntur die sequenti fiunt leviora, quam si sola ira vel lætitia perseveraret.

Vicissitudo affectuum novas vires corporis dat; languetque adeò ipsa ira, nisi consolatione aliqua reficiatur; imò consolatione tam minus vegeta, perspirabile labefactatur, in ira denuo invigoretur.

Sicut

XXI.

Sicut magna aliqua voluptas aufertur per exiguam ſpermatis evacuationem; ſic omnes alii immoderati animi affectus per aliquam evacuationē perſpirabilium poſſunt diminui, & auferri

Immodici affectus, perinde ut venereum gaudium, à perſpirabili diſſipato tolluntur.

XXII.

Timor, & mœſtitia, ut ex Staticis colligitur, per evacuationem excrementorum craſſiorum perſpirabilium: ira & pericharia per tenuiū auferuntur

Quemadmodum timor & mœſtitia à craſſis ſuis excrementis, ſic ira & hilaritas à tenuibus evaporatis auferuntur. Nam humores perſpirabiles ſive craſſi ſive tenues, ſupervacanei ſunt, & quæ qui excernere oporteat.

XXIII.

Si quis ſine cauſa ſentiat ſe hilarem, id à magis aperta perſpiratione fit, & ejus corpus die ſequenti minoris ponderis invenitur.

Id quod etiam apparet ex ſumma temperantia in victu, cœlique mutatione: item ex hilaritate naturali populorum regionum tepidarum, non obſtante Tyrannide,

nide, & misera eorum paupertate.

XXIV.

Lætitia moderata insensibiliter evacuat solum superfluum: immoderata superfluum, & utile.

XXV.

Moderata juvat coctrices facultates: natura enim non gravata superfluo longe melius suorum officiorum munera explet.

Ex vehementi cordis agitatione, qualis accidere solet ab immoderata lætitia, corpus solito suo pondere diminuitur: nam ita humores superflui atque utiles quoque perspirant; ex placido verò ejus motu tantùm superfluum insensibiliter exigitur; ita munia naturalia commodius expleri possunt.

XXVI.

Improvisum gaudium magis nocet, quam prævisum: non enim solum movet exhalationem excrementorum tertiæ coctionis verum etiam spirituum vitalium, prævisum veró excrementorum tantum.

Gaudium improvisum vehementius quidem cor movet, atque adeo perspirationem copiosiorem exigit, quàm prævisum; istos tamen spiritus perspirabili tertiæ con-

concoctionis prorsus ignoro.

XXVII.

Lætitia, & ira auferunt è corpore, quod ponderat, & levitat: mœstitia, & timor solum quod levitat: quod ponderat vero, relinquitur.

Id est, & quod crudum, & quod coctum sit. Vide suprà Aph. 2.

XXVIII.

Lætitia perseverans per multos dies om[n]um impedit, & vires dissolvit.

Somnus est quædam cessatio constrictionis partium: Lætitia autem non statim or dimittit, ut sui juris sit, maximè si luret.

XXIX.

Si quis post moderatam lætitiam entiat se leviorem, id non oritur prinipa iter à totius evacuatione, sed à ordis & cerebri, ubi quod evacuatur st, mole minimum, & virtute maxinum.

Male explicatur: nam cor & cerebrum er se privatim non evacuantur, sed ope eliquorum viscerum glandularumque otius corporis.

Edulia, quæ aperiunt, gaudium, quæ ero impediunt perspirationem, mœitiam movent.

Seli-

XXX.

Selinum, & cætera aperientia, gau-dium: legumina, carnes pingues, & cætera incrassantia, & statim replentia meatuum cavitates, mestitiam indu-cunt.

XXXI.

Vide suprà Aphor. 11. 12. 13. *Selinum diureticum est, & sudorem movet. A male intellexit Legumina, utpote qu vener ca sunt, & vehementer perspiratio nem movent; sed de medicamentorum fa cultatibus parum constat; ut rectè Cel sus. „ His varie Medici utuntur, u „ magis, ut quisque persuaserit sibi „ appareat; quam quid evidenter com pererit.*

XXXII.

Si evacuenter cavitates meatuum, & deinde statim repleantur, rectè di xit Hipp. malas animi passiones fieri.

XXXIII.

Quibus prædominatur ira, exerc tium immoderatum valdè nocet; c tissimè enim illorum meatus fiunt c vi, & magno impetu replentur; Und Hipp. in biliosis frictiones & palæstra vituperat.

Meatus glandularum ab ira vehemen ter evacuantur; nam iste animi affecta tam de utili quàm de superfluo perspira tio

tio consumit: per cavos autem meatus intelligo, quibus ferè nihil superest perspirabilis. Subita autem ista repletio, certè non statim cibatis, ex utili & necessario sanguine fieri debet.

XXXIV.

In otioso corpore, & animo, meatus non redduntur cavi, nec malæ animi passiones fiunt.

Plurimi in remotioribus & montosis Angliæ locis magnæ ætatis reperiuntur, fortuita quadam sed constanti victus regula obligati; hi suis bonis contenti, & corpore & animo quiescunt: ut his nunquam cavi sint meatus, nec malæ passiones fiant.

XXXV.

Corpus quiescens magis perspirat, & minoris ponderis fit, si animo vehementer agitentur, quàm si celerrimè corpus moveatur, animo permanente otioso.

Exercitium corporis pulmones præ cæteris; animi verò agitatio ipsum cor maxime afficit, unde totum magis perspirat.

XXXVI.

Mutatio corporis diutius alterat animum, quàm ipsum corpus.

XXXVII.

Passiones animi versantur circa internum subjectum, quod magis movet, quam movetur, quippe mole minimum & virtute maximum, ad instar seminis; quodque vario modo dispositum perspirationis seu gravitatis, & levitatis est origo.

Ita jactitatio corporis in lecto diutius animum affligat; nam cum corpus magnopere somnum desideret, per animum dormire non licet. Istud verò internum subjectum animus est, qui spermati assimilatur non infacetè.

XXXVIII.

Corpora, quæ perspirant plus solito, non propter motum corporis, sed propter vehementem aliquem motum animi, majori cum difficultate ad solitam, & salubrem perspirationem reducuntur.

XXXIX.

Magis nocet nimius animi affectus quam nimius corporis motus.

XL.

Corpus marcesceret, & otio periret sine animi motu: sed non vice versa.

Immodicum corporis motum quies sedat: at vehemens animi affectus, etiamsi, sedatus videatur, tamen usque cor irre-

quieto

quieto motu perturbat, ut diu sit, antequam ad motum solitum redeat, & sui juris sit: perinde ut de mare, tempestate vexato observatum est; nimirum etiamsi ventus cessaverit, tamen per aliquot dies fluctibus tumet.

Principium vitæ animus est; idque in plerisque insetis evidens est; nam iis imperium datum est super naturales quasque facultates; scilicet concoctionem, cordis motum, respirationem, perspirationemque, quas quidem omnes sistere vel ex toto possunt, vel certe longo tempore, plurium putà mensium, & quandocunque libuerit; nobis autem sine animi motu otium corporis funestum est.

XLI.

Motus vehemens animi differt à motu vehementi corporis; hic quiete, & somno; ille nec quiete nec somno cessat.

Melancholicis, quo non ullus vehementior est animi affectus, ex opio data somnus egræ conciliatur: & si quando sequi videatur, is falsus est, & fere perniciosus, ut non rarò e simplici melancholia ægros ad insaniam redigat.

XLII.

Qui vehementer ludo lucrari cupiūt

non ludant; quia si semper vicerint, ob perichariam ducent noctes insomnes, & tandem coctorum perspirabilium exhalationem amittent.

XLIII.

Victoria moderata salubrior, quàm gloriosa.

Ita ut ex continua hilaritate cordis motus quidam inordinatus propter excessum pulsus oriatur: ex modica verò pulsus temperatior.

XLIV.

Studium in affectum animi mutatione diutius toleratur, quam sine affectu vel sine affectuum mutatione; perspiratio enim fit moderatior, & salubrior.

XLV.

Studium absque omni affectu vix horam perseverat; cum unico affectu vix quatuor horas; cum affectuum mutatione, ut in ludo alearum accidit (in quo modo gaudium ob lucrum, modo mœstitiam ob damnum experiuntur) die noctuque perseverare potest.

Studium cum affectu cor excitat: affectuum autem mutatio sive vicissitudo cor ad motum quendam naturalem & temperatum

ratum, si ex aliqua parte excesserit, reducit. At ex motu cordis perspiratio recte aut secus procedit.

XLVI.

In omni studio perennis tristitia bonam cordis constitutionem evertit, & excessus lætitiæ somnum impedit; omne enim nimium naturæ inimicum.

XLVII.

Nunc hilares, nunc mesti, nunc iracundi, nunc timidi, perspirationem magis salutarem habent, quam qui unico, licet bono, semper gaudeant affectu.

Atque hic quoque alicujus affectus excessus intelligitur, ut in superiore Aphorismo exponitur.

XLVIII.

Lætitia Diastolem, & Systolem efficit faciliores: mœror, & mœstitia difficiliores.

Lætitia cordis motum excitat; mœror & tristitia tardat.

APhorismi qui continentur in libro Staticæ nostræ, aliquot jam per

 annos

annos in lucem edito,veritate comprobantur ex usu istius Sellæ.

Ex qua duo beneficia colligimus, Primum, quanta quotidie fiat corporis nostri perspiratio insensibilis, qua non rectè perpensa, vana fermè redditur Medicina; namque ob justo pauciorem vel largiorem perspirationem, omnes ferè malæ valetudines fieri solent.

Secundum, in hac Sella sedendo, facilè inter comedendum animadvertimus, quando pervenimus ad debitam cibi, & potus quantitatem, ultra vel citra quam lædimur.

Sella accommodatur, sicuti in hac figura apparet, in qua Statera ad tigna supra cœnaculum in loco abdito est appensa, propter proceres, quia cubiculi gratiam tollit; ac propter indoctos, quibus omnia insolita videntur ridicula: Sella vero digiti interstitio à pavimento elevata, manet stabilis, ne facile quassari possit.

Dum igitur ob cibum ingestum ad debitum pondus, & mensuram antea præscriptam devenimus, tunc Stateræ extrema pars paululum attollitur; ac una Sella illico paululum descendit: Hic descensus est ille, qui statim admonet

monet ſedentem ad debitam ciborum quantitatem perveniſſe.

Quænam vero ciborum ſalubrium quantitas ſeu pondus unicuique conveniat, & quanta in ſingulis corporibus debeat eſſe perſpiratio inſenſibilis, quæ per Sellam commode perpenditur, ex *lib. noſtro* de *Statica Medicina* quiſque facile intelliget.

FINIS.

GEORGII BAGLIVI
PHILOSOPHI, ET MEDICI
CANONES
DE MEDICINA
Solidorum
Ad rectum Statices uſum.

CANON I.

STATICEN corporis habere ſine Statice mentis ad benè medendum, benèque vivendum eſt inutile. Æquilibrium inter mentem, & corpus à Medico inveniendum: mentis per Sta-

ticen Philosophiæ moralis; corporis per Sanctorii Staticen. Quippe in horum æquilibrio sanitas, & vita.

II.

Animi motiones, corporis motus variè afficiunt, & mutant in melius, vel deterius: ut nobis magnus, Testis est Sanctorius. Quare qui Staticen motionum animi per moralis Philosophię Canones ad Staticen motuum corporis Sanctorianam dirigere, atque accommodare non noverit; diu, & salubriter vivere non noverit.

III.

Qui mente agit supra vires corporis, ægrotat corpore: animoque ob molestam morbosi corporis diuturnitatem indignato, animo tandem ægrotabit: Hinc melancholici, maniaci, impatientes, iracundi, similibusque animi affectionibus laborantes evadunt, qui supra vires, temperiemque corporis, animum nimis abstrahunt cogitatione. At verum etiam est, mentem affectus corporis per Staticen moralis Philosophiæ corrigere; atque moderari posse, si velit, & scriverit. Quanta autem sit potestas, & vis animi motuum, in perspiratione variè turbanda, ex

fe-

ſequentibus Sanctorii aphoriſmis certó conſtabit.

Duo ſunt exercitia, alterum corporis, & alterum animi, corporis evacuat ſenſibilia excrementa; animi inſenſibilia magis, & præcipuè cordis, & cerebri, ubi ſedet animus; lib.5.aph.14.

Nimia animi quies magis probibet tranſpirationem, quam nimia corporis; lib.5. aph.15.

Exercitium animi, & corporis violentum reddit corpora levioris ponderis, efficit velocem ſenectutem; & mortem præmaturam minatur: citius enim, ex Philoſopho, moriuntur exercitati, quam non exercitati; l. c. aph.19.

IV.

Mirantur multi, Medicos intemperatè vivere, tamen ſanè vivere. Staticen Sanctorii in uſum ſex rerum nonnaturalium quotidie adhibent, & ſanè vivunt. Quæ artis arcana in inſanum pandere vulgus, nefas eſt: nam Medicis hodiè minor quam par eſt reverentia, & minora meritis præmia. Quod ad me attinet, certè ſemper:

Odi profanum vulgus, & arceo.

V.

Sicuti conſervatio ſanitatis inſtitui-

tur detractione eorum, quæ exuberant; eorum additione, quæ deficiunt, habita cognitione per Staticen occulti perspirabilis uniuscujusque. Ita & morborum curatio per easdem dirigetur regulas, sive de proximis, sive de prochatarticis eorundem causis disseratur.

VI.

Mirantur multi, sobrios, & temperatos homines, nec diu cæteris vivere, nec salubriter, imò sepè vita tolli de repente. Sanctorii Staticen ignorant, nec salutis navim in continua sex rerum nonnaturalium tempestate positam per solida ejusdem præcepta regunt optimè ac ducunt; hinc mors præpropera, vel insalubris vita. Quod Medicis tam facile non contingit, quia Statices sunt periti.

VII.

Fallitur ignarum vulgus, si credit æstate morbos vehementius lædere, atque vagari frequentius ob nimiam in æsu fructuum intemperantiam: egrotant potius homines, quia insensibilem transpirationem æstate copiosiorem aura frigida diu vel noctu incautè sumpta repente deprimunt, atque coercent: hinc statim febres, catharri, tusses,

ses, diarrheæ, aliique per æstatem morbi. Quod vulgus ignarum, & Madici rudes caussis longè remotis tribuunt, quia Statices imperiti.

VIII.

Notitia solidorum variè oscillantium, & liquidorum vario motu currentium per corpus animatum, ad doctrinam Statices ritè percipiendam maximè conferunt.

IX.

Si Sanctorio doctrina circulationis nota fuisset, quam minori incommodo, ac feliciori ausu Staticen suam conscripsisset?

X.

Statice Sanctorii, & circulatio sanguinis Harvejana sunt duo poli, quibus universa regitur veræ Medicinæ moles, hisce inventis restituta, & confirmata: reliqua potiùs illam exornant, quam augent; præcipue quando de oraculo naturæ pronunciata non sunt.

XI.

Qui benè noverit æquilibrium inter solida oscillantia, & liquida currentia, morbos quamplures rectè curare noverit. Quique insensibilis transpirationis modum, & quantitatem cum

aliorum excrementorum fluxu, atque copia ritè comparare, & æquilibrium, proportionemque invenire scriverit; tutò vel in difficillimis morbis remedia præscribet.

XII.

Aer Romanus sua vitriolico-aluminosa natura noxius est stomacho, & pulmonibus: pulmones inficit immediato contactu per respirationem: Stomachum verò per salivam in ipsum ex palatinis, & aliis ex ore glandulis destillantem.

XIII.

Ob id Romani præ aliis populis pulmonum, & stomachi morbis frequenter, & graviter afficiuntur. Stomacho sunt debiles, non benè digerunt, nec nimium voraces sunt; dentium visciditate, atque immunditie aeris vitio laborant. Ex iisque sic affectis, aut stomachi debilitas arguitur hoc in aere familiaris; aut si fortis ille sit, neglecta dentium cura; in ipsorum nitore conservando, atque tuendo. Dentium curam habeto, ut bene digeras; & diu vivas: Laxatis dentibus, laxantur & Chyloseos Officinæ: hinc mille malorum occasiones.

Qui

XIV.

Qui quotidie ſordidos, viſcidoſque dentes habent, licet eos quotidie abſtergeant; ii ut plurimum ſunt ſtomacho debiles, malè digerunt, ore fætent; poſt prandium capite dolent, mæſti ſunt, atque debiles: & ſi ſtudiis, atque negotiis eo tempore dent operam, iraſcuntur, impatientes fiuut, capiplenio cum dolore corripiuntur: ad venerem minus proclives ſunt; generaliter enim ſtomacho debiles, venerei non ſunt, imo potius frigidi, & impotentes. Potionibus Cafè, Thè, Cocolatæ, ſimilibuſque liquidis ſtomachum recreantibus, ſtatim veluti in ſe redeunt, & ſanantur, deleta malorum nubecula, culpa ſtomachi in caput delata. Frequentiſſimum id eſt in negocioſa Urbis vita, ſive aeris, ſive aulicæ vitæ culpa.

XV.

Qui nitidos dentes habent, & ore benè olent, benè etiam Chylum præparant in ventriculo. Exemplo ſint Canes, quorum dentes nitidi, ac elegantes, & voracitas incredibilis, ob præpotentem acidi gaſtrici vim, & ob id optimam chyloſin. O quantæ ducuntur inde ad morbos benè curandos indicationes?

Qui

XVI.

Qui munditiem, & nitorem dentium curæ habent, gingivas obtinent solidas, & hac de causa incredibilem dentium fortitudinem; quorum robur à gingivarum robore pendet, & firmo iisdem coalitu. Cadunt enim dentes, relaxata giungiva, aut erosa. Laxatur ab immunditie, & inquinatione dentium. Eroditur autem ab acrimonia salina liquidorum currentium ad contactum.

XVII.

Qui rebus calidis, dulcibusque nimium utuntur, & acido-acri sunt temperamento facilè, & ante tempus laxitate dentium afficiuntur. Bacco, Veneri, rebusque acidis, atque salinis nimium indulgentes, quam male dentibus ægrotant, orisque fætore. Nitor, & munditia dentium aut sobrietatis indicium est, aut bonæ chyloseos, aut debitæ in munditia conservanda diligentiæ.

XVIII.

Animi passiones diuturnæ, negotia gravia, curæ molestæ, studia post pastum, & vehementes animi contentiones, inquinationem dentium pariunt primò, deinde laxitatem eorundem, cariem, dolorem, &c. Dictis de causis

stoma-

ſtomachi vis in digeſtione peragenda labefactatur; hujuſque in ſtomocho affectionis indicia per ſaporem linguæ mutatum, ſordidam dentium viſcidi-tatem, giungivarum laxitatem, oriſque fœtorem manifeſtantur. Si vis de digeſtione unuſcujuſque optimè diſſerere, reſpice dentes. Nitor, & elegantia ipſorum, bonam; inquinatio, & labes malam ſignificant chylificationem. Non negaverim tamen, inquinationem illam ſæpe naſci à neglecta dentium cura: quæ revera à quovis urbano homine poſt ciborum uſum, atque poſt ſomnum negligi non debet; ne culpa corruptorum, & ſordidorum dentium in malas incidamus digeſtiones: prima enim digeſtio in ore fit, & primum, ac Princeps digeſtionum menſtruum ex opinione noſtra, Saliva eſt, Saliva nobile liquidum potenter ſolvens, & penè dicam anima ſtomachi, Anima digeſtionum.

XIX.

Uſu calidorum, acrium, aromaticorum calli pedum ſummoperè dolent, & exacerbantur: Et quando hi ſine cauſa dolent; ſignificant latentem apparatum regnare in liquidis acrium, acutarum, pungentium, ſalinarumque

par-

particularum. Regnant autem acria hæc in ſanguine, vel ob uſum antecedentem acrium eſculentorum, & potulentorum; vel ob ſucci nutritii atque ſpirituum in ſanguine inopiam, conſumptionemque, veneris cauſa, aut nimiæ exercitationis mentis vel corporis, vel, quod frequenter ſuccedit, culpa prohibitæ tranſpirationis. Quod de callorum dolore monui, dicas pariter de dolore dentium repente orto ſine cauſa. De catharro, ac ſternutatione ob exiguum ſuſceptum frigus, vel auram nocturnam. Hæc nos experientia docet, & continua animadverſio naturæ, atque notatio. Et ſicuti ex naturæ motionibus ars conficitur, ita ex iis, quæ in arte rectè, malève fiunt, conveniens, aut inutilis naturæ motus intelligi poteſt.

XX.

Mors naturalis venit ob ariditatem, exiccationemque ſolidorum; & ſalſedinem, atque vappiditatem liquidorum; ſolidis medetur balneum tepidæ; liquidis verò inſenſibilis tranſpiratio, & cibus boni ſucci ſobriè ſumptus, atque quantum naturæ tenor in ſenectute relaxatus, expoſcit.

XXI.

Via regia eſt à cuti ad alvum, ab alvo ad cutim: mutuæ ſunt & humorum & morborum per eas ſucceſſiones. Torminoſa ventris deſinunt in dolorifica articulorum, & è contra. A veſica ad alvum, ab alvo ad veſicam ſunt pariter ſucceſſiones, commutationeſque; hic tamen ob vicinitatem; illic verò ob liquidorum omnium generalem quamdam, & communem per univerſalia illa filtra deſpumationem. Hinc optimè Hippocrates magnus 6. epid. ſect. 3. & alibi: *Alvi laxitas, cutis denſitas: cutis raritas, alvi conſtinctio.*

XXII.

Qui nimium replentur cibis, ſi poſtea benè dormiant, benèque per ſomnum tranſpirent: non ità facilè ob nimiam repletionem ægrotabunt, ſicuti ægrotarent ſi non dormierint, & non tranſpiraverint: Inter cæteros exemplo ſint Medici, quorum vita perpetua eſt militia, mortis imagine perpetuò afflicta: vivunt tamen ſine morbis, quia ſomni, & tranſpirationis curam habent continuam: ſomni ad benè digerendum; tranſpirationis verò ad excrementa digeſtionum benè deſpumanda.

Qui

XXIII.

Qui ociosam, vel negociosam vitam cum Statice Sanctorii ritè accomodare scriverit, raro ægrotabit, & securus erit longævitatis: Molesta quidem hæc medica vita est: sed quantum dulcis sancte Deus, & immortalis?

XXIV.

Quæ de acido, & alchali, de Archæis, de Nitro-aereo, de acido Pancreatis morborum Domino, similibusque hypothesibus garriunt medici, sunt cognitinnes nimis abstractæ, & generales ad morborum naturam investigandam, & removendam. Quæ verò ex Statice Sanctoriana liquidorum, excrementorumque: nec non ex æquillbrio solida inter, & liquida; aliisque fibrarum effectibus petuntur; e naturæ libris prodeunt, ejusdemque oraculo confirmantur.

XXV.

Frustra curas chronicos, aut acutos morbos perpurgantia, Diaphoretica, Diuretica, aliaque id generis, nisi solidorum, & liquidorum naturam ad rectum ordinem reducas. In chronicis fibrarum laxitas in pristinam restituenda solidltatem; in acutis verò crispatu-

ſpatura, & ariditas earundem, quibus liquidorum curſus varie intercipitur, atque turbatur. In utriſque enim liquida promptè current, ſi ſolida ſint intenta, quantum neceſſe eſt. Si tamen culpa ſui liquidum non currit, eidem tantummodò medendum.

XXVI.

Dogma generale: *Qui male digerunt, male tranſpirant*. Perſpiratio inſenſibilis excrementum eſt tertiæ coctionis. Quare ſi benè non fiat prima coctio in ſtomacho, nec etiam bona erit tertia in partibus: errata enim primæ digeſtionis non corriguntur à ſecunda, & tertia. Duo itaque præ aliis ſunt Medico cognitu neceſſaria, prımò accurata methodus curandi febres. Deinde doctrina ſolida de curandis ventriculi, & proximi meſſenterii morbis. Quæ ſi negligantur, vel oſcitanter, aut leviter tractentur. Deus bone quā fœcunda errorum ſoboles inde naſcitur, & peſſimorum morborum periculoſæ naſcuntur ſucceſſiones?

XXVII.

Qui rigida, & indebita diæta inſulsè utuntur, incidunt in morbos, in quos per extremè tenuem victum incidere

non

non posse credebant. Stomachus enim plenus, & vacuus æquè minuunt perspirationem: plenus eam divertit per ciborum corruptionem: vacuus eam trahit oscillando, ut impleatur: eadem ratione qua vomitus perspirationem impedit, aut divertit, trahendo ad interiora perspirabile. Quis hæc crediderit, nisi Sanctorii Statice nos hæc doceret? Quare æquè noxius est nimius cibus, ac extrema diæta; sed magis hæc, quia partes defraudat debita restauratione, in qua consistit vita.

XXVIII.

Perspectam habere velle mechanicen, qua agunt medicamenta in curatione morborum, difficile est; nisi habeatur notitia Statices Solidorum, & Liquidorum, cognitioque æquilibrii, virium, & resistentiarum inter ipsa; nam quæ de primis remediorum qualitatibus circumferuntur in Scholis, figmenta sunt. Vis, & potestas remediorum in motu, figura, & pondere suorum minimorum residet magis, quam in pompa qualitatum, & jejuna, atque arida ipsarum activitate. Quod etiam de rerum generatione, corruptioneque hoc anno 1704. Audi-

tori-

toribus ex Cathedra in hoc Archilyceo dictavimus.

XXIX.

Non benè conveniunt ſimul indicationes irritandi eodem tempore ſolidum, & laxandi liquidū, ut faciunt Scioli Medentes; eodem tempore veſicantia, ſtricationes, ſinapiſmos, uſtiones cādenti ferro; vellicationeſque præſcribendo in ſolidis; & potentia diaphoretica, emetica, aut purgantia in liquidis. Hæ binæ vividæ, atque potentes oſcillationes in utriſque diſponunt rem ad ſtrangulationem, concretionem, ſuppreſſionemque liquidi, morbique incrementum magis, quam declinationem ejuſdem. Æquilibrium, & proportio intercedere debet inter ſolida ad oſcillandum, & liquida ad undulandum. Utraque eodem tempore in extremo gradu conſiſtere nequeunt ſine vitæ diſcrimine. Dictum id eſto pro apoplexiis, catharris ſuffocativis, ſcirrhis viſcerum, falſa gravidatione, ſive mola uteri convulſiva, interniſque chronicorum morborum circa viſcera concretionibus; in quibus *Deus bone*, quāta, & quàm vehementia intùs, foriſque imprudenter eodem tempore propinant remedia ſcioli Medentes.

Quan-

XXX.

Quantùm doleo, quando video Medicos violentis, acutisque Diureticis urinam movere velle in chronicis, aliisque ex infarctu mesenterii, obstructisque visceribus, productis morbis; urinam tamen non venire, sed magis supprimi; & si venit, ejicitur quod ejici non debet; immò cum ægrotantis incommodo. Cùm ipse urinam moveam copiosè, in his casibus (taceo de morbis qui sedem habent in sanguinis massa, in quibus juvare poterunt Diuretica) non Diureticis, sed purgantibus, ex pilulis, electuariis, & apozematibus solutivis per intervalla datis, & mihi notis. Quod de urina dico, de sudore quoque, aliisque evacuationibus sentio. Libertas in cursu liquidorum, debitaque in solidis laxitas ad secretiones liquidorum necessariæ sunt primò, deinde noxiorum evacuatio, Quique horum ignarus est, veram praxeos cognitionem ignorat. Et si quis dixerit, credis nè Diureticis Baglive? Credis quantum Medicorum vulgus? Respondeam, minimè. Quare non? Respondeam, ipse scio, & opportuno tempore aperiam. Et si quis obstinatè

cre-

crediderit Diureticis, more quo vulgus Medicorum tumultuariè, & oscitanter iisdem credit; & more pecudum, non qua eundum, sed qua itur in morbis ea indiscriminatìm præscribit, ignorantiæ Medici, pœnas luet miser ægrotus. *Sapienti pauca.*

XXXI.

Qui Staticen Solidorum oscillantium, & Liquidorum currentium, vel traditam ab aliis, vel à nobis in libris de Medicina Solidorum, sive de Fibra Motrice, & Morbosa explicatam possidet; ipsam Sanctorii Staticen, atque clavem plurium difficilium morborum naturam reserandi, tollèndique possidet. Rectè itaque scripsit Divinus Senex lib. de Diebus Judic. n. 1. *Magnam artis partem esse arbitror de his, quæ rectè scripta sunt, posse considerationem facere, ac judicare; qui enim hoc novit, & his utitur, non videtur mihi in arte multum falli posse.*

XXXII.

Quid confert populares quasdam, & vanas insani vulgus regulas ad vivendum salubriter tenere, atque adamussim observare; uti est aquam bibere magis, quàm vinum post ficus. Ficus

romi-

nominare calidos, melones frigidos. Lactucam, & id generis olera aceto, & oleo condita in fine potiùs, quàm inter initia pastus edere; similesque nugas memoria tenere. Si solida immortalis Statices præcepta per sex rerum nonnaturalium examen demonstrata, & confirmata rectè non teneas? Illa sunt figmenta vulgus delirantis, verbaque otiosorum Senum ad imperitos Juvenes; hæc autem naturæ docentis oracula, suorumque librorum perpetui characteres.

XXXIII.

Æstate sudore madere, & auram frigidam captare, pestis est. Manant vi caloris æstivi copiosa ad cutim effluvia, & omnia liquida ad ipsam undulant cum impetu: aura frigida superveniente sistuntur, & ad interiora reflectuntur; hujusque perpetui refluxus causa statim veniunt febres, aut catharri, lassitudines, diarrheæ, erysipelata, & mille morbi graves, qui per æstatem vagantur: Præterea qui æstate nimium ardent propter calorem externum, vel minùs, aut impatienter calorem æstivum ferunt: aut plenitudine humorum laborant, aut cali-

calido præditi ſunt temperamento; qui verò temperatè ſe habent, & calorem ferunt, contrariam prædictis naturam obtinent, & contrariam ad morbo diſpoſitionem.

XXXIV.

Æſtate fructuum æſus, & tuendæ inſenſibilis tranſpirationis neglecta cura, ſunt cauſa malorum: ſed major peſtis ab inſenſibili tranſpiratione ſuppreſſa per auram frigidam noctu diuque captatam. Quod profanum vulgus, Ganeones, & inſipidulæ mulierculæ credere vix poſſunt; credent tamen cùm ſentient morbi flagellum.

XXXV.

Qui ſunt valetudinarii, ſanitate infelices, aſthmatici, & natura debiles ob morbum, æſtate beneficio copioſioris tranſpirationis, ſalubriùs vivunt; hyeme veró vix incipiente ſtatim ægrotant tranſpiratione cohibita. Hyeme ad præſervandum, præter ſobrietatem, tenuitatemque victus, purgationes mediocres per intervalla juvabúnt, æſtatiſque tranſpirationem compenſabunt. Hac etiam de cauſa ſcabies, morbique cutis quamplurimi circa ſolſtitia hyemis incipiunt, aut vigent.

XXXVI.

Si autumno vigeat apparatus calidorum, salinorum,& acrium humorum; deinde supervenit hyems frigida,& nimium aquilonaris; hyeme, vel circa ver vagabuntur morbi pectoris acuti, scabies, ophtalmiæ, febriculæ catharrosæ, similesque, vel alii affectus, citiùs, aut tardiùs, prout æger complexione validus erit, aut debilis, magis, minusve sobrius, & visceris alicujus intemperie affectus, vel non.

XXXVII.

Qui sobriè non vivunt, cibisque mali succi nimiùm utuntur, debitamque salutis curam quotidie non adhibent, ac denique liberæ, & copiosæ transpirationis beneficium non obtinet ob cutim naturaliter nimis densam, nec facilem ad sudandum: si morbis corripiantur, vel lethaliter ægrotant, vel chronicè. Imbibita namque massa sanguinis loco boni chyli vitiosis excrementis, hoc ipso apparatus nascitur funestorum malorum: quique Medicorum id non benè norunt, non benè mederi norunt. Quam difficile est, & molestum mederi hominibus intemperatè viventibus: quam gravibus, dirisque

risque malis, dum ægrotant, corripiuntur. Quantum timeo in ipsorum curatione, & quàm libenter curam ipsorum non susciperem.

XXXVIII.

Coctio humorum in laxitate debita solidorum, & liquidorum consistit: cruditas verò in contractione, ac veluti confusione strangulationeque eorundem. Testis horum est dira pleuritis; crudelis colica, febris nimiùm ardens. Si solida in his ad laxitatem non venerint, & liquida ad lenitatem, ac veluti laxitatem despumationis; numquam benè spera. In magno humorum apparatu semper time; nam ægri moriuntur inopinatè, licèt exiguis, ac veluti benignis febribus laborent. Horum exempla scripta sunt à me quamplurima.

XXXIX.

Quantùm exardeo, cùm video Medicos indicationes omnes ad corrigendam in morbis, & dulcificandam, ut ajunt, peccantem materiam dirigere, at de correcto humore foris eliminando nunquam cogitare. Quo præcepto spreto, aut neglecto, morbi omnes pessima veniunt successione; quos post

longum uſum alchalium;teſtaceorumque, nec non chin: chin:, cui credulum Medicorum vulgus nimium confidit, non adhibitis per intervalla purgationibus, culpa methodi, non naturæ oriri videmus.

XL.

In liquidis animati corporis manifeſtè obſervatur Mechanice chimica digeſtionum, coctionum, fermentationum, deſpumationum, exaltationum, præcipitationum. In ſolidis autem Mechanice cunei, vectis, elateris, funependuli, projectionum, reſiſtentiæ, & oſcillationis. In utriſque verò ſimul junctis certò patent regulæ æquilibrii, proportionis, centri gravitatis, reſiſtentiarum, preſſionum, projectionum; que ſingula ad morbos per Sanctorii Staticen, perque Medicinam Solidorum fibræ motricis, & morboſæ curandos, & explicandos quàm bellè accomodentur, eſt incredibile: immò ſi vera fateamur, utilius certè quàm per vulgarium figmenta hypotheſeon de Cardimeleco, de Archæo, de acido, & alchali, de mille Chymiſtarum hypotheſibus, quibus tantoperè triumphant, & gloriantur vulgares Medici.

Deus

Deus bone, quàm remota eſt morborum natura ab hiſce nugis!

XLI.

Æquilibrium ſolidorum, & liquidorum, diviſio fibrarum in ſyſtema carnearum, & membranearum; vis, origo, effectus, oſcillatio, & Mechanice ſolidorum corporis animati; de quibus, pluribus ab hinc annis in Theatro Anatomico Romano, & ex Cathedra in Arcilycæo diſpitavi primus, & tandem ſub titulo Fibræ motricis, & morboſæ, in praxi noſtra novem ante annos edita promiſſæ, publici juris feci ad aſſequendam Sanctorii Staticen, & reconditas morborum indicationes eruendas præ aliis hypotheſibus utiliores, clarioreſque videntur. Et ſi noſtras humuncio Medicus garrire non deſinat, quæ garrit, quæque nos ſcimus, ac de quibus ipſum in literis ad Pariſienſes monuimus, reſponſiones noſtras cum caſtigationibus debitis habebit quamcitiſſimè, & acerrimè.

XLII.

Primarum digeſtionum excrementa per alvum ducuntur, ſecundarum per urinas, ultimarum per inſenſibilem tranſpirationem. Inter has admirabilis

est proportio, & æquilibrium; dum altera ex egestionibus, vel supprimitur, vel minuitur, copiosiori fluxu alterius debet compensari. Quod si non fiat, mutato, turbatoque æquilibrio, morbi veniunt: hinc arcanæ fluunt, ac veræ ad morborum originem investigandam, curandamque indicationes.

XLIII.

Optimè dixit Hippocrates magnus lib. de Diebus Judic. n. 1. *Plerumque hominis natura Universi potestatem non superat*. Quod verè dictum est ab illustri Medicinæ Dictatore; quia revera vivit homo in aere elastico, ponderoso, resistentiarum, & impetus capace, influxibusque caloris, & frigoris, similiumque qualitatum singulis momentis obnoxio; & ob id difficile est ei in tam vario aereo liquido, vitam sine labe ducere, ejusdemque superare potestatem, nisi summam adhibeat diligentiam usu Statices Sanctorianæ insensibilem ponderandi transpirationem, eandemque ad tam perennes, & inæquales aeris mutationes ita accommodandi, ne aut nimium cohibita morbos pariat, aut nimiùm soluta, vires solvat, vitamque; morbosque

gignat

gignat prioribus contrarios ; Sepè verò occultos, graves, malignos, & quorum aliquando ignoramus naturam, quia ab occulto aeris influxu pendent; & de epidemicis malis vera hœc magis sunt, quam de vulgaribus, & frequenter vagantibus. Quod dico contra vulgus insanum, qui perpetuò hæc garrit contra Medicos. Febris maligna fuit, Medicus eam non cognovit, & æger mortuus est. Hæc est quotidiana per Urbem fabula, dum ægri moriuntur. O vulgus stultissimum! Ecquid tu Judex esse poteris in quæstionibus, & oraculis artis, quam non possides? Ecquid credis dari has febres malignas ab Orbe Lunæ in hasce terras depulsas? Falleris. Nam istæ malignitates febriles ex occultis Scholarum qualitatibus petitæ non dantur: sed Philosophia chymico mechanica experimentali teste ex manifestis acidi coagulantis, & acris dissolventis, aut inflammatorii qualitatibus, vel potiùs substantiis deducuntur: quo ex fonte omnium origo malignarum. Ac proinde in fictis hisce malignitatibus febrium, ac malorum, de quibus garrit vulgus, respiciendum magis esse ad causam febris,

quàm ad febrim ipſam certò crediderim.

XLIV.

Quid juvat eruditionum pompam? Quid elegantia ſermonis, & fucus? Quid lunatica methodus curandi morbos per ſecreta Ciniflonum ab orbe ſtellato, & ab Orbe Solis petita; Quid inanis plurium ſcientiarum, atque linguarum oſtentatio in Medico? Si perſpectam non habet arcanam, reconditamque vim motuum ſolidorum, & liquidorum, æquilibrium inter ipſa; unde origo vitæ ſalubris, & inſalubris: nec non fundamentum Statices Sanctorianæ? Quàm multi ab hoc ſecuro veræ praxeos portu diſtant adhuc, & in tempeſtoſo errorum, falſarumque hypotheſeon pelago jactantur miſerrimè, magno ægrotantium detrimento. Prudenti pauca.

XLV.

Coctio in morbis non tantùm conſiſtit in deſpumatione morboſæ materiei, ejuſdemque à bonis liquidis ſeparatione; verùm etiam in debita laxitate canalium & fibrarum oſcillantium, ſi morbi ſint acuti; ſi autem chronici in tono earundem naturali, & intentione elateris debita. In acutis namque criſpatura, & potens oſcillatio

tio

tio viget in solidis; in chronicis verò laxitas, & atonia. Sæpè hujusmodi laxitas, & atonia morbosa desinit in tabem viscerum, hectico-cachecticam eorum intemperiem; culpa solidi magis, quam liquidi: O quàm reconditæ sunt, & occultæ hujusmodi viscerum tabes! O quàm pauci Medici eas dignoscunt, & quàm pauci curare sciũt! Diuturnæ hypocondriorum, scorbutorum, hystericarum, morborumque messen terii affectiones in eas desinunt, emortuo in fibris ob morborum diuturnitatem elatere, & æquali robore; hinc macies, febriculæ purulentæ, lassitudines, sincopes frequentes, inappetentiæ, tandem soluto naturæ tenore mortes veniunt, De tabe viscerum peculiari dissertatione tractabimus quamprimùm. Qui hæc neglexerit, veros indicationum fontes neglexerit.

XLVI.

Ex Statices Sanctorianis experimentis vomitus summoperè impedit transpirationem, quia retrahit ad interiora transpirabile: si facit id potens oscillatio fibrarum stomachicharum per vomitum, evacuando foris materiam; quanto magis idem efficiet oscillatio

vehe-

vehemens, vel inflammatoria, vel dolorifica aliorum viscerum cum febre, vel sine ea, ad quas oscillationes non succedunt evacuationes materiei, ut in vomitu! Imò à corporis habitu retractis ad interiora liquidis, & ad oscillantem locum vim facientibus, concrescunt ibidem, ardent, æstuant, atque ad tumores, scirrhos, inflammationesque disponunt ægrotantem. Ars tamen ab affectis in oscillatione locis, evacuando divertere potest materiem per vesicantia, cauteria, sinapismos, scarificationes, & stimulos omnis generis; quæ quidem non sunt Galenistarum figmenta, aut somnia, ut Helmontistæ arbitrantur; sed naturæ docentis. ac præmonentis oracula, & voces.

XLVII.

Præter externum frigus duo sunt quæ præ cæteris transpirationem turbant, & ad interiora retrahunt: unde liquidorum velociter currentium, & unda solidorum fortiter oscillantium versùs aliquam partem; proinde diarrheæ, dolores interni, morbi interni diuturni vehementer, & nimiùm distrahunt perspirationem; imò etiam omne id quod æquilibrium turbat inter

ter fluxum, & refluxum liquidorum, & inter solidum oscillans, ac liquidum currens.

XLVIII.

In hoc te exerceto, ut cognoscas in morbis an æquilibrium mutatum inter solidum oscillans, & liquidum currens, sit culpa liquidi, aut solidi, vel utriusque simul. An æquilibrium mutatum in ordinem redigendum sit per remedia externa, frictiones nempe, balnea, unctiones, ustiones, exercitationes, musicen, navigationem, venationem, tripudiationem, peregrinationem, amicorum suavem, & gratam conversationem; perpetua ruris, sive campestris, atque montani aeris oblectamenta; diuturnam equitationem; perpetuam cum Rusticis terram arantibus consuetudinem ad respirandum nobile nitrum, è Telluris magnæ matris visceribus vomere ruptis recenter exhalans, stimulantia universalia, vel particularia; an verò per remedia interna, an per utraque simul. Quæ qui rectè tenet, veras morborum quamplurium indicationes curativas possidet. Aliter minimè.

XLIX.

Discrimen est inter Leges Staticas solidorum, & liquidorum pro vario discri-

discrimine morborum; statim ac ægrotat homo, tenor Legum Staticarum turbatur statim, atque mutatur, & varia sors nascitur, tam in perspiratione insensibili, quàm in excrementis aliorum filtrorum. In chronicis solida, & liquida undulant, & oscillant ad viscus in quo vis est, & anima morbi; nam fere semper in chronicis organi læsio adest, & si non est, diuturnitate mali tandem succedit. In acutis, quoniam oscillatio solidorum, & undulatio liquidorum est vehemens, & universalis; prout altera ex hisce superaverit alteram; varia pariter nascitur conditio inter Leges Staticas secernendorum tam sensibilium, quàm insensibilium; & hinc ex acutis, alii solvuntur per crisin excrementorum graviorum per alvum, alii minùs gravium per urinam; alii denique tenuium, ac volatilium per insensibilem transpirationem.

L

Quantum doleo magne Hippocrates, tuque conditor artis inclyte Esculapi, cum video Medicos statim ac observant mulierculas menstruorum corripi suppressione; & inde ventre intumescere, ac ad molam ventosam uteri,

sive

ſive hydropem ſiccum ejuſdem : ſive vulgò falſam graviditatem pervenire: ſtatim inſtituta pluries maleſana, & à nobis minus probata ſanguinis miſſione, eiſdem diù præſcribere amara, calida, aperientia, mirrhata, caſtoreata, & alia id generis, quæ ſanguinis menſtruum fluxum promoveant : donec tandem augeſcente magis,quam declinante malo deſinat in cãcros,ſcirrhos, aliaque difficilia uteri mala. Doleo quidem , nam hæc adhibent indiſcriminatim in omnibus mulierculis , & omnibus penè ipſarum morbis: Nullo ante facto examine , an iracunda ſit mulier , an placidis prædita moribus; an arida , ſiccaque , an verò mollis, & ſucciplena ; an morbis animi laboret , nec ne: Quinam ſit elater in ſolidis , quæ acrimonia in liquidis, quod æquilibrium in utriſque : Quo facto examine à nobis, eiſque curatis more,quo hydropes ſiccos ventris curare ſolemus,per emollientia,criſpaturam mulcentia, indignationem liquidorum lenientia, aliaque nobis nota, & uſu probata;& ventrem detumeſcere,& menſtrua fluere videmus , & ſtupentib Adſtantibus ſanitatem recuperare.Fe-

licem

licem Medicum qui reconditas morborum successiones noverit, & Abacedarium naturæ per analogismum loquentis optimè didicerit. Qui hæc non habet, non credat se clavem habere curandorum morborum.

LI.

Libera transpiratio debilem facit corporis constitutionem, sed salubritate compensatur: Difficilior contra, robustiorem naturam, sed ad morbos procliviorem. Hæc omnia complexus est medicinæ Dictator Hippocrates his aureis verbis lib. de morbis: *Quibus corpus probè probè transpirat, in imbecilliores, & salubriores existunt, promptèque ad sanitatem restituuntur. Quibus corpus malè transpirat, ii priusquam ægrotent robustiores, cum verò in morbos inciderint, difficilius restituuntur.* Miror sane quomodo Sanctorius hanc duplicem de transpiratione sententiā neque citarit, neque se vidisse saltem asseruerit. Vel cum idem divinus Senex ait 6.epid.sect.3. *Cutis raritas alui constipationem efficit, cutis coarctati carnium auctionem; ventris torpor omniū conturbationem; & vasorum impuritatem. Sed ex dictis fiat epilogus legum medicarum.*

EPI-

EPILOGUS
Legum Medicarum.

LII.

IN Theorices quæstionibus agitandis Sanctoriani, & Harvejani. At in veris sensibus practices, & naturæ morborum eruendis Hippocratici, & Duretiani præferuntur.

LIII.

Sophistarum captionibus abstineto, curandi leges ab Hippocrate Dictatore petunto. Contra perspectam veritatem ingenium ne contendunto.

LIV.

Verbis perspicuis communibusque loquendi formulis à natura morborum dictatis utuntor. Atque dum ratio cum oraculo naturæ patessit, de argumentorum forma, sophistarum exemplo ne laboranto.

LV.

Prius in thesibus, quæ in natura per ægrorum morbos loquente, & per symptomatum characteres se pandente fundamentum habent, deinde in hypothesibus exercentor.

LVI.

Argumentum satis explosum ne regerunto, neve obstinanto, ac si diutius

con-

contendere libeſſit, aliunde petunto.

LVII.

Objectionibus reſponſione ſolida renituntor; ſi deſit, honeſtius tacento.

LVIII.

Si legum medicarum repugnantia nulla ſuat, communes medicinæ regulas opponunto: ſi nec eſcint. Primò vetuſtum jus ex Hippocrate, deinde dogmaticas, & rationales ſententias à Græcis, Arabibus, & Latinis Medicis mutuantor.

LIX.

Penes Hippocratem ſumma poteſtas eſto. Ad eundem cuilibet provocare jus eſto. Et ſi quid in his legibus obſcurū, perplexumve fiet: Communi Hippocraticorum, conſultis peritioribus inter Medicos; more Majorum interpretandi, ſupplendique jus eſto, & in perpetuas Medicinæ tabulas redigitor.

LX.

Qui ſecus faxint, nec in Theorice Sanctoriani ſint, & Harvejani ad leges mechanicas ſolidi, & liquidi: In Practice Hippocratici, & Duretiani, Blaterones habentor, Doctorum coetibus excluduntor, erroribuſque ſuis perpetuò torquentor.

FINIS.

